

T.C.
BİNGÖL ÜNİVERSİTESİ
KİRÂAT İLMİ ENSTİTÜSÜ
KUR'ÂN-I KERİM VE KİRÂAT ANA BİLİM DALI

EYMEN RÜŞDÎ SÜVEYD'İN KUR'ÂN VE TECVİD İLMİNDEKİ YERİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Mehmet Şah KARAÇUBAN

BİNGÖL 2024

T.C.
BİNGÖL ÜNİVERSİTESİ
KİRÂAT İLMİ ENSTİTÜSÜ
KUR'ÂN-I KERİM VE KİRÂAT ANA BİLİM DALI

EYMEN RÜŞDÎ SÜVEYD'İN KUR'ÂN VE TECVİD İLMİNDEKİ YERİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Mehmet Şah KARAÇUBAN

DANIŞMAN
Dr. Öğr. Üyesi Servet KILIÇ

BİNGÖL 2024

BİLİMSEL ETİK BİLDİRİMİ

Yüksek Lisans tezi olarak hazırladığım “*Eymen Rüşdî Süveyd’in Kur’ân ve Tecvid İlmindeki Yeri*” adlı çalışmanın öneri aşamasından sonuçlanmasına kadar geçen süreçte bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle uyduğumu, tez içindeki tüm bilgileri bilimsel ahlak ve gelenek çerçevesinde elde ettiğimi, tez yazım kurallarına uygun olarak hazırladığım bu çalışmamda doğrudan veya dolaylı olarak yaptığım her alıntıya kaynak gösterdiğimi ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu beyân ederim.

... /.../ 2024

İmza

Mehmet Şah Karaçuban

BİNGÖL ÜNİVERSİTESİ
KİRÂAT İLMİ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ'NE

Mehmet Şah KARAÇUBAN tarafından hazırlanan “*Eymen Rüşdî Süveyd’in Kur’ân ve Tecvid İlmindeki Yeri*” başlıklı bu çalışma,/...../2024 tarihinde yapılan tez savunma sınavı sonucunda oybirliği/oy çokluğuyla başarılı bulunarak jürimiz tarafından Kırâat İlmî Anabilim Dalı’nda Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

TEZ JÜRİSİ ÜYELERİ (Unvanı, Adı ve Soyadı)

Başkan: Dr. Öğr.Üyesi Yunus İşeri

İmza:.....

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Servet Kılıç

İmza:

Üye: Doç. Dr. Mehmet Zülfi Cennet

İmza:

ONAY

Bu Tez, Bingöl Üniversitesi Kırâat İlmî Enstitüsü Yönetim Kurulunun/...../ 2024 tarih ve sayılı oturumunda belirlenen jüri tarafından kabul edilmiştir.

Doç. Dr. Emrullah ÜLGEN
Enstitü Müdürü

ÖNSÖZ

Hz. Peygamber (s.a.v.) Cebrail vasıtasıyla almış olduğu vahyi en güzel şekilde sahabesine aktarmış ve vahiy kâtiplerine yazdırmıştı. Kur'ân, Hz. Peygamber (s.a.v) döneminde imkân dâhilinde kürek kemiklerine, deri parçalarına, tahtalara yazılmış fakat vahyin de devam etmesi sebebiyle bir mushafta cem' edilememişti. Hz. Peygamber'in vefatının ardından Hz. Ebubekir (r.a.) döneminde Kur'ân'ın tek mushafta toplanması ihtiyacı doğmuş ve Kur'ân yedi harfi de içine alacak şekilde bir mushafta cem' edilmişti.

Hz. Osman (r.a.) döneminde iyice genişlemiş olan İslam toprakları ile beraber diğer din ve milletlerle etkileşimin bir sonucu olarak da Kur'ân istinsah edilmiş ve uzman okuyucularla beraber farklı şehirlere gönderilmişti.

Kur'ân'ın yazım ve istinsah süreci kısaca bu şekilde gerçekleşmiş olsa da âlimler kırâat ve tecvid ilimlerine dair gayretlerini sürdürmüş, bu alanlarda tarih boyunca çokça eserler kaleme alınmıştır. Kırâatlerin vahiy olarak kabul edilmesi ve tefsir ve manayı etkilemesi sebebiyle, kırâatlar üzerinde çok durulmuş, hususî bir ilim olarak varlığını devam ettirmiştir.

Kırâat ilminin çokça ihtimama mazhar olması gibi, tecvit ilmi de fazlaca teveccühe mazhar olmuş ve bu alanda da çokça eserler yazılmıştır. Kur'ân'ı ayetler, ayetleri kelimeler, kelimeleri ise harfler oluşturduğu için ulemâ, Kur'ân nazımının en küçük cüz'ü olan harflerle ilgilenmiş, harflerin çıkış bölgeleri ve her harfe münhasır sıfatları büyük bir ilgiyle araştırmıştır. Âlimlerin gayretlerinin bir sonucu olarak mahreç ve sıfatlara dair ma'lumat nahiv kitaplarının sonlarına derc edilmiş, sonraki zamanlarda ise tecvit ilmi adı altında hususî bir ilim haline gelmiştir.

Kur'ân ve Kur'ân'ın kaynaklık ettiği diğer ilimler, âlimler tarafından bir kuyumcu hassasiyeti ile satır ve sadırlara işlenirken, vahyin teşekkül ve bunun şifâhî ve kitabî olarak kayıtlanma süreci de ihmal edilmemiş, "Kur'ân Tarihi" adı altında incelemelere sahne olmuştur.

Mezkûr ilimlere dair modern dönemde de çokça eserler kaleme alınmış, çalışmalar yürütülmüştür. Bu çalışma sahiplerinden biri de Eymen Rüşdî Süveyd'dir. Eymen Süveyd mezkûr alanlarda tahkik ve te'lif olmak üzere birçok eser kaleme almıştır. Fakat müellif ve eserlerine dair ülkemizde yapılan çalışmalar sınırlı kalmıştır.

Bu sebeple "*Eymen Rüşdî Süveyd'in Kur'ân ve Tecvid İlmindeki Yeri*" adlı bu tez çalışmamızın bir ihtiyacı gidermesi ve alana katkı sunması yönüyle, büyük bir fayda sağlayacağı kanaatindeyiz.

Çalışmamız süresince yönlendirmeleri ile çokça katkı sunan, değerli danışmanım Dr. Öğr. Üyesi Servet KILIÇ hocama çok teşekkür ederim. Bununla beraber, savunma komisyonunda bulunan Doç. Dr. Mehmet Zülfi CENNET ve Dr. Öğr. Üyesi Yunus İÇERİ hocalarıma ve her daim destekleriyle bizi çalışmaya motive eden, araştırma görevlisi Abdullatif ÇETİN hocama teşekkürü borç bilirim.

İçindekiler Tablosu

BİLİMSEL ETİK BİLDİRİMİ	i
ONAY	ii
ÖNSÖZ	iii
KISALTMALAR	vii
ÖZET	viii
GİRİŞ	1
BİRİNCİ BÖLÜM	3
1. EYMEN RÜŞDÎ SÜVEYD'İN HAYATI, İLMİ KİŞİLİĞİ VE ESERLERİ	3
1.1. Sosyal, Siyasi ve İlmi Boyutuyla Yetiştigi Coğrafya	3
1.2.Eymen Süveyd'in Hayatı	7
1.4. Hocaları	9
1.5. Öğrencileri	12
1.6. Eserleri	12
1.6.1. Te'lif Eserleri	12
1.6.2. Tahkik ve Şerhleri	25
1.7.Akademik Çalışmaları	37
1.8. Katıldığı Sempozyumlar	39
1.9. İnternet Dersleri, Ses / Video Kayıtları ve Medyadaki Yeri	40
1.10. İcâzetnâmeleri ve İsnad Zinciri	44
1.11. Diğer Muhtelif İlmi Faaliyetleri	49
1.12. Çalışmalarında Takip Ettiği Yöntem	49
İKİNCİ BÖLÜM	56
2. SÜVEYD'İN TECVİD, KİRÂAT VE KUR'ÂN EĞİTİMİ'NE DAİR YAKLAŞIMLARI	56

2.1.1.1. Tecvid İlmi	56
2.1.2. Harflerin Mahreçleri	60
2.1.3. Harflerin Sıfatları.....	64
2.1.4. Telaffuz Kusurları.....	70
2.1.5. "Dâd" (ض) Harfi	86
2.1.6. Gunne.....	88
2.1.7. İklâb ve Dudak ihfâsında Dudakların Formu	90
2.1.8. Kalkale.....	91
2.1.9. Dudak Talimi	92
2.2. KIRÂAT VE KUR'ÂN EĞİTİMİNE DAİR YAKLAŞIMLARI.....	93
2.2.1. Kırâatın Tanımı ve Türleri.....	93
2.2.2. Yedi Harf	96
2.2.3. Kur'ân'ı Lahn (Nağme, Ezgi) İle Kırâat Etme	99
2.2.4. Kur'ân Öğrenimi (Telakki'l-Kur'ân).....	101
2.2.6. Ehl-i Kur'ân'a Tavsiyeler	109
SONUÇ	111
KAYNAKÇA.....	114

KISALTMALAR

Bkz.: Bakınız

C: Cilt

DİA.: Diyanet İslâm Ansiklopedisi (Türkiye Diyanet Vakfı / (TDV)

s.: Sayfa

s.a.v.: Sallallâhü aleyhi ve sellem

trc.: Tercüme eden

vb.: Ve benzeri

vs.: Vesaire

as: Aleyhiselam

ra: Radiyallahu anh

ÖZET

"Eymen Rüşdî Süveyd'in Kur'ân ve Tecvid İlmindeki Yeri" adlı bu tez çalışması Eymen Süveyd'in ilmî hayatını ve tecvid, Kur'an ve kırâat ilimlerine dair tartışmalı bazı meselelere yönelik yaklaşımını, akademik bir çerçevede ele almayı hedeflemektedir. Bu amaçla araştırmanın konusunu, Eymen Rüşdî Süveyd'in ilmî hayatı, ele aldığı eserleri, hocaları, talebeleri, yapmış olduğu ilmî faaliyetler, kırâat ve tecvid ilminin problematiği olan bazı meselelere dair yaklaşımı gibi başlıklar oluşturmaktadır.

Bu çalışma bir giriş, iki bölüm ve bir sonuçtan oluşmaktadır. Tezin birinci bölümünde, Eymen Süveyd'in doğup büyüdüğü Suriye'nin; sosyal, siyasi ve ilmi geçmişine kısaca değinilmiştir. Ayrıca Süveyd'in hayatı, ilmi kişiliği, hocaları, talebeleri, eserleri ve içerisinde bulunduğu diğer ilmî faaliyetleri ele alınmıştır. Birinci bölümün son kısmında ise Süveyd'in eserlerinde ve diğer çalışmalarında takip ettiği yöntem ana hatlarıyla ortaya konulmuştur.

İkinci bölümde ise Süveyd'in; Kur'ân, tecvid ve kırâat ilimlerindeki bazı tartışmalı meselelere yaklaşımı ve bu tartışmaların ülkemiz ve diğer İslam dünyasındaki yansımaları belirlenmeye çalışılmıştır. Bu yaklaşımlar değerlendirilmeden önce tecvid ve kırâat ilimlerine dair özet bilgiler verilmiştir. Diğer taraftan söz konusu ilimlerin problematiği olarak kabul edilen harflerin mahreç ve sıfatları, "dâd" harfî, gunne, iklâb ve dudak ihfâsı, kalkale, yedi harf ve Kur'ân'ın eğitim ve öğretimi gibi meseleler incelenmiştir. Bu konuların ülkemiz ve diğer İslam ülkelerinde neye tekâbül ettiğine dair yaklaşımlar değerlendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Kur'ân, Süveyd, Tecvid, Kırâat, Yedi Harf.

ABSTRAC

This thesis titled “The Place of Ayman Rushdī Suwayd in Qur'an and Tajweed” aims to examine the scholarly life of Ayman Suwayd and his approach to some controversial issues related to tajweed, Qur'an and Qiraat in an academic framework. For this purpose, the subject of the study is Ayman Rushdie al-Suwayd's scholarly life, his works, his teachers, his students, his scholarly activities, and his approach to some issues that are problematic in the science of qiraat and tajweed.

This study consists of an introduction, two chapters and a conclusion. In the first part of the thesis, the social, political and scientific background of Syria, where Ayman al-Suwayd was born and raised, is briefly mentioned. In addition, Suwayd's life, his scholarly personality, his teachers, students, works and other scholarly activities were discussed. In the last part of the first part, Suwayd's methodology in his works and other studies is outlined.

In the second part, Suwayd's approach to some controversial issues in the Qur'an, tajweed and qiraat sciences and the reflections of these discussions in our country and the rest of the Islamic world were tried to be determined. Before evaluating these approaches, brief information about the sciences of tajwid and qiraat is given. On the other hand, the issues such as the letter's mahrah and adjectives, the letter “dād”, gunna, iklāb and lip ihfās, chalqalah, the seven letters, and the education and teaching of the Qur'ān, which are accepted as problematic issues of these sciences, have been examined. The approaches to these issues in our country and other Islamic countries are evaluated.

Keywords: Qur'an, Suwayd, Tajweed, Qiraat, Seven Letters.

GİRİŞ

Bu kısımda konunun amacı, önemi ve yöntemi ele alınacaktır. Aynı zamanda tez oluşturulurken istifade edilen kaynaklar ve çalışmaya dair literatür zikredilecektir.

ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ VE AMACI

Eymen Süveyd Kur'ân, Kıraât ve tecvid ilmine dair eserler kaleme alan, klasik ve akademik açıdan çalışmalar yürüten muasır bir kırâat ve tecvid âlimidir. İki doktora ve sekiz icâzet sahibi olan Süveyd, ülkemizde yeterince tanınmamaktadır. Bu sebeple bu tez, Eymen Süveyd'in ilmi kişiliğini araştırmayı ve Süveyd'in zihin dünyasından bakış açısı sunmayı amaçlamaktadır. Bununla beraber tecvid ilminde ihtilafli olan meselelere dair Türk ve Arap okuyuşları arasında ortaya çıkan farklı okuma pratiklerini tartışıp işin sonunda Süveyd cephesinden çözümler sunmayı hedeflemektedir

Kapsamı yukarıda ifade edilen hedef çerçevesinde oluşturulan bu tez çalışmasının, ülkemizde çok tanınmayan bir tecvit ve kırâat âliminin, akademik çerçevede tanıtılması, zihin haritasının ortaya konması, bazı tartışmalara çözüm yolu araması ve literatüre katkı sunması yönüyle büyük önem ifade ettiği kanaatindeyiz.

ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

İlk olarak çalışmaya dair bir taslak oluşturulmuş, ardından araştırma ve ma'lumat oluşturma safhası gerçekleştirilmiştir. Ardından çalışma oluşturulurken konuya dair ciddi bir kaynak ve literatür taraması gerçekleştirilmiş, aşama aşama kaynaklardan istifade edilme yoluna gidilmiştir. Böylece bu tez çalışması bir giriş, iki bölüm ve bir sonuçtan oluşacak şekilde dizayn edilmiştir. Araştırmada veri toplamak için Süveyd'in öncelikle kaleme aldığı eserler ve online dersleri incelenmiştir. Buna ek olarak da tez içerisinde zikredilecek olan konulara dair klasik eserler, bilimsel makaleler ve ansiklopedi maddeleri kullanılmıştır. Böylece bu tez; araştırma, tarama, karşılaştırma ve değerlendirme yöntemleri takip edilerek oluşturulmuştur. Tez çalışması müddetince gerekli kaynaklardan faydalanmakla beraber usul ve yöntem elde etmek adına danışman gözetiminde hareket edilmiştir.

ARAŞTIRMAYA DAİR LİTERATÜR DEĞERLENDİRMESİ

Tez çalışmamızın birinci dereceden kaynaklarını, Eymen Süveyd'in kaleme aldığı te'lif ve tahkik eserleri oluşturmaktadır. İkincil kaynak olarak ise Süveydin

internet platformlarında yaptığı dersleri zikretmek mümkündür. Bu kaynaklarla beraber üçüncü olarak ilgili meselelere dair yer yer *Lisanu'l-Arab, er-Riaye, en-Neşr* gibi klasik ve ansiklopedik eserlerden ve makalelerden istifade edilmiştir. Nihai olarak ise Süveyd ile ilgili çalışmalar taranarak çalışma ortaya konmuştur.

Yaptığımız literatür taramasında Doç. Dr. Osman Bayraktutan danışmanlığında, Abdullah Kandemir tarafından *Eymen Rüşdi Süveyd ve et-Tecvidu'l-Musavvar Adlı Eserinin Tahlili* adlı bir yüksek lisans tezi yazıldığını ve yine aynı yazar tarafından *el-Beyân li Hükmi'l-Kur'ân bi'l-Elhân* adlı eser çerçevesinde bir değerlendirme makalesi yayınlandığını gördük. Diğer taraftan Yavuz Fırat tarafından kaleme alınmış “Kur'ân Tilâvetinde Arap ve Türkler Arasındaki Farklar” adlı makalede otuz üç, otuz altı, otuz sekiz ve kırkuncu sayfeler üzere Süveyd'in “*Mukaddimetü'l-Cezeriyye fi İlmi't-Tecvîd*” adlı online programına farklı yerlerde âtîf yapılmıştır. Yine Yavuz Hoca tarafından otuz sekizinci sayfada dipnotta Süveyd'in hayatına dair kısa bir bilgi verilmiştir.

Aynı zamanda birçok farklı dile tercümesi yapılan ve bir hayli ilgi gören *et-Tecvîdu'l-Musavvar* adlı eser de Mustafa Sağlam tarafından Türkçe'ye tercüme edilmiş, farklı yayınevleri tarafından basılmıştır. Eymen Süveyd'in diğer çalışmalarının da tercüme ile istifadesinin bol olacağı kanaatindeyiz.

Abdullah Kandemir tarafından yapılan *Eymen Rüşdi Süveyd ve et-Tecvidu'l-Musavvar Adlı Eserinin Tahlili* adlı yüksek lisans tez çalışması, Süveyd'in hayatının incelendiği ve *et-Tecvîdu'l-Musavvar* adlı eserin tahlil edildiği iki bölümden oluşmaktadır. Dolayısıyla söz konusu tez müellifin ilgili kitabının tahliline hasr edilmiş, onun toplu olarak olarak tecvid ve kıraat ilmine dair bütün görüşlerini bir arada ele almamıştır. Farklı olarak bizim yaptığımız bu çalışma ise Süveyd'in hayatını ve söz konusu eseri incelemekle beraber, genel anlamda Süveyd'i tecvid ve Kur'ân ekseninde ele almayı hedeflemektedir. Böylece problemlili birçok meseleye değinmeyi, meselelerle ilgili İslam dünyasındaki yaklaşımları kıyaslamayı ve konulara dair Süveyd'in yaklaşımlarını analiz etmeyi amaçlamaktadır. Böylece okuyucu ve ilim talebesine problemlili meselelere yaklaşım noktasında bir bakış açısı kazandırmak da çalışmanın diğer bir kazanımı olacağı kanaatindeyiz. Bununla beraber *Eymen Rüşdi Süveyd'in Kur'ân ve Tecvit İlmindeki Yeri* adlı bu çalışma da literatüre katkıda bulunmayı amaçlamaktadır.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. EYMEN RÜŞDÎ SÜVEYD'İN HAYATI, İLMÎ KİŞİLİĞİ VE ESERLERİ

Bu bölümde Eymen Rüşdî Süveyd'in doğup büyüdüğü Suriye'nin tarihten günümüze sosyal, siyasî ve ilmî durumu ile beraber, Süveyd'in hayatı, ilim yolculukları, hocaları, yetiştirmiş olduğu öğrencileri, elde ettiği başarıları, yazmış olduğu eserler ve içerisinde bulunduğu ilmî faaliyetlere dair genel bir okuma yapılacaktır.

1.1. Sosyal, Siyasi ve İlmî Boyutuyla Yetiştirdiği Coğrafya

Bir kişi veya meselenin doğru şekilde anlaşılması, içerisinde bulunduğu sosyal, siyasi, ilmi ve kültürel şartların iyi bilinmesi ile doğrudan alakalıdır. Bu sebeple, bu kısımda Eymen Rüşdî Süveyd'in doğup büyüdüğü Suriye'nin, geçmişten günümüze, sosyal, ilmî ve kültürel tarihine dair birtakım bilgiler verilecektir.

1.1.1. Siyasi Durum

Suriye daha öncesinden birçok medeniyete ev sahipliği yapmış olmakla beraber, İslam ile ilk temas Hz. Peygamber'in (s.a.v.) davet mektupları ile gerçekleşmişti. Bu davet mektuplarının ardından Gassânî Emiri Şurahbil b. Amr, Hz. Peygamber'in (s.a.v.) gönderdiği elçiyi öldürtmüştü. Mute Savaşı ve Tebuk Seferi de bu olayın bir sonucu olarak vuku bulmuştu.¹ Biz siyer kaynaklarında ise Suriye'yi, Hz. Peygamber'in küçük yaşlarda gitmiş olduğu Busra kasabası sebebiyle görmekteyiz.² Nitekim Hz. Peygamber'in (s.a.v.) dokuz³, on, on iki veya on üç yaşında iken amcası Ebu Tâlib ile birlikte Suriye'nin güneyinde bulunan bu kasabaya gittiği, kaynaklarca zikredilmektedir.⁴

Hız. Ebubekir (r.a.) döneminde Ecnâdeyn Savaşı'yla (634) Suriye'nin kapıları İslam'a açılmış,⁵ Hız. Ömer döneminde ise bu fetihler genişleyerek devam etmişti.

¹ Cengiz Tomar, "Suriye", *TDV İslam Ansiklopedisi*, (İstanbul: TDV Yayınları, 2009), 37/545; Erişim: 17 Temmuz 2024.

² Ebu'l-Hasan Ali b. Ebî'l-Keram Muhammed b. Muhammed b. Abdulkerîm b. Abdulvâhid eş-Şeybânî İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil fi't-Târîh*, Thk: Ebu'l-Firâ Andullah el-Kâdî, (Beyrut: Dâru Kutubu İlmiyye, 1987), 568; İhsan Arslan, "Vahiy Kapsamında Rahip Bahîrâ Olayı'nın Değerlendirilmesi", *Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 8/315.

³ İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil fi't-Târîh*, 567.

⁴ İhsan Arslan, "Vahiy Kapsamında Rahip Bahîrâ Olayı'nın Değerlendirilmesi", 315.

⁵ İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil fi't-Târîh*, 2/265.

Sonrasında Emevi, Abbasî, Memlûkler gibi birçok devlet tarafından yönetilen Suriye, Mercidabık Savaşı'yla (1516) Yavuz Sultan Selim tarafından, Osmanlı topraklarına katıldı.⁶ 1516'da başlayan Suriye'deki Osmanlı hâkimiyeti Ekim 1918'de yapılan Mondros Antlaşması ile resmen sona ermiştir.⁷

Suriye'de Osmanlı hâkimiyetinin bitmesiyle beraber, Suriye bir istikrarsızlık ve kaosun içine düşmüştür. Suriye 1918'den 1946'ya kadar çoğunlukla Fransız mandasında kalmış, bu tarihten sonra Fransa Suriye'yi terk etmiştir.⁸ Bu süreçte birçok ayaklanma ve ölümle sonuçlanan olaylar gerçekleşmiştir.⁹

Şükrî el-Kuvvetlî liderliğindeki bağımsız Suriye 1945'te oluşturulan Arap Birliği Teşkilatı'nın kurucu üyeleri arasında yer aldı. Ancak kendi bağımsız askerî ve sivil teşkilatlanmasını tamamlayamadan Mayıs 1948'de kurulan İsrail ile savaşa girdi. Yenilginin sorumlusu olarak görülen yönetim, Mart 1949'da Hüsnî Zaîm liderliğinde gerçekleştirilen askerî darbe ile görevden uzaklaştırıldı. 1949 yılının ağustos ve Aralık aylarında olmak üzere iki darbe gerçekleşti ve 1954'te darbe ile iktidara gelen Edip Çiçekli başka bir darbe ile görevden uzaklaştırıldı.¹⁰ Eymen Rüşdî Süveyd ise bu tarihten sadece bir yıl sonra kargaşanın hâkim olduğu başkent Dımaşk'ta dünyaya geldi.¹¹

1958'de Mısır ve Suriye'nin yakınlaşmasıyla Birleşik Arap Cumhuriyeti kuruldu ve başkanı da Abdunnasır oldu. Fakat bu da fazla uzun sürmedi ve 1961 yılında gerçekleştirilen askeri ihtilal ile Birleşik Arap Cumhuriyeti sona ermiş oldu. 1971 yılına kadar çeşitli ihtilal ve buhranlar yaşayan Suriye, Mart ayında yapılan seçimle bir alevi (nusayrî) olan savunma Bakanı Hafız Esed'i Cumhurbaşkanı seçti. Üç ayrı seçimde Cumhurbaşkanı seçilen Esed, 2000 yılında ölene kadar Suriye'yi yönetti.¹² Suriye Esed döneminde 1973 yılında İsrail ile savaştı. Kısmi zaferler elde eden Suriye Golan tepelerini İsrail işgaline terk etmek durumunda kaldı.¹³ Suriye'nin

⁶ Ahmet Kavas, *İslam Dünyası*, (Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yay., 2021), 202; Tomar, "Suriye", 37/545.

⁷ Ş. Tufan Buzpınar, "Suriye", (Osmanlı Dönemi)", *TDV İslam Ansiklopedisi*, 37/550; (Erişim 17 Temmuz 2024).

⁸ Kavas, *İslam Dünyası*, 204.

⁹ Buzpınar, "Suriye, (Osmanlı Dönemi)", 37/550; (Erişim 17 Temmuz 2024).

¹⁰ Buzpınar, "Suriye", (Erişim 17 Temmuz 2024), 37/550..

¹¹ Swaid, "es-Siretu'z-Zâtiyyetu'l-Fadiletu Dr. Eymen Rüşdî Süveyd", *Youtube* (Erişim: 08 Mayıs 2024), 0:05-00:25.

¹² Kavas, *İslam Dünyası*, 204.

¹³ Buzpınar, "Suriye, Osmanlı Dönemi", 37/550.

İsrail ile savaşta olduğu bu dönemde ise Süveyd lise eğitimine devam etmektedir. 1974 yılında ise lise eğitimini tamama erdirdi.¹⁴

Bu süreçte Müslüman Kardeşlerin radikal kanadı “İslami Kurtuluş Hareketi” tarafından yönetime karşı birçok suikast gerçekleşti. Hafız Esed’e karşı yapılan başarısız bir suikast sebebiyle 1980 Haziran ayında Palmira hapishanesindeki Müslüman Kardeşler’e mensup yüzlerce kişi öldürüldü. Aynı zamanda bu süreç aile içi iktidar mücadelelerine sebep olmuş, Esed kardeşlerini Avrupa’ya sürgün etmiştir.¹⁵ Hafız Esed’in ölümüyle 2001 yılında yapılan referandumla oğlu Beşşâr Esed Suriye’nin yeni cumhurbaşkanı oldu.¹⁶

Çoğunlukla ihtilal ve darbelerin hâkim olduğu bir süreçte, Eymen Süveyd dünyaya gelmiş ve ilk eğitim süreçlerini de bu ortamda tamamlamıştı.

1.1.2. İlmî, Kültürel Durum ve Öne Çıkan Muasır Âlimler

1.1.2.1. İlmî ve Kültürel Durum

Fetih orduları içinde Suriye’ye gelen ve fethedilen merkezlere yerleşen sahâbiler bölgede İslâm’ın öğretilmesinde ve yayılmasında önemli rol üstlenmiştir. Dımaşk Valisi Yezîd b. Ebû Süfyân’ın bölgede İslâm’ı öğretecek muallimler istemesi üzerine Hz. Ömer (r.a.) ashabın ileri gelenlerinden, Hz. Peygamber (s.a.v.) in “*Kur’ân’ı kendisinden öğrenin*” dediği Muâz b. Cebel¹⁷ ile beraber Ebü’d-Derdâ¹⁸ ve Ubâde b. Sâmit’i Suriye’ye göndermişti. Başta bu üç sahâbî olmak üzere diğer sahabiler bölgede İslâm’ın öğretilmesinde büyük rol oynamış, Suriye’de ilk ilim halkaları bu sahâbilerin etrafında kurulmuştur. Sözü edilen sahabiler içinde öne çıkan isim Dımaşk kadılığı görevini de yürüten Ebü’d-Derdâ’dır.¹⁹ Suriye’de Kur’ân ve Kırâat ilminin temellerini de atan bu sahabeler olmuştur.

Aynı zamanda Kırâat ilminin gelişmesinde, Suriyeli âlimlerin etkisi çok olmuştur. İbn-i Amir el-Yahsubî (ö.736) ve Atiyye b. Kays ed-Dımaşkî (ö.739) kırâatte, Hicaz ve Suriye âlimi olarak bilinen İbn-i Şihâb ez-Zuhrî ise hadislerin

¹⁴ Râbitatu’l-Âlemi’l-İslâmî “Eymen Rüşdi Süveyd”, (Erişim: 18 Aralık 2022).

¹⁵ Abdullah Manaz, “Dünden Bugüne Suriye”, *Stradigma Dergisi*, 10/1.

¹⁶ Buzpınar, “Suriye, Osmanlı Dönemi”, 37/550.

¹⁷ İbnü’l-Cezerî, *Gayetü’n-Nihâye*, (Lübnan: Dâru Kutubu’l-İlmiyye, 2006), 2/263.

¹⁸ Şihâbuddîn Abdullah Muhammed b. Osman ez-Zehebî, *Ma’rifetu Kurrâi’l-Kibâr ele’t-Tabkâti ve’l-A’sâr*, Thk: Şuayb el-Arnâvut, (Beyrut: Müessesetu’r-Risâle, 1988), İkinci Basım, 1/41.

¹⁹ Cengiz Tomar, “Suriye (Kültür ve Medeniyet)”, (İstanbul: TDV İslam Ansiklopedisi, 2009), 37/555; (Erişim: 17 Temmuz 2024).

tedvini, siyer ve megazi çalışmalarında önemli yer almıştır. Ömer b. Abdulaziz (ö.720) Suriye’de fıkhıta şöhret bulan kimseler arasında yer alırken, sonraki dönemlerde Evzaiyye mezhebi kurucusu Evzaî de Suriyeli şöhret sahibi âlimlerinden olmuştur.²⁰

Özellikle Emevîler, Suriye'nin ilmî ve kültürel olarak gelişmesi için çok gayret sarf etmişlerdir. Bu gayretin sonucu olarak öncelikle Dımaşk olmak üzere Hama, Humus ve Halep gibi şehirler, ilim ve kültür merkezleri haline gelmiştir. Bu dönemde küttâb denen mektepler kurulmuş ve buralarda Kur’ân, Kırâat, Fıkıh ve Hadis gibi ilimler öne çıkmıştı. Bunu siyer, megâzî, tarih ve kelim çalışmaları takip etmişti.²¹

Pek çok farklı etnik ve dinî topluluğun yaşadığı Suriye coğrafyası özellikle antik dünyaya ait tıp, kimya, felsefe ve astronomi ile ilgili eserlerin Arapçaya tercüme edilmesinde önemli rol oynamıştır. Abbasiler döneminde başkent değişse de Suriye'nin ilmi ve kültürel kıymeti devam etmiştir.²²

Türkiye Selçukluları döneminde ise ilmî ve kültürel kıymetini devam ettiren Suriye’de, sonraki dönemlerde gerçekleşen Moğol saldırılarıyla ilmî çalışmalar olumsuz etkilenmiş, âlimler çoğunlukla Suriye'yi terk etmişti. Moğollardan sonra Memlükler döneminde ise Suriye’nin eski canlılığını yakaladığını söylemek mümkündür. Çünkü bu dönemde sadece Dımaşk'ta yüz elli'nin üstünde medrese olduğu söylenmektedir. Sonraki dönemlerde ise ilmî hayat, Suriye'de peyderpey gerilemiştir.²³

Osmanlı dönemi sonrası süreçte ise bütün İslam topluluklarının yaşadığı gibi Suriye de büyük bir savrulmanın içerisine girdi. Bir müddet Fransız mandasında kalan Suriye, Fransa’nın ülkeyi terk etmesinin ardından da huzura kavuşamadı. Bu süreci de askeri ihtilal ve darbeler takip etti. 1973’te İsrail ile yapılan savaş ve ardı sıra Esed dönemindeki aile içi riyaset mücadeleleri de dâhil olmak üzere bu süreç Suriye’yi ekonomik, siyasal ve sosyal boyutlarıyla bir karanlığa sürüklemişti. Doğal olarak böyle bir süreçte ilmî ve kültürel olarak bir ilerleme beklemek çok mümkün değildir. Fakat tüm bu olumsuz tabloya rağmen, bu topraklarda Süveyd’in çağdaşı çokça âlim yetişmiştir.

²⁰ Tomar, “Suriye (Kültür ve Medeniyet)”, 37/555.

²¹ İnternet ortamında bkz. Gazi Osman Özgüdenli, “Düşüncenin Havzaları: İslam Düşünce Tarihinde Başlıca İlim ve Kültür Havzaları”, (Erişim: 17 Temmuz 2024).

²² Özgüdenli, “Düşüncenin Havzaları”.

²³ Özgüdenli, “Düşüncenin Havzaları”.

Fıkhu's-Sira sahibi Muhammed Said Ramazan el-Bûtî (ö. 2013), *el-Fıkhu'l-İslâmî* sahibi Vehbe ez-Zuhaylî (ö. 2015), Suriye Alimler Birliği Başkanı Usame er-Rifâî, *Kıymetu'z-Zemen ve Min edebi'l-İslâm* gibi eserlerin sahibi ve Muhammed Avvâme, Nurettîn Itr gibi üstatların hocası Abdulfettâh Ebu Gudde (ö.1997)²⁴, Büyük hadis âlimi Muhammed Avvame, son yüzyılın en iyi tefsir âlimlerinden, *Safvetü't-Tefâsîr* sahibi Muhammed Ali es-Sabunî (ö.2021), Fıkıh âlimi Mustafa ez-Zerkâ (ö.1999) ve Eymen Süveyd'in hocaları da olan, Abdulazîz Muhammed Ali Uyûnü's-Sûd (ö.1979), Ebu'l-Hasan Muhyiddîn el-Kurdî ed-Dımaşkî (ö.2009), Muhammed Taha es-Sukkar (ö.2008) gibi kırâat ilminde temayüz etmiş isimler bu âlimlerden sadece birkaçıdır.

1.2.Eymen Süveyd'in Hayatı

26.09.1955 tarihinde Suriye'nin başkenti Dımaşk'ta doğan Süveyd'in tam adı Eymen Rüşdî Süveyd'dir.²⁵ Babasının adı Rüşdî, dedesi (babasının dedesi) ise Şam âlimlerinden Muhammed Emin Süveyd'dir (ö.1936).²⁶ Süveyd ailesi Iraklı Süveydî ailesine nisbet edilmekle beraber, soylarının Hz. Peygamber (s.a.v.) in amcası Hz. Abbas'a dayandığı ifade edilir.²⁷

Eymen Rüşdî Süveyd ilkokul, ortaokul ve lise öğrenimini (1974) Dımaşk'ta tamamladı. Lise eğitiminden sonra mühendislik fakültesini kazandı fakat üniversiteye başladıktan üç yıl sonra fakülteden ayrıldı.²⁸ 1976 yılında el-Furkân Şer'î İlimler Enstitüsünü bitirerek mezun oldu. 1981 yılında ise Mısır'ın başkenti Kahire'de Kırâat Enstitüsü'nden (Ma'hedu'l-Kırâât) tecvit ilmi icazeti aldı. 1982 yılında ise el-Ezher Üniversitesi Arap Dili Fakültesinden mezun oldu.²⁹

²⁴ Muhammed Beyler, "Abdulfettâh Ebû Gudde", TDV İslam Ansiklopedisi, (Ankara:2020), Ek1/362; (Erişim:18 Temmuz 2024).

²⁵ Dr. Ayman Swaid, "es-Siretu'z-Zâtiyyetu'l-Fadiletu Dr. Eymen Rüşdî Süveyd", *Youtube*(10 Ekim 2020), 00:25-00:33.

²⁶ Swaid, "es-Siretu'z-Zâtiyyetu'l-Fadiletu Dr. Eymen Rüşdî Süveyd", *Youtube*(Erişim: 08 Mayıs 2024), 0:05-00:25.

Muhammed Emin Süveyd 1885 yılında Dımaşk'ta doğdu. Şam alimlerinden dersler alıp Ezher'e ve Bağdat'a ilmi yolculuklar gerçekleştirdi. Ebu'l-Ferac b. Abdulkadir el-Hatîbî'l-Kebîr, Ahmed b. Şerîf b. Muhammed es-Senûsî, Muhammed b. Mustafa et-Tantavî hocalarından sadece birkaçıdır. Suriye topraklarında birçok devletin kurulup yıkıldığı bir süreçte yaşamış olup 1936 yılında Dımaşk'ta vefat etmiştir. (Wikipedia, "Muhammed Emin Süveyd", Erişim: 30 Temmuz 2024).

²⁷ Wikipedia, "Muhammed Emin Süveyd", (Erişim:18 Temmuz 2024).

²⁸ Macles Alukah, "Eymen Rüşdî Süveyd", (Erişim: 18 Aralık 2022).

²⁹ Râbitatu'l-Âlemi'l-İslâmî "Eymen Rüşdî Süveyd", (Erişim: 18 Aralık 2022).

Yüksek lisans tezini Dr. Muhammed et-Tanâhî (ö. 1999) danışmanlığında İbn Galbûn'un (ö. h. 399) *et-Tezkire fi'l-Kırâati's-Semân* isimli önemli eserini tahkik ederek 1990 yılında tamamlamış, Doktorasını ise Dr. Abdulfettâh Buhayrî İbrahim (ö.2006) danışmanlığında *el-İkdu'n-Nedîd fi Şerhi'l-Kasîd li Semîn el-Halebî* adlı çalışmasıyla 1998 yılında tamamlamıştır. Sadece bir yıl sonra 1999'da ise El-Ezher'de *el-Kâmi'l- fi'l-kırâ'ati'l- hamsîn li Huzeylî fi kısmi ferşi'l-hurûf* adlı çalışmasıyla ikinci doktorasını bitirmiştir.

Zikredildiği üzere *Ümmü'l-Kurâ* ve *Ezher Üniversitesi* olmak üzere Arap Dili ve Kırâat alanlarında doktora sahibi olan Süveyd,³⁰ meşhur kurrâ hocalardan almış olduğu sekiz icâzet belgesine sahiptir.³¹ Ders okuduğu hocalar ve almış olduğu icâzetler ise şu şekildedir.

1. Hocası Muhyiddin el-Kurdî'den (ö. 2009), Hafs rivayetini okuyarak, Dımaşk'ta almış olduğu icâzet.

2. Hocası Muhammed Taha Sükker'den Hafs rivayetini okuyarak, Dımaşk'ta almış olduğu icâzet.

3. Hocası Abdulaziz Uyun es-Sûd'dan (ö. 1979) Hafs rivayetini okuyarak Humus'ta aldığı icâzet.

4. Hocası Abdulaziz Uyun es-Sûd'dan Humus'ta aldığı aşere-i kübra icâzeti.

5. Hocası Muhyiddin el-Kurdi'den Dımaşk'ta almış olduğu aşere-i suğra icâzeti.

6. Hocası Ahmet Abdulaziz Zeyyât'tan Kahire'de almış olduğu aşere-i Kübra icâzeti.

7. Hocası İbrahim Ali Şehâte es-Semennûdi'den, Kahire'de almış olduğu aşere-i kübra icâzeti.

8. Hocası Âmir es-Seyyid Osmân'dan (ö. 1988) Kahire'de almış olduğu aşere-i Kübra icâzeti.³²

³⁰ Râbitatu'l-Âlemi'l-İslâmî, "Dr. Ayman Swaid", Erişim: 18 Aralık 2022.

³¹ Assabile, "Ayman Swid", (Erişim: 18 Aralık 2022).

³² Midâd.com, Eymen Rüşdi Süveyd, (Erişim: 27 Temmuz 2024).

Süveyd sarf, nahiv, belâgat (beyân, bedii, meâni), siyer, lugat, fıkıh ve arûz ilmi öğrenmiş, *Riyâzu's-Sâlihîn*, *Buharî*, *Müslim*, *Ebû Dâvûd*, *Nesâi* vb. hadis kitaplarını okumuştur. Aynı zamanda *Hâzin tefsiri*, *Neseî*, *İbn-i Kesir*, *Kurtubî*, *Âlûsî* ve benzeri eserleri okumuştur. Tecvid ve kırâat alanında ihtisas yapmıştır.³³ Öyle ki Süveyd günümüzde kırâat ilminde en güvenilir senetlere (isnad) sahiptir. Eymen Hoca ile Hz. Peygamber (s.a.v) arasında 27 kişi mevcut olup, bu senet zamanımızın en güvenilir senetlerinden biri kabul edilmektedir. Müellifin tanıtımını yapan internet sitesi, onu, zamanımızın İbnü'l-Cezerî'si saymaktadır.³⁴ Eymen Rüşdî Süveyd ise eserlerinde kendisini “*Hâdimu'l-Kur'ân*” nisbesiyle ifade eder.

Çokça öğrenci yetiştirip eserler kaleme alan Süveyd, birçok ilmî faaliyetin içerisinde aktif olarak bulunmakta, özellikle *İkra* kanalı olmak üzere sosyal medya ve internette programlar icra etmektedir. Rabitâtu'l-Alemi'l-İslamî'ye bağlı Uluslararası Kur'ân'ı Kerîm'i Ezberletme Organizasyonunda müsteşardır.

Bir müddet Fransa'da bulunan müellif, aynı zamanda Fransızca bilmektedir. Eymen Süveyd, Dr. Rihâb Şakakî ile evli olup, bu evlilikten yedi çocuğu bulunmaktadır. 1980 yılında Cidde'ye yerleşen Süveyd, halen Cidde'de ikamet etmektedir.³⁵

1.4. Hocaları

Bu kısımda Eymen Rüşdî Süveyd'in ilmi kişiliği çerçevesinde hocaları hakkında muhtasar bir okuma yapılacak olup, hocalarına ve hocalarından almış olduğu ilimlere dair kısa bir malumat arz edilecektir.

Şeyh Abdulaziz b. Muhammed Ali Uyûn es-Sûd el-Humusî (ö. 1979)

1917 yılında Humus'ta doğdu. Muhaddis, müfessir ve fakîh olmak gibi birçok meziyyeti kendinde toplamış, zamanının büyük âlimlerindedir. Humus şehri fetva emini ve şeyhu'l-kurrâsıdır. Birçok kıymetli hocadan ders almış ve aynı zamanda çokça talebe yetiştirmiştir. 1979 yılında Humusta vefat etti.³⁶

³³ Kanâtu İkrâi'l-Fedâiyye, “Dr. Eymen Rüşdî Süveyd”, *Youtube*, 20 Mayıs 2014.

³⁴ Fırat, “Kur'ân Tilavetinde Arap ve Türkler Arasındaki Farklılıklar”, *Bilimnâme*, 2014/1, 35.

³⁵ Swaid, “es-Siretu'z-Zâtiyyetu'l-Fadiletu Dr. Eymen Rüşdî Süveyd”, *Facebook*, (28 Ekim 2020).

³⁶ Marefa, “Abdulaziz es-Sûd”, (Erişim 9 Aralık 2023).

Süveyd ilk hocası olan es-Sûd'dan Tayyibe tarikiyle Âsım kırâatini okumuş ve aynı tarikle kırâat'i aşereyi hatmetmiştir. Aynı zamanda bu hocasından kırâat ilminde temel addedilen bazı manzum eserleri de okumuştur. İbnü'l-Cezerî'nin *Mukaddime*'si ve *ed-Dürretu'l-Mudîyye*'si, Şâtibi'nin “eş-Şâtibiyye”si, İmam Mütevelli'ye ait olan dört şâz kırâati konu edinen *el-Fevâidu'l Mu'tebera*'sı, Şâtibi'nin *el-akîle* ve *en-Nâzime* adlı eserleri ve hocasının şahsına ait eserleri dâhil olmak üzere, birçok eseri de bu hocasından okumuştur.³⁷

Şeyh Feth Muhammed Fânîfetî (ö. 1987)

Pakistan Şeyhu'l-kurrâ'sı Şeyh Muhammed Fânîfetî h.1407 yılında vefat etmiştir.

Süveyd hocası Fanîfetî'den ise manzum eser *Tayyibetu'n-neşr*'in ilk yarısını okudu.³⁸

Şeyh Âmir b. es-Seyyîd Osmân (ö. 1988)

1900 yılında Mısır'da dünyaya geldi. Kur'ân'ı ezberleyip hocası Şeyh Abdurrahman Sebi'den kırâat okudu. Önemli hocalardan ders alan üstad Seyyid Osman, *Fethu'l-Kadîr* ve *Letaifu'l-İşârât* gibi eserleri tahkik etmiş, önemli görevlerde bulunmuş ve Süveyd de dâhil kıymetli talebeler yetiştirmiştir. 1998 yılında Medine de vefat edip, Baki' mezarlığına defnedilmiştir.³⁹

Süveyd, Tayyibe tarikiyle Kur'ân'ın başından, Bakara sûresi'nin sonuna kadar hocası Şeyh Âmir b. es-Seyyid Osmân'dan okumuş ve kendisinden kırâat-i aşere icâzeti almıştır. Ve aynı şekilde *Şâtibiyye*, *Dürre* ve *Tayyibe*'yi de hocası es-Seyyid Osman'dan okumuştur. Aynı zamanda Mısır Şeyhu'l-kurrâ'sı olan hocası es-Seyyîd Osman'dan, Tayyibe tarikiyle kırâat'ı aşerenin tamamını ve *Tayyibe*, *Şâtibiyye* ve *Dürre*'yi okudu.⁴⁰

Şeyh Ahmed Abdulaziz b. Ahmed Muhammed Zeyyâd el-Mısırî (ö. 2004)

1907 yılında Kahire'de doğdu. Hafızlığını bitirdikten sonra Arapça ve şer'î ilimleri öğrendi. Ardından aşere-i suğra ve aşere-i kübra'yı okudu. Birçok kitap te'lif

³⁷ Menoflostglory.wordpress, “Es-Siretu'z-Zâtiyetu Dr. Eymen Rüşdî Süveyd”, (Erişim 20 Temmuz 2024).

³⁸ Râbitatu'l- Âlemi'l-İslâmî, “Süveyd”.

³⁹ Wikipedia, “Şeyh Âmir b. es-Seyyîd Osmân”, (Erişim 9 Aralık 2023).

⁴⁰ Menoflostglory.wordpress, “Es-Siretu'z-Zâtiye”

ettiği gibi, Süveyd de dâhil olmak üzere birçok talebe yetiştirdi. Mısır Ezher Üniversitesi ve Medine İslam Üniversitesi'nde müderris olarak kırâat dersleri verdi. 99 yıllık hizmetlerle dolu bir ömrün ardından, 2003 yılında Kahire'de vefat etti.⁴¹

Süveyd, hocası Mısri'den Tayyibe tarikiyle on kırâatin tamamını ve *Tayyibe*, *Dürre* ve *Şâtibiyye*'yi okumuştur.

Muhammed b. Tâhâ es-Sükker ed-Dımaşkî (ö. 2008)

1922 yılında Dımaşk'ta doğdu. 15 yaşında hafızlığını bitirdi, *Şâtibiyye* ve *Dürre* okuyup, infirâd metoduyla kırâat-ı aşere'yi bitirdi. 2008 yılında Dımaşk'ta vefat etti.⁴²

Süveyd, bu hocasından Şâtibiyye tariki ile Hafs kırâatini okumuştur.

Şeyh Ebu'l-Hasen Muhyiddîn el-Kurdî ed-Dımaşkî (ö. 2009)

1912 yılında Suriye'nin başkenti Dımaşk'ta doğdu. 12 yaşına geldiğinde hocası Şeyh İzzeddîn ed-Dımaşkî'nin yanında hafızlığa başlayıp, 17 yaşında tamamladı. Nahiv ve Hanefî fikhî okumakla beraber, hocası Şeyh Muhammed Beraket'ten Şâfî fikhına dair *Umdetu's-Sâlik* kitabını okudu. Ayrıca Şeyh Hüsni el-Beğğâl ve Şeyh Salih Akkad gibi hocalarından *Muğni'l-Muhtâc* ve *Kitâbu't-Tahrîr* gibi nice kitapları okudu. Bunun dışında usul, fıkıh, mantık, tecvid vb. alanlarda dersler aldı. 2009 yılında, hayata gözlerini açtığı Dımaşk'ta vefat etti.⁴³

Süveyd ilk hocası olan Şeyh Ebu'l-Hasen'den Şâtibiyye tarikiyle İmam Âsım'ın râvisi Hafs'ın kırâatini okumuş, ayrıca Şâtibiyye ve Dürre tarikiyle kırâat-ı aşere'yi de hocası ed-Dımaşkî'nin yanında bitirmiştir.⁴⁴

Şeyh İbrahim Ali Şehhâte es-Semennûdî (ö. 2009)

1915 yılında Mısır'ın Semennûd şehrinde doğdu. Şeyh Ali Kanun, Şeyh Muhammed Ebu Haleveh ve Şeyh Seyyîd Abdulazîz b. Abdulcevvdâ gibi üstatlardan ders almış, *et-Tuhfetu's-Semennudiyye*, *Riyazu'l-Lisân* ve *Murşidu'l-İhvân* gibi çokça kitap yazmıştır. Süveyd dâhil birçok talebe yetiştirmiş, 2009 yılında vefat etmiştir.⁴⁵

⁴¹ Wikipedia, "Ahmed Abdulazîz ez'Zeyyâd", (Erişim 9 Aralık 2023).

⁴² Râbitatu Ulemâi Sûriyyîn, "Şeyh Muhammed Sükker", (Erişim 9 Aralık 2023).

⁴³ Wikipedia, "Muhyiddîn el-Kurdî", (Erişim 09 Aralık 2023).

⁴⁴ Râbitatu Ulemâi Sûriyyîn, "Şeyh Muhyiddîn el-Kurdî", (Erişim: 09 Aralık 2023).

⁴⁵ Wikipedia, "İbrahim Ali Şehhâte es-Semennûdî", (Erişim 9 Aralık 2023).

Süveyd, hocası es-Semennudî'ye kırâat-i aşereyi okuduğu gibi kendisinden kırâat ve tecvid ilmine dair bazı malumatlar almış, hocasına ait bazı eserleri kendisinden mütalaa etmiş ve kırâat-i erbaayı okumuştur.⁴⁶

1.5. Öğrencileri

Müellif Eymen Rüşdî Süveyd, ismi mezkûr birçok hocadan eğitim aldığı gibi aynı zamanda nice talebeler yetiştirmiştir. Yetiştirmiş olduğu öğrencilerin bir kısmı ise şunlardır:

1. Ebu Bekr Şâtirî
2. Sehl b. Zeyn Yâsîn
3. Hâzim Haydar el-Keramî
4. Abdulaziz Kâidi'l-Adînî
5. Abdullah Basfar
6. Hâlid b. Ali el-Haddâd
7. Abdullâh Muhîb⁴⁷

1.6. Eserleri

Bu kısımda Eymen Süveyd'in ilmî hayatının ürünü olan eserlerine dair bir araştırma gerçekleştireceğiz. Bu kısım "*müstakil eserleri*" ve "*tahkik ve şerhleri*" olmak üzere iki başlıkta incelenecektir.

1.6.1. Te'lif Eserleri

1.6.1.1. et-Tecvîdu'l-Musavver

Muhtevası tecvid ilmi ile ilgili meseleler olan *et-Tecvîdu'l-Musavver* adlı eser, Eymen Süveyd tarafından telif edilmiş olup, okuyucunun istifadesini arttırmak gayesiyle resim, şekil ve QR-CODE ile desteklenmiştir. Kolay ve akıcı bir üslupla ele alınmış olan bu çalışma, alanında yazılmış kıymetli bir eserdir. Müellif bu eserini, klasik eserlerin ortaya koymuş olduğu ilmî kültür ve yılların getirdiği tecrübenin oluşturduğu birikimle oluşturmuştur. Harflerin mahreç ve sıfatlarının iyi bir şekilde

⁴⁶ Menoflostglory.wordpress, "Es-Sîretu'z-Zâtiye".

⁴⁷ Wikipedia, "Eymen Süveyd", Erişim 7 Kasım 2023.

öğrenilmesi fem-i muhsin bir hocanın rahle-i tedrisinde bulunmayı gerektirirken, müellifin kitabına yerleştirdiği görsellerin ve QR-CODE desteğinin bu tedris sürecini kolaylaştırdığını söyleyebiliriz.

Türkçe, İngilizce, Fransızca ve Rusça başta olmak üzere birçok dile tercüme edilmiş bu eser oldukça rağbet görmüştür.⁴⁸ Süveyd'in bu eseri, Türkçe'ye Mustafa Sağlam tarafından tercüme edilmiş, iki cilt, 481 sayfa olarak 2019 yılında Dâru'l-Ğavsânî tarafından basılmıştır.⁴⁹

Bu çalışmanın kolay bir üslupla ele alınmış olması, görsel ve QR ile desteklenmiş olması sebebiyle okuma ve okutulması noktasında istifadenin çok olacağı kanaatindeyiz.

Bu eser iki ciltten oluşmaktadır. Müellifin birinci ve ikinci ciltte değinmiş olduğu meseleler, başlık halinde aşağıdaki şekilde olup, toplamda 24 baptan oluşmaktadır.

1. Kur'ân-ı Kerim,
2. Tecvid İlmi,
3. İstiâze ve Besmele,
4. Harfler,
5. Konuşma Organları ve Ses ve Harflerin Oluşumu,
6. Harflerin Mahreçleri,
7. Harflerin Sıfatları,
8. Hece Harflerinin Telaffuzunda Yapılan Bariz Hatalar,
9. Karşılaşan İki Harfin Durumu,
10. Mîm ve Nûn Harflerinin Ahkâmı,
11. Medler,
12. Dudak Tâlimi,
13. Bir veya İki Kelimedede Karşılaşan İki Sakin Harf,
14. Farklı Meseleler,
15. Kur'ân Tilavetinde Vurgu,
16. Hafs Rivayetinde Özel Yeri Olan Kelimeler,
17. Vakıf ve İbtida,

⁴⁸ Süveyd, *et-Tecvidü'l-musavver*, Facebook, (28 Ekim 2020, 11:31).

⁴⁹ Süveyd, *et-Tecvidü'l-musavver*, Terc. Mustafa Sağlam, (Dâru'l-Gavsânî, 2019).

18. Revm ve İsmâm,
19. Yedi Elif,
20. Vasl Hemzesi,
21. Kat' Hemzesi,
22. Mushafın Yazım ve Harekelenmesinin Gelişim Süreçleri,
23. Resm-i Mushaf ve Modern İmla Arasındaki Fark,
24. Kur'ân'ın Hıfzı.⁵⁰

Yukarıdaki konular arzedilmeden önce kitabın başına müellife ait bir mukaddime dercedilmiştir. Bu mukaddimesinde müellif, bu eseri telifindeki amacını ifade etmiş ve kitabın resimli olmasındaki gayesini kısaca zikretmiştir. Bununla beraber kitabın daha faydalı olabilmesi için CD'lerin de ilave edildiğini vurgulamıştır. Mukaddimenin sonuna doğru ise, kitaba Kur'ân'ın zapt ve kitâbetinin gelişim süreçlerinin ve Kur'ân'ın hıfzı ve bu meseleye dair önemli durumların anlatıldığı iki bölümü ilave ettiğini ifade etmiştir.⁵¹ Aynı zamanda kitabın bir bölümüne kendine ait olan ve Hz Peygamber'e kadar uzanan bir isnad zincirini de yerleştirmiştir.⁵² Bu isnâd zinciri “*İcâzetnâmeleri ve İsnad Zinciri*” kısmında isim isim zikredilecektir.

Bu esere dair Batman Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü uhdesinde, Doç. Dr. Osman Bayraktutan danışmanlığında, Abdullah Kandemir tarafından bir yüksek lisans çalışması gerçekleştirilmiştir. Bu çalışmanın adı *Eymen Rüşdi Süveyd ve et-Tecvidu'l-Musavvar Adlı Eserinin Tahlili*'dir. Aynı zamanda bu çalışma, Eymen Süveyd üzerine ülkemizde gerçekleştirilmiş olan ilk yüksek lisans tezi olma özelliğine sahiptir.

Yazar, bu eserini giriş, iki ana bölüm ve sonuçtan ibaret olacak şekilde oluşturmuştur. Tezin birinci kısmında Eymen Süveyd'in hayatı, ilmi yolculukları, hocaları, öğrencileri ve eserlerine dair bir araştırma yapmış, ikinci bölümde ise *et-Tecvidu'l-Musavvar* adlı esere dair bir tahlil çalışması gerçekleştirmiştir.

⁵⁰ Süveyd, *et-Tecvidu'l-Musavver*, (Dimaşk: Dâru'l-Gavsânî, 2009), 6.

⁵¹ Süveyd, *et-Tecvidu'l-Musavver*, 1/3-5.

⁵² Süveyd, *et-Tecvidu'l-Musavver*, 22-31.

1.6.1.2. el-Beyân li Hükmi'l-Kur'âni'l-Kerim bi'l-Elhan

Bu kitap, Süveyd'in, Kur'ân'ı lahn (nağme, mûsikî) ile okumanın hükmüne dair yapmış olduğu bir çalışmanın ürünüdür.

Süveyd bu eserin mukaddimesinde, Kur'ân'ın Hz. Cebrail (a.s.) tarafından Allah'tan (c.c.) alınıp Hz. Peygamber'e (s.a.v.) ulaştırılması, Hz. Peygamber'in, Kur'ân'ı Cebrail'den (as) tâ'lim etmesi ve ondan öğrendiği gibi okuması, Kur'ân'ın dış müdahalelerden korunmuş olması ve muhafazasının Allah teâlâ'nın uhdesinde olması, nesilden nesile büyük bir dikkat ile satırlar ve sadırlar yoluyla muhafaza altına alınmış olmasından ve kurrânın, Kur'ân'a dair büyük gayretlerinden söz ederek, Kur'ân'ın nüzûlünden, günümüze uzanan yolculuğuna değinmiştir.⁵³

Birinci bölüm: “Lahn kelimesinin lügavî ve ıstilahî anlamı hakkındadır. Müellif, İbn Manzur'un (ö. 1311) lahn'ı sözlükte ezgi ve coşkulu okuyuş; ıstilahta ise hatalı okuyuş olarak tanımladığını ifade etmiştir. İbn Berrî (ö. 1187) ise lahnın; irabta hata, lügat, nağme, mana ve idrak olarak altı anlama geldiğini zikretmiştir. Bu bölümde Müellif lahnı ele alırken hadis ve şiirleri referans olarak kullanmıştır.”⁵⁴

İkinci bölüm: İbn-i Hârûn, İbn-i Mücâhîd (ö. 936)⁵⁵, Ebu Bekr Muhammed b. Hüseyin, İmam Nevevi (ö. 1277), İbn'i Teymiyye (ö. 1225)⁵⁶, İbn-i Kayyim el-Cevzî (ö. 1350) ve Vehbe ez-Zuhaylî (ö.2015) gibi âlimlerin Kur'ân'ın lahnlı okunuşuna dair görüşleri ile haram, helal veya mekruh oluşlarına dair hükümler beyan edilmiştir.⁵⁷ Müellif bu hükümleri beyan ederken de mezkûr âlimlerin kitaplarını ve kaynaklarını da zikretmiştir. Son olarak da meseleye dair kendi görüşünü ifade etmiştir.⁵⁸

Üçüncü bölüm: Kur'ân'ın musiki ilminden istifade ile tilavet edilmesine dair müellifin çağdaşı âlimlerin görüşlerinin sunulduğu bölümdür. Bu bölümde âlimlere Kur'ân'ı musiki ile tilavetin hükmü sorulmuş, onlar da yazılı bir şekilde meseleye dair görüşlerini ifade etmişlerdir. Görüşleri zikredilen âlimler Hüseyin el-Hattâb (ö. 1988),

⁵³ Süveyd, *el-Beyân*, 3-12.

⁵⁴ Abdullah Kandemir, “el-Beyân li Hukmi Kırâati'l Kur'âni'l-Kerim bi'l Elhân”, Genç Mütefekkirler Dergisi, 4/1 s.300-305

⁵⁵ Süveyd, *el-Beyân li Hükmi'l-Kur'âni'l-Kerim bi'l-Elhan*, (Cidde: El-Cemaâtu-l-Hayriyye Li Tahfizi'l-Kur'ân, 1991), 18.

⁵⁶ Süveyd, *el-Beyân*, 25.

⁵⁷ Süveyd, *el-Beyân*, 43.

⁵⁸ Süveyd, *el-Beyân*, 16-47.

Abdülaziz ez-Zeyyât (ö.2004), Abdulfettâh el-Mersafî (ö.1989), Ebu'l-Hasan Muhyiddin el-Kürdî (ö.2009), Saîd Abdullah (ö. 2004), Abdülgaffâr ed-Durûbî (ö. 2009) ve Muhammed Tâhâ Sukkar (ö.2008) gibi âlimlerdir.⁵⁹

Süveyd dördüncü bölüme ise üçüncü bölümde zikredilen mektupların görsellerini ve fihrist ekleyerek eserini tamamlamıştır.⁶⁰

Bu eser özelinde Abdullah Kandemir tarafından makale yayınlanmış fakat Türkçe'ye bir tercüme çalışması yapılmamış olması üzüntü vericidir. Çünkü ülkemizde başka İslam beldelerine nazaran ezan ve Kur'ân tilavetine büyük hassasiyetle bakılmıştır. Nitekim insanların vakitlere göre değişen ruh halleri göz önünde bulundurulmuş, bu sebeple beş vakit ezan da farklı makamlarla icra edilmiştir. Osmanlı'dan bu yana bu durum bir gelenek haline gelmiş, minarelerden ezanlar musiki ilminin kaideleriyle okunmuştur.

Kur'ân tilâvetiyle ezanın okunmasında nağmelere çok yer verilmiş olsa da bazen ölçüler aşılmış, musiki ezan ve Kur'ân'ın önüne geçebilmiştir. İşte böyle bir durumda ölçüleri korumanın önemi daha büyük bir önem ifade etmektedir. Eymen Süveyd'in kaleme almış olduğu bu eser, bu fikhî ölçüleri ifade etmesi yönünden oldukça kıymetlidir. Bu sebeple tercüme edilip akademik çalışmalar yapılmasında ve ehline ulaşacak şekilde yayınlanmasında faydalar mülâhaza edilmektedir.

1.6.1.3. Telakki'l-Kur'âni'l-Kerim Ebra'l-Usûr

Kur'ân tarih boyunca hiçbir değişikliğe uğramaksızın nâzil olduğu haliyle korunmuş olan tek kitaptır. Bu sebeple bu tarihî süreç kayıt altına alınmış ve araştırmalara sahne olmuştur. Süveyd de bu eserinde bu tarihî süreci kaleme almış, aşağıdaki ifadeler, sorduğu sorular ve bu sorulara vermiş olduğu cevaplar çerçevesinde eserini oluşturmuştur.

Şüphesiz en önemli işlerden olarak İslam ümmetini diğer ümmetlerden ayıran özellik, onların on beş asır boyunca Kur'ân'ın kendisiyle indirildiği asıl metni yazılı ve sözlü olarak almasıdır. Çünkü bu uzun yolculuk süresince Kur'ân'ı aralarında

⁵⁹ Süveyd, *el-Beyân*, 49-63.

⁶⁰ Süveyd, *el-Beyân*, 65-74.

*lehçesel ve dilsel yönden çokça farklılık barındıran yeryüzü halklarının tamamından farklı diller onu ağızdan ağıza nakletti.*⁶¹

1. Kur'ânî seslerin telaffuzu indirildiği şekliyle günümüze kadar tağyir ve tebdille uğramaksızın nasıl korundu?

2. Kıraat imamlarının koyduğu kurallar neydi ki ümmet asli nassın indirildiği gibi muhafazasına onlar sayesinde muktedir oldular?⁶²

Müellifin bu eseri beş bölümden müteşekkildir.

Birinci Bölüm: Kur'ân'ın nüzul aşaması,⁶³ Kur'ân'ın sahabeye nakil süreci,⁶⁴ Kur'ân lafzını oluşturan cüzler⁶⁵, lafızların mana yönünden önemi⁶⁶, tecvid kaidelerinin nakil yöntemi⁶⁷ gibi başlıklar ele alınmıştır.

İkinci Bölüm: Bu bölümde kaynaklar göz ardı edilerek, sadece şifahî olarak Kur'ân öğreniminin ortaya çıkardığı kusurlar ele alınmaktadır. Bu kusurlar ise bu başlıklar altında incelenmektedir.

1. Dudak taliminin olmaması,

2. Arapça olan "vâv" harfinin ingilizce olan "o" harfi gibi okunması,⁶⁸

3. "Yâ" harfinin elif-i mumâle gibi okunması,⁶⁹

4. "Cim" harfinin yumuşak bir şekilde okunup, "dâl" veya "yâ" harfine karıştırılarak okunması,⁷⁰

5. "Kâf" harfinin "G"⁷¹ veya "Ğ" şeklinde telaffuz edilmesi,⁷²

6. Harfin mahrecinden çıkarılmaması sebebiyle dış merciinden çıkan harflerin başka harfe tağyir edilmesi,

7. Bazı bölgelerde o harfin olmaması sebebiyle farklı okunması,

⁶¹ Süveyd, *Telakki'l-Kur'ân Ebra'l-Usûr*, (Cidde: Merkezü Vakfu'l-Mushaf, 2007), 3.

⁶² Süveyd, *Telakki'l-Kur'ân*, 3.

⁶³ Süveyd, *Telakki'l-Kur'ân*, 3.

⁶⁴ Süveyd, *Telakki'l-Kur'ân*, 6.

⁶⁵ Süveyd, *Telakki'l-Kur'ân*, 7.

⁶⁶ Süveyd, *Telakki'l-Kur'ân*, 9.

⁶⁷ Süveyd, *Telakki'l-Kur'ân*, 11.

⁶⁸ Süveyd, *Telakki'l-Kur'ân*, 18.

⁶⁹ Süveyd, *Telakki'l-Kur'ân*, 18.

⁷⁰ Süveyd, *Telakki'l-Kur'ân*, 19.

⁷¹ Süveyd, *Telakki'l-Kur'ân*, 20.

⁷² Süveyd, *Telakki'l-Kur'ân*, 20.

8. İmâle-i suğrânın, imâle-i kübra şeklinde okunması,

9. "Vâv" harfinin "v" şeklinde okunması,⁷³

10. "Dâd" harfinin bazı lehçe ve diğer dillerde olmaması sebebiyle daha kolay olan diğer harflere kalbedilmesi,⁷⁴

11. "Kêf" ve "te" harflerinde hemsî mübalağa ile yapmak.⁷⁵

Üçüncü Bölüm: Bu bölümde ise şifahî boyutun ihmal edildiği, metin eksensli okuyuşların ortaya çıkardığı kusurlu okuyuşlar konu edinilmektedir.

1. Kendisinden sonra "ب و ف" harfleri gelmeyen sakin mimlerde gunne ve ihfa yapmak. Bunun sebebini ise yazılı metinlerde bu üç harfin izhar harfi olarak anlaşılıp kalan diğer harflerin ise ihfâ harfi olduğunun zannedilmesidir, demektedir.⁷⁶ Süveyd bu kusuru İbnû'l-Cezerî'nin *Ğâyetu'n-Nihâye*'sinden nakille arz etmektedir.

2. Müellife göre bu ikinci durum Saçaklızâde Muhammed Mâraşi'nin sözlü öğrenim olmaksızın kendi zihni tasavvuru ile metinlerden elde etmiş olduğu bir çıkarımın ürünü olan iki tehlikeli durumdur.

1. "ط" harfinin, "ض" harfi gibi okunmasıdır. "الشيطان" kelimesinin "الشيطان" ve "اطيعوا" kelimesinin ise "اضيعوا" şeklinde okunması örnek olarak verilebilir.

2. ض harfinin ظ harfi gibi okunması.⁷⁷

3. Bu kusurlardan üçüncüsü ise kendisinden sonra "ب" nin gelmiş olduğu "م" in, "ن" harfinin ihfasına kıyas edilmesidir. Bu da dudak ihfası olan "انزل، الانسان" kelimelerinde olduğu gibi bir telaffuza götürmektedir. Böyle bir telaffuzda ise ehil bir hocadan alınmayıp sadece tedvin edilmiş kaidelerden alındığı için bunda da kuvvetli bir şüphe vardır.⁷⁸

Dördüncü Bölüm: Bu bölümde ise Kur'ân öğrenim yöntemleri ele alınmaktadır. Başlıca yöntemler ise şu şekilde sıralanmaktadır.

⁷³ Süveyd, *Telakki'l-Kur'ân*, 21.

⁷⁴ Süveyd, *Telakki'l-Kur'ân*, 23.

⁷⁵ Süveyd, *Telakki'l-Kur'ân*, 23.

⁷⁶ Süveyd, *Telakki'l-Kur'ân*, 26.

⁷⁷ Süveyd, *Telakki'l-Kur'ân*, 26.

⁷⁸ Süveyd, *Telakki'l-Kur'ân*, 27.

1.Tashîh-i Tilâvet: Bu yöntem talebenin düzgün okuyuşu hocasından dinlemesi ve onu taklit etmesi ile gerçekleşen bir yöntemdir. Bu yöntem Fatiha sûresi ve amme cüzü gibi Kur'ân'ın bir kısmını okuyarak gerçekleştirebileceği gibi, tamamını okuyarak da uygulanabilir. Bu yöntem Kalun, Verş, Hafs gibi ravilerin rivayetlerinden biri esas alınarak gerçekleştirilir.

Bu yöntemin ülkemizde daha çok kısa sûreler üzerinden gerçekleştiğini söylemek mümkündür. Nitekim talebe kısa sûreleri dudak talimi ile fem-i muhsin hocasından dinler ve uygulamaya çalışır. Bu çalışmalar sonunda dudakları belli bir telaffuz formatına kavuşan talebe böylelikle meleke haline getirmiş olduğu uygulamaları Kur'ân'ın tamamında uygulama fırsatı bulur.

2.Hıfz: Bu özellik Hz Peygamber'in ümmetinin meziyyetlerindedir. Rabbimiz şöyle buyurmaktadır: "بل هو آيات بينات في صدور الذين اوتوا العلم" *"Hayır, o, kendilerine ilim verilenlerin kalplerindeki apaçık âyetlerdir."*⁷⁹

Müellif bu çerçevede de Kur'ân'ın öğrenim yöntemlerini üç başlık altında incelemiştir.

1. Pratik ve teorik olarak Kur'ân'ın tamamında, tilavetin ahkâmını uygulayarak, isnat sahibi bir hocaya okumaktır. Bu uygulanagelen yöntemlerin en üstünüdür. Geçmişten günümüze kurra imamlar bu yöntemi uygulamışlardır.

2. Tilâvet kaidelerinin kapsamlı olarak öğrenildiği ve Kur'ân'ın tamamında uygulanmasıyla beraber Kur'ân'ın bir kısmının ezberlendiği yöntemdir.⁸⁰

3. İkinci yöntemden farklı olarak Kur'ân'ın bir kısmında uygulanan yöntemdir.⁸¹

Müellif birinci yöntemin "icazetun fi'l-Kur'âni'l-Kerim" diğer iki yöntemin ise "şehâdetu itkâni't-tilâve" olarak veya benzeri şekilde ifade edilmesini gerektiğini düşünmekte ve bu üç yöntem içerisinde en üstün olanının birinci yöntem olduğunu ifade etmektedir.⁸²

⁷⁹ Süveyd, *Telakki'l-Kur'ân*, 30; Ankebût, 29/49.

⁸⁰ Süveyd, *Telakki'l-Kur'ân*, 35.

⁸¹ Süveyd, *Telakki'l-Kur'ân*, 36.

⁸² Süveyd, *Telakki'l-Kur'ân*, 36.

Beşinci Bölüm: Bu son bölümde ise Süveyd, talebenin icâzetine bilinen kimseleri veya âlimleri şahit tutma durumundan bahsetmektedir. Kimilerinin meşhur olan âlimleri icazetlerine şahit kıldıklarını ve bu durumu onlardan okumuş gibi telkin ettiklerini söylemekte ve bu durumun hadis ilminde "tedlîs"⁸³ ifade ettiğini de sözlerine eklemektedir.

Müellifin bir risale boyutunda Kur'ân'ın telakki ve muhafaza süreçlerini ele almış olduğu bu eserin tercüme edilmesi Türkçe'ye kazandırılmasının çok faydası olacaktır.

1.6.1.4. Ebhâsun Tecvîdiyye

Bu eser müellifin farklı zamanlarda yapmış olduğu çalışmaların ürünü olup Kur'ân talebelerinin istifadesi için yazılan, tecvid meselelerini ihtiva eden bir eserdir. (16.03.2006, Dımaşk.)⁸⁴

Müellifin kitapta işlediği bazı konu başlıkları şu şekildedir.

1. On kırâat imamına göre iki sebebin en kuvvetli olanı konusu,
2. Medd-i muttasıl ve medd-i ârız'ın bir kelimedede bir araya gelmesi
3. Meddi- munfasıl ve medd-i bedel'in bir kelimedede bir araya gelmesi,
4. Medd-i lîn ve medd-i ârız'ın bir kelimedede bir araya gelmesi,
5. Tayyibe tarîkinden on kırâat imamına göre medd-i munfasıl ve muttasıl'ın tilavette bir arada gelmesi,
6. Medd-i lâzım ve bedel'in bir kelimedede bir araya gelmesi,
7. Geçiş durumunda muttasıl ve bedel'in bir kelimedede bir araya gelmesi,
8. Vakf halinde muttasıl, bedel ve ârız'ın bir kelimedede bir araya gelmesi,
9. Medd-i ârız ve bedel'in bir kelimedede bir araya gelmesi,
10. Geçiş durumunda munfasıl ve bedel'in bir kelimedede bir araya gelmesi,

⁸³ "Tedlîs: Sözlükte "bir şeyin kusurunu gizlemek" anlamındaki tedlîs terim "Tedlîs, ravinin mülaki olduğu şeyten işitmediği hadisi, işitmiş izlenimi uyandırarak nakletmesi veya muasır olup mülaki olmadığı şeyten mülaki olup işitmiş izlenimi uyandırarak rivayet etmesidir." demektir. Tedlîs yapan râviye müdellis, tedlisle rivayet edilen hadise müdelles denir." Ebû Amr Osmân b. Abdirrahmân b. es-Salâh eş-Şehrazûri, Ulûmü'l-hadîs, thk.: Nüreddîn Itr, (Dımaşk: Dâru'l-Fikr, 1998), 73.

⁸⁴ Süveyd, *Ebhâsun Tecvîdiyye*, (giriş).

11. Medd-i lîn ve lîni'l- mehmûz'un bir kelimedede bir araya gelme konuları incelenmiştir.⁸⁵

Müellif aynı zamanda eserine, kitabında işlediği meselelere dair tablolar da ilave etmiştir.

1.6.1.5. Atlasu't-Tecvîd

Eymen Rüşdî Süveyd tarafından kaleme alınmış bu eserin muhtevası da tecvid ilmine dairdir. Süveyd bu eserini de kolay bir üslupla kaleme almış ve anlaşılması amacıyla da bunu görsellerle desteklemiştir. Bu eserin ihtiva ettiği başlıklar ise aşağıdaki şekildedir.

1. İstiaze ve besmelenin hükmü,⁸⁶
2. Tecvid ilminin tarifi,⁸⁷
3. Tevatür ve Kur'ân'ın tedvin süreçleri,⁸⁸
4. Harflerin asli mahreçleri,⁸⁹
5. Harflerin sıfatları,⁹⁰
6. Dudak talimi,⁹¹
7. Karşılaşan iki harf,⁹²
8. Lâm'ı Ta'rif,⁹³
9. Gunnenin zamanlaması,⁹⁴
10. Medler,⁹⁵
11. İki Sakin harfin bir kelimedede bir araya gelmesi,⁹⁶

⁸⁵ Kandemir, Eymen Rüşdî Süveyd'in Kırâat İlmindeki Yeri, 34.

⁸⁶ Süveyd, *Atlasu't-Tecvîd*, (Dimaşk: Dâru'l-Gavsâni,2008), 4.

⁸⁷ Süveyd, *Atlasu't-Tecvîd*, 7.

⁸⁸ Süveyd, *Atlasu't-Tecvîd*, 15.

⁸⁹ Süveyd, *Atlasu't-Tecvîd*, 18.

⁹⁰ Süveyd, *Atlasu't-Tecvîd*, 45.

⁹¹ Süveyd, *Atlasu't-Tecvîd*, 89.

⁹² Süveyd, *Atlasu't-Tecvîd*, 93.

⁹³ Süveyd, *Atlasu't-Tecvîd*, 100.

⁹⁴ Süveyd, *Atlasu't-Tecvîd*, 103.

⁹⁵ Süveyd, *Atlasu't-Tecvîd*, 123.

⁹⁶ Süveyd, *Atlasu't-Tecvîd*, 162.

12. Nâkıs İdgâm,⁹⁷
13. İmâle,⁹⁸
14. Yedi Elif,⁹⁹
15. Vasıl Hemzesi,¹⁰⁰
16. Vurgu,¹⁰¹
17. Vakıf ve İbtidâ,¹⁰²
18. Hâ'ı Te'nis,¹⁰³
19. Maktu' ve Mevsûl,¹⁰⁴
20. Kelimenin sonunda vakıf,
21. Resm-i mushaf ve modern imla arasındaki fark,
22. Vakf-ı İhtiyari ve Vakf-ı İzdırari Örnekleri,
23. İbtidâ'i İhtiyâri Örnekleri,
24. İşmâm ve Revm.¹⁰⁵

1.6.1.6. ed-Düreru'l-Muneyyira

Eymen Süveyd tarafından kaleme alınan bu eser, “*Harflerin Mahreçleri*” ve “*Harflerin Sıfatları*” olmak üzere iki başlıkta oluşturulmuştur. Bu kitap yirmi beş sayfadan ibaret olup bir risale şeklinde kaleme alınmıştır.

Harflerin Mahreçleri

Müellif harflerin mahreçlerinin harf sayısının 29 olduğunu, fakat mahreçlerin birbirlerine yakınlıkları sebebiyle âlimler tarafından bu mahreçlerin beş temel

⁹⁷ Süveyd, *Atlasu't-Tecvîd*, 165.

⁹⁸ Süveyd, *Atlasu't-Tecvîd*, 166.

⁹⁹ Süveyd, *Atlasu't-Tecvîd*, 167.

¹⁰⁰ Süveyd, *Atlasu't-Tecvîd*, 169.

¹⁰¹ Süveyd, *Atlasu't-Tecvîd*, 179.

¹⁰² Süveyd, *Atlasu't-Tecvîd*, 181.

¹⁰³ Süveyd, *Atlasu't-Tecvîd*, 195.

¹⁰⁴ Süveyd, *Atlasu't-Tecvîd*, 196.

¹⁰⁵ Süveyd, *Atlasu't-Tecvîd*, 215.

başlıkta toplandığını söylemektedir. Bu beş temel mahreci de şu şekilde sıralamaktadır.¹⁰⁶

1. *Cevf*

2. *Halk*

3. *Dil*

4. *Dudak*

5. *Hayşum*¹⁰⁷

Bu beş mahreç bölgesinden de on yedi mahrecin daha ortaya çıktığını söyler.

Cevf: *Boğazın arka tarafından başlayıp, ağza kadar uzanan boşluktur.*

Boğaz Harfleri: *Boğaz için üç yer (bölge) vardır.¹⁰⁸ Aksal halk, vasatu'l halk, ednâ'l-halk olmak üzere üç kısma ayrılmaktadır.*

Lisan: *"Dil; Ağızdan bir cüz olup, harflerin ağzın kısımlarına nispetle en fazla çıktığı alandır. Fakat bu harfler tek başına dilden çıkmazlar. Bu konuda ona ağızdaki çok sayıda diğer azalar ortak olur. Bu yüzden ağzın başlıca kısımlarını açıklamamız icab eder ki bizim için açıklama vuzuha kavuşsun. Müellif bu mahreç bölgelerini ise şu şekilde taksim etmektedir.*

1. *Üst damak*

2. *Dilin üst kısmı*

3. *Dilin orta kısmı*

4. *Dilin kenarı*

5. *Dilin en yakın kenarı*

6. *Dil ucu*

Dudak: *"ب، ف، م، و" harflerinin çıktığı bölgedir. Fa harfinin mahreci alt dudanın iç kısmıyla beraber üst dişlerin uçlarıdır. İki dudaktan ba, vav ve mim harfi*

¹⁰⁶ Süveyd, *ed-Düreru'l-Muneyyira*, 2.

¹⁰⁷ Süveyd, *ed-Dürer*, 2.

¹⁰⁸ Süveyd, *ed-Dürer*, 3, 4.

çıkarken mim ve ba da dudaklar kapalıdır vav da ise (med harfi olan vav hariç) dudaklar, onları toplayıp bir araya getirmeye özen göstermekle beraber açıktır.

Hayşûm: Hayşûm burnun en uzak kısmı olup ondan nun ve mim sesleri çıkar.¹⁰⁹ Müellif bu eserinde harflerin mahreçlerini açıkladıktan sonra, harflerin sıfatlarını sayarak bunları da aslî ve arizî olmak üzere iki kısma ayırır. Müellif, aynı şekilde yirmi sıfatın olduğunu ve bunların, zıttı olanlar ve olmayanlar şeklinde iki kısım olduğunu söyler.

Harflerin Sıfatları

Müellif kitabının bu bölümünde ise harflerin sıfatlarını incelemektedir. Harflerin sıfatlarını ise zıddı olan sıfatlar ve zıddı olmayan sıfatlar olmak üzere iki başlıkta incelemiştir.

1. Zıttı olan sıfatlar:

1. Cehr- Hems.
2. Rıhvet-şiddet- beyniyye (rıhvet ve şiddet arasında yer alır).
3. İsti'la-istifâl.
4. İtbâk-infitâh.¹¹⁰
5. İsmât ve izlâk.¹¹¹

2. Zıttı olmayan sıfatlar:

1. Safır.
2. Kalkale.
3. Lîn.
4. İnhirâf.
5. Tekrir.
6. Tefeşşi.
7. İstitâle.

¹⁰⁹ Süveyd, *ed-Dürer*, 4, 6.

¹¹⁰ Süveyd, *ed-Dürer*, 7.

¹¹¹ Süveyd, *ed-Dürer*, 8.

8. Hafâ.

9. Gunne.¹¹²

1.6.1.7. Kurrâsetu mehârici'l- hurûfi'l- Arabiyye

Eymen Süveyd tarafından hazırlanmış bu eser, harflerin mahreçlerini görsellerle izah eden bir çalışmadır. Bu çalışma otuz iki dışın isimlerini ifade ile başlar,¹¹³ dil ve damağın kısımlarını ve beş ana mahrecin ortaya çıktığı bölgeleri tablo şeklinde, sayfa sayfa izah eder. Toplamda otuz üç tablodan ibarettir.¹¹⁴

1.6.1.8. Kurrâsetu sıfâtu'l- hurûfi'l- Arabiyye

Bu eser de Eymen Süveyd tarafından hazırlanmış, harflerin sıfatlarını kolay bir tarz ile öğretmeyi hedefleyen, görsel tablolar halinde dizayn edilmiş bir eserdir.¹¹⁵

1.6.1.9. Nuzhetun- tecvîdiye

Eymen Süveyd tarafından tecvid ilmine dair hazırlanmış bu eser çocuklara yönelik bir çalışmadır. Tecvid ilminin önemli konularının dercedildiği bu kitap, çocukların dikkatini celbedecek şekilde görsellerle donatılmıştır. Aynı zamanda bu eser kız ve erkek çocuklara yönelik olmak üzere iki şekilde düzenlenmiş ve basılmıştır.¹¹⁶

1.6.2. Tahkik ve Şerhleri

1.6.2.1. Manzûmetü'l-mukaddime fîmâ yecibü 'ale'l- kârii'l-Kur'âni en ya'lemehû

İbnü'l-Cezerî (ö. 833) tarafından kaleme alınan bu eser on dokuz bab ve 107¹¹⁷ veya 109 beyitten oluşmaktadır.¹¹⁸ Kısa bir manzum metin olmasına rağmen kolay ezberlenebilmesi, mühim tecvid meselelerini ihtiva etmesi sebebiyle tarih boyunca

¹¹² Süveyd, *ed-Düer*, 8.

¹¹³ Süveyd, *Kurrâsetu mehârici'l-hurûfi'l- Arabiyye*, 2.

¹¹⁴ Süveyd, *Kurrâsetu mehârici'l-hurûfi'l- Arabiyye*, (Dâru'l-Gavsânî).

¹¹⁵ Süveyd, *Kurrâsetu sıfâtu'l- hurûfi'l- Arabiyye*, (Dâru'l- Gavsânî).

¹¹⁶ Süveyd, *Nuzhetun Tecvîdiyye*, (Dâru'l- Gavsânî).

¹¹⁷ Osman Bostan, "Mukaddimetü'l-Cezerî'nin Muhtevası ve Metodu", Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, (Haziran 2023), 54, 189.

¹¹⁸ Tayyar Altıkulaç, "İbnü'l-Cezerî", *Diyanet İslam Ansiklopedisi*, (İstanbul: 1999), 20/551; (Erişim 23 Temmuz 2024).

çokça rağbet görmüştür. Tecvid ilminin dönüm noktalarından birini oluşturur denilebilecek kadar güzide bir yere sahiptir.

“Manzûmetü’l-Cezerî’nin ilk nüshalarına bakıldığında müellifin, eserine başlıklar koymayıp konuları sırayla işlediği görülmektedir. Daha sonraları Mukaddime’yi şerh veya tahkik edenlerin, konu bütünlüğüne göre eseri bablara/bölmelere ayırdıkları müşahede edilmektedir. İşlenen bahisler incelendiğinde eserde tecvid ilmine dair hemen bütün konulara yer verildiği gözlemlenmektedir. Kısa cümlelerle birçok malumatı içermesi ve ezberde kolaylık sağlaması gibi sebeplerden ötürü İbnü’l-Cezerî, Tayyibetü’n-Neşr’de olduğu gibi Mukaddime’yi de nazm formunda ve aruz vezinlerinden recez bahrinde kaleme almıştır.”¹¹⁹

Eymen Süveyd’in tahkik ettiği bu eser müellifin mukaddimesi,¹²⁰ İbnü’l-Cezerî’nin biyografisinin yer aldığı bölüm,¹²¹ *Mukaddime*’nin manzûmesi¹²² ve son kısımdaki fihristten¹²³ oluşmaktadır.

Mukaddimetü’l-Cezerî adlı eser ise şu başlıklardan oluşmaktadır.

1. Mukaddime Bölümü 1-8,
2. Mahâric-i Hurûf 9-19,
3. Sıfât-ı Hurûf 20-26,
4. Tecvidin Tanımı 27-33,
5. Terkîk ve Tenbîhat Bölümü 34-40,
6. Ahkâmü’r-Râ 41-43,
7. Tefhîm 44-49,
8. İdgâm 50-51,
9. Dâd (ض) (ve Zâ (ظ) (Harfleri 52-61,
10. Nûn ve Mîm Harfleri 62-64,

¹¹⁹ Bostan, “Mukaddimetü’l-Cezerî’nin Muhtevası ve Metodu”, 189

¹²⁰ İbnü’l-Cezerî, *Mukaddimetü’l-Cezerî fî mâ Yecibu alâ Kârîi’l-Kur’ân*, Thk: Eymen Süveyd, (Cidde: Dâr’u Nûru’l-Mektebât, 2006), (1).

¹²¹ İbnü’l-Cezerî, *Mukaddime*, (2).

¹²² İbnü’l-Cezerî, *Mukaddime*, 1.

¹²³ İbnü’l-Cezerî, *Mukaddime*, 21.

11. Sâkin Nûn ve Tenvîn'in Hükümleri 65-68,
12. Medler 69-72,
13. Vakf ve İbtidâ 73-78,
14. Maktû' ve Mevsûl 79-93,
15. Te'nîs Hâ'ları/Açık ve Kapalı Tâlar 94-100,
16. Vasl Hemzesi 101-103,
17. Kelime sonlarında Vakf 104-105,
18. Hâtîme 106-107.¹²⁴

Süveyd'in tahkik için istifade etmiş olduğu metin, İstanbul Laleli Kütüphanesi'nde bulunmaktadır.¹²⁵

Süveyd bu tahkikinde iki farklı renk kullanarak manzûmeyi tahkik etmekte ve son olarak da çalışmanın son kısmına, esere dair dipnotları ve icâzetnâmesinin bir suretini yerleştirerek, çalışmasını nihâyete erdirmektedir.¹²⁶

1.6.2.2. Manzûmetu'l-Müfid fi't-Tecvîd

Şahâbeddîn Ahmed b. Ahmed b. Bedreddîn et-Tıbbî'ye (ö. 979) ait olan bu eseri, Eymen Süveyd tahkik etmiştir. Eser önemli birçok tecvid meselelerini ihtiva etmesi sebebiyle önemli bir yere sahiptir. Bu eseri üç bölümde incelemek mümkündür. Birinci bölüm Müellif Tıbbî'nin biyografisi, ikinci bölüm Süveyd'in mukaddimesi, üçüncü bölüm ise Manzum metinden oluşmaktadır.¹²⁷

el-Müfid adlı eser hece harfleri, fer'i harfler, üç hareke ve sükun, tenvin, hemze, med harfleri, harfî lin, sâkin nûn ve tenvinin ahkâmı, idğâm, sâkin mimin hükmü, kalın harfler, hükmü'r- râ, sâkin elif'in hükmü, kalkale harfleri, idğâm'ı misleyn ve'l mutecaniseyn, “ﺍ” takısındaki lâmin hükmü, vakfın ahkâmı konularını ihtiva etmekte olup, son kısım da ise bir tenbih bulunmaktadır.¹²⁸

¹²⁴ İbnu'l-Cezerî, *Mukaddime*, 1-20; Bostan, “Mukaddimetü'l-Cezerî'nin Muhtevası ve Metodu”, 191.

¹²⁵ Süveyd, *Manzumetu'l-Mukaddime*, (↔).

¹²⁶ Süveyd, *Manzumetu'l-Mukaddime*, 16.

¹²⁷ Bostan, “Mukaddimetü'l-Cezerî'nin Muhtevası ve Metodu”, 189.

¹²⁸ Şihâbuddin, Ahmed b. Ahmed b. Bedredd'in Tıbbî, *el-Mufid fi't-Tecvîd*, Thk: Eymen Süveyd, 6-17.

Bahru'r-racez adlı eserden manzum edilen ve 193 beyit olan bu eser, iki el yazması nüshadan tahkik edilmiştir.

1. Dımaşk, Zâhiriye Kütüphanesi'nde, 3624 nolu bölümde bulunan Şeyh Abdulğani en-Nablûsî tarafından, güzel bir hat ile yazılmış nüshadır. Bu nüsha siyah mürekkeple, başlıkları ise kırmızı mürekkeple yazılmış ve Süveyd tarafından "ظ" harfi ile remzedilmiştir.¹²⁹

2. İkinci nüsha ise Dâru'l-Kutubi'l-Mısriyye'de, 86. bölümde bulunan ve güzel bir hat ile kaleme alınmış olan nüshadır. Bu nüsha da aynı şekilde siyah mürekkeple, başlıkları ise kırmızı mürekkeple yazılmış ve Süveyd tarafından "م" harfi ile remzedilmiştir.¹³⁰

1.6.2.3. Manzûmetu "Hırzû'l-Emânî ve Vechü't-Tehânî fi'l- Kırâati's Seb'i"

Kâsım b. Firuh eş-Şâtibî (ö. 590) tarafından kaleme alınan *Hırzû'l-emânî ve vechu't-tehânî 1173 beyitten oluşmaktadır*. Ebu Amr ed-Dâni'nin *et-Teysir*'inden nazmedilmiştir. Eş-Şâtibiyye diye şöhret bulmuş olan bu eser aynı zamanda Kaside-i lâmiye diye de anılmaktadır.¹³¹ Eserin en belirgin özelliklerinden biri de kırâat imam ve ravilerinin isimleri yerine ilk defa ebced harflerinin rumuz olarak kullanılmasıdır.¹³² İbnü'l-Cezerî bu manzumeyi ancak uzman kişilerin takdir edebileceğini ve manzumenin belagatçıların kusur bulmaktan aciz kaldıkları bir kaside olduğunu söyler.¹³³

Eser iki bölümden oluşmakta olup eserin ihtiva ettiği konular şu şekildedir.

Birinci Bölüm

1. İstiâze,¹³⁴
2. Besmele,¹³⁵

¹²⁹ Süveyd, *Şerhu'l-Mufîd*, 4.

¹³⁰ Süveyd, *Şerhu'l-Mufîd*, 4.

¹³¹ İbnü'l-Cezerî, *Gâyetu'n-Nihâye fî Tabakati'l-Kurrâ*, (Lübnan: Dâru'l-Kutubu'l-İlmiyye, 2006), 2/21

¹³² Ebu Muhammed el-Kâsım b. Firru b. Halefb. Ahmed eş-Şâtibî er-Ruaynî el-Endelusî, *Hırzu'l-Emânî ve Vechu't-Tehânî*, Thk: Eymen Rüşdî Süveyd, (Dımaşk: Dâr-u Nûru'l-Mektebât, 2013), 5.

¹³³ İbnü'l-Cezerî, *Gâyetu'n-Nihâye*, 2/21; Fatih Çollak, "eş-Şâtibiyye", *DİA*, (İstanbul: 2010), 38/377; (Erişim 12 Aralık 2023).

¹³⁴ eş-Şâtibî, *Hırzu'l-Emânî*, 10.

¹³⁵ eş-Şâtibî, *Hırzu'l-Emânî*, 10.

3. İdgam ve kısımları,¹³⁶
4. Hâü'l-kinâye,¹³⁷
5. Med ve kasr,¹³⁸
6. Müfred hemze,¹³⁹
7. Bir kelime ve iki kelimedeki hemzeler,¹⁴⁰
8. Nakil,¹⁴¹
9. Vakf-ı Hamza ve Hişâm,¹⁴²
10. ”بل، هل، قد، إذ، “ edatlarının son harflerindeki idgam ve izhar vecihleri,¹⁴³
11. Tâü't-te'nîs,¹⁴⁴
12. Tenvin ve sâkin nûna ait hükümler,¹⁴⁵
13. Feth,¹⁴⁶
14. İmâle,¹⁴⁷
15. Lâm ve râ harflerine ait hükümler,¹⁴⁸
16. Resm-i hatta (imlâ) ve izâfet nitelikli yâ harfine göre vakıf halleri,¹⁴⁹
17. Zâit nitelikli yâ harfleri,¹⁵⁰

İkinci Bölüm

Belli bir kurala dayanmayıp Kur'ân sûrelerinde dağınık şekilde bulunan ihtilâfların incelendiği bu bölümde ise her sûrede mevcut kırâat vecihlerine yer verilmiştir.¹⁵¹

Süveyd'in tashih ve tahkik için müracaat etmiş olduğu eserin el yazması nüshaları ile el yazması ve matbu şerhleri şu şekildedir:

¹³⁶ eş-Şâtibî, *Hırzu'l-Emânî*, 12.
¹³⁷ eş-Şâtibî, *Hırzu'l-Emânî*, 16.
¹³⁸ eş-Şâtibî, *Hırzu'l-Emânî*, 17.
¹³⁹ eş-Şâtibî, *Hırzu'l-Emânî*, 19.
¹⁴⁰ eş-Şâtibî, *Hırzu'l-Emânî*, 21.
¹⁴¹ eş-Şâtibî, *Hırzu'l-Emânî*, 23.
¹⁴² eş-Şâtibî, *Hırzu'l-Emânî*, 24.
¹⁴³ eş-Şâtibî, *Hırzu'l-Emânî*, 26, 27..
¹⁴⁴ eş-Şâtibî, *Hırzu'l-Emânî*, 27.
¹⁴⁵ eş-Şâtibî, *Hırzu'l-Emânî*, 29.
¹⁴⁶ eş-Şâtibî, *Hırzu'l-Emânî*, 30.
¹⁴⁷ eş-Şâtibî, *Hırzu'l-Emânî*, 30.
¹⁴⁸ eş-Şâtibî, *Hırzu'l-Emânî*, 36.
¹⁴⁹ eş-Şâtibî, *Hırzu'l-Emânî*, 38.
¹⁵⁰ eş-Şâtibî, *Hırzu'l-Emânî*, 39.
¹⁵¹ eş-Şâtibî, *Hırzu'l-Emânî*, 45.

1. *Fethu'l-Vasîd fî şerhi'l-Kasîd*: Ebu'l-Hasan es-Sehavî. (H. 643) (nşr. Muhammed el-İdrîsî et-Tâhirî, I-IV, Riyad 1423/2002)
 2. *ed-Dürretü'l Ferîde fî Şerhi'l-Kasîde*: Muntecibu'-Dîni'l Hemezânî (H. 643).
 3. *el-Leâliye'l Ferîde fî Şerhi'l-Kasîde*: Ebu Abdullah Muhammed b. Hasan el-Fâsî (H. 656) (nşr. Abdürrezzâk b. Ali b. İbrâhim Mûsâ, I-III, Riyad 1428/2007).
 4. *Kenzu'l Meânî fî Şerhi Hirzi'l Emânî*: Ebu Abdullah Muhammed b. Ahmed b. Muhammed (H. 656).
 5. *İbrâzu'l-Meânî min Hirzi'l Emânî*: Ebu Şâme Abdaurrahman b. İsmail ed-Dımaşkı (H. 665) (Kahire 1349; nşr. İbrâhim Atve İvaz, Kahire 1398/1978).
 6. *el-Müfîd fî Şerhi'l-Kasîd*: Şihâbuddin Ahmed b. Muhammed b. Abdulveliyy b. Cüberate'l Makdisî (ö.H.665), (Abdülhamîd b. Sâlim el-Alevî es-Sâidî, Medine 1426/2005, doktora tezi).
 7. *Kenzu'l-meânî fî Şerhi Hirzi'l-Emânî ve Vecchi't-Tehânî*: Burhânuddîn Ebî İshak İbrahim b. Ömer b. İbrahim b. Halil el-Ca'ferî (H. 732).
 8. *İkdu'n-Nedîd fî Şerhi'l Kasîd*: Ebu'l Ahmed b. Yusuf b. Muhammed es-Semîn el-Halebî (ö.H.756) (nşr. Eymen Rüşdî es-Süveyd, Cidde 1422/2001).
 9. *İrşâdu'l Mürîd ila maksûdi'l-Kasîd*: Ali b. Muhammed b. ed-Dabbâ' (H.1380) (Kahire 1349; Ebû Şâme'nin *İbrâz*'ı ile birlikte), Abdülfettâh Abdülğanî el-Kâdî'nin *el-Vâfî fî şerhi'ş-Şâtibiyye fî'l-kırâ'âti's-seb'î* (Medine 1404/1983, 1411/1990).
 10. *el-Vâfî fî Şerhi Şâtibiyye*: Abdulfettah b. Abdülğanî el-Kâdî el-Mısırî (H. 1403)
 11. *el-Kevâkibu'd Durriyye fî İ'râbi'ş Şâtibiyye*: Hasan b. Ömer es-Sînâveni¹⁵²
- Müellif eserin son kısmına bir dipnot yerleştirerek çalışmasını bitirmiştir.¹⁵³

1.6.2.4. Manzûmetu'd-dürretü'l-mudiyye fi'l-kırââti's-selâsi'l-merdiyye

Cezerî bu eserini Şâtibî'nin (ö.1194) *Hirzu'l-Emânî*'sindeki yedi kırâati on kırâate tamamlamak üzere yazmıştır.¹⁵⁴ Cezerî tarafından aynı vezinle nazmedilen bu

¹⁵² Şâtibî, *Hirzu'l-Emânî ve Vecchi't-Tehâni*, (↔).

¹⁵³ Şâtibî, *Hirzu'l-Emânî*, 119.

¹⁵⁴ Ömer Kara, İbnü'l-Cezerî: Hayatı ve Eserleri, *Tebliğ*, (Erişim 24 Temmuz 2024); Altıkulaç, "İbnü'l-Cezerî", *DİA*, Erişim 24 Temmuz 2024).

eser 241 beyitten oluşmaktadır.¹⁵⁵ Böylece Cezerî söz konusu eseriyle yedi kıraat dışındaki üç kıraati de incelemiştir.

Eser usul ve fîru olmak üzere iki bölümden oluşmaktadır.

Birinci Bölüm

Bu bölüm on beş babdan müteşekkil olup aşağıdaki başlıklardan ibarettir.

1. Mukaddîme,
2. Bâbu'l-Besmele ve Ümmi'l-Kur'an,
3. el-İdgâmu'l-Kebîr,
4. Hâü'l-Kinâye,
5. el-Med ve'l-Kasr,
6. el-Hemzetân min Kelime,
7. el-Hemzetân min Kelimeteyn,
8. el-Hemzü'l-Müfred,
9. en-Nakl ve's-Sekt ve'l-Vakf ale'l-Hemz,
10. el-İdgâmu's-Sağîr,
11. en-Nûnu's-Sâkine ve't-Tenvîn,
12. el-Feth ve'l-İmâle,
13. er-Râât ve'l-Lâmât ve'l-Vakf ale'l-Mersûm,
14. Yâu'l-İzâfe
15. el-Yââtu'z-Zevâid'dir.¹⁵⁶

İkinci Bölüm

Bu bölümde ise Kur'an'da dağınık olarak bulunup bir kıyasa dayanmayan ferşiyât meselesi incelenmiştir.¹⁵⁷

¹⁵⁵ İbnu'l-Cezerî, *ed-Dürretü'l-Mudiyye*, Thk: Eymen Rüşdî Süveyd, (Dımaşk: Dâr-u Nûru'l-Mektebât, 2013), 25.

¹⁵⁶ İbnu'l-Cezerî, *Dürretü'l-Mudiyye*, 1-6.

¹⁵⁷ İbnu'l-Cezerî, *Dürretü'l-Mudiyye*, 7; Türkmen, *İbnü'l-Cezerî ve ed-Dürretü'l-Mudiyye Adlı Eseri*, 25.

Süveyd'in tahkiki ise bir mukaddime,¹⁵⁸ Manzûme¹⁵⁹ ve eserin sonuna yerleştirilen dipnotlardan müteşekkildir.¹⁶⁰

1.6.2.5. Manzûmetu tayyibetü'n-neşr fi'l-kırâati'l-aşr

Tayyibetü'n Neşr, Neşru'l-Kırâati'l-Aşr eserinin manzum hali olup 1396 yılında, İbnü'l-Cezerî tarafından kaleme alınmıştır. Müellif, bu eseri kaleme almasında *et-Teysîr* ve *Şâtibiyye*'de bulunan yedi kırâat dışındaki kırâatların Kur'ân'dan sayılmaması durumunun etkili olduğunu söyler. Zamanla çok rağbet gören eser *et-Teysîr*'in yerine geçecek bir kıymete erişir. Eser 1015¹⁶¹ beyit olup 434 beyit usule,¹⁶² geri kalanları ferşü'l-hurûf ve tekbire dairdir.¹⁶³

Tayyibetü'n-Neşr, klasik kırâat kaynaklarında olduğu gibi usûl ve ferşü'l-hurûf olmak üzere iki ana bölümden oluşmaktadır. Usûlî ihtilâflar bölümü, müellifin eserde izlediği metoda dair bilgileri ve temel tecvîd konularını ihtivâ eden mukaddimesinden sonra, “*Bâbu'l-İstiâze*” başlığıyla başlamakta; “*Bâbu İfrâdi'l-Kırâât ve Cem'ihâ*” başlığıyla son bulmaktadır.¹⁶⁴

Eserin ikinci bölümünü ise 433. beyitten itibaren Bakara sûresinden başlayarak Felak sûresine kadar olan 566 beyitlik ferşü'l-hurûf kısmı oluşturmaktadır. Eserin 36 bâbını oluşturan bu bölümde, âyetlerde yer alan ihtilâflı okuyuşlara yer verilerek bunların tahlilleri yapılmıştır.¹⁶⁵

Süveyd'in tahkiki ise bir mukaddime¹⁶⁶, Tayyibe'nin manzumesi¹⁶⁷ ve son kısma yerleştirdiği notlardan oluşmaktadır

Süveyd'in Tayyibetü'n-Neşr eserini oluştururken yararlandığı nüsha ve şerhler şu şekildedir.

¹⁵⁸ İbnü'l-Cezerî, *Dürretü'l-Mudiyye*, (ç-1).

¹⁵⁹ İbnü'l-Cezerî, *Dürretü'l-Mudiyye*, 1-25.

¹⁶⁰ İbnü'l-Cezerî, *Dürretü'l-Mudiyye*, 26-32.

¹⁶¹ İbnü'l-Cezerî, *Tayyibetü'n-Neşr fi Kırâati'l-Aşr*, Thk: Eymen Rüsdî Süveyd, (Dımaşk: Mektebetü İbni'l-Cezerî, 2012), 102

¹⁶² İbnü'l-Cezerî, *Tayyibe*, 44.

¹⁶³ İbnü'l-Cezerî, *Tayyibe*, 44-102.

¹⁶⁴ İbnü'l-Cezerî, *Tayyibetü'n-Neşr fi Kırâati'l-Aşr*, (Müessesetu Kurtuba, 2002), 20-64.

¹⁶⁵ İbnü'l-Cezerî, *Tayyibetü'n-Neşr fi Kırâati'l-Aşr*, 65; Yaşar Akaslan, “Bir ilm-i Kırâat Klasığı Tayyibetü'n-Neşr fi Kırâati'l-Aşr”, *Din Bilimleri Akademik Araştırma Dergisi*, 2017, 3/ 284.

¹⁶⁶ İbnü'l-Cezerî, *Tayyibe*, (1).

¹⁶⁷ İbnü'l-Cezerî, *Tayyibetü'n-Neşr fi Kırâati'l-Aşr*, 1.

1. Kahire Ezher Üniversitesi kütüphanesinde bulunan nüsha. Bu nüsha 1947 umûmi ve 24 numaraları husûsi bölümde bulunmaktadır. Nüsha Ahmet b. Ali el-Kelai el-Himerî tarafından, h 823 yılında çoğaltılmış olup, söz konusu metin çoğunlukla harekelenmiş bir metin halindedir.¹⁶⁸

2. İkinci nüsha ise İrlanda Chester Beatty Kütüphanesi'nde bulunan nüshadır. Bu nüsha 3653 rakamlı bölümde, 21 numaralı kısımda bulunmaktadır. Bu nüshayı yazan ise belli değildir. Çoğunluğu harekeli, eski ve sıradan bir yazıyla yazılmıştır.

3. Bu nüsha ise Riyad İmam Muhammed b. Suud İslam Üniversitesi Kütüphanesinde bulunan 253 numaralı bölüm, 48. kısımda bulunan nüshadır. Bu nüsha, nesih yazısıyla yazılmış olup, bazı kelimeleri kırmızıyla renklendirilmiştir. Süveyd'in ifadesiyle Hûd Sûresi'nin son kısmına kadar harekelenmiştir.

4. Doha'daki Katar Kütüphanesi'nde bulunan 293/4 bölüm, 32. kısımda bulunmakta olup, nesih hattıyla kaleme alınmıştır. Bazı kelimeleri ve konu başlıkları kırmızı ile yazılmış ve az bir kısmı harekelenmiştir. Bu nüsha Musa b. Ali el-Vekil Demirdaşı tarafından, h 1192 yılında yazılmıştır.

5. Müellifin yararlanmış olduğu son nüsha ise İstanbul Laleli Kütüphanesi 70. umumi bölümde bulunup, güzel bir nesih hat ile kaleme alınmış güzide bir kopya nüshadır.¹⁶⁹

6. İbnü'n-Nâzım, Ebu Bekr Ahmed b. Muhammed b. Muhammed b. Muhammed b. el-Cezerî el-Şâfii (h. 859) şerhi, *Şerhu Tayyibeti'n-Neşr fi'l-kırâ'âti'l-'aşr*. (nşr. Ali Muhammed ed-Dabbâ', Kahire 1950.

7. Mahtut bir eser olup, Ebu'l-Kasım Muhammed b. Muhammed b. Muhammed el-Âkili en-Nuveyrî el-Malikî'nin (h. 897) şerhidir.

8. Muhammed b. Hasan b. Muhammed b. Ahmed el-Müneyyir es-Semennudî eş-Şâfii el-Ezherî'nin (h. 1199) şerhidir.

¹⁶⁸ İbnü'l-Cezerî, *Tayyibeti'n-Neşr fi Kırâati'l-Aşr*, (İ).

¹⁶⁹ Süveyd, *Manzumu Tayyibe*, (e)

9. Muhammed Mahfûz b. Abdullâh b. Abdummennân et-Termesî eş-Şafî (H. 1338) ye ait olan *Ünyetü 't-talebe bi-şerhi Nazmi 't-Tayyibe* adlı şerhidir¹⁷⁰. Mahtut bir eserdir.¹⁷¹

1.6.2.6. Manzûmetu akîletü etrâbi'l-kasâ'id fî esne'l-makâsîd

“*Akîletü Etrâbi'l-Kasâ'id*”, Ebû Amr ed-Dânî'nin tam adı “*el-Muḫni ' fî ma'rifeti mersûmi meşâhîfi ehli'l-emşâr*” olan esrinin manzum hali olup Şâtibî tarafından nazmedilmiştir. Dânî eserin mukaddimesinde Medine, Mekke, Kûfe, Basra, Şam ve Irak'ın diğer şehirlerindeki ilk mushaflarla Hz. Osman'ın “imam” diye adlandırılan özel mushafı ve bu mushaftan istinsah edilerek Kûfe, Basra ve Şam'a gönderilen nüshalarla ilgili olarak hocalarından dinlediği rivayetlere bu çalışmasında yer vereceğini söylemiş, ezberlenmesi kolay olsun diye açıklamalara girmeyeceğini ifade etmiştir.

Yirmi bir babdan oluşan eser aşağıdaki başlıkları ve benzeri Resmu'l-mushaf konularını incelemiştir. Manzûme isbat ve hazif, ziyâde, yâ'nın hazfî ve subutu, vav harfinin hazfî ve ziyadesi, elif'in vâv olarak yazılması, iki lâm'dan birinin hazfî gibi başlıklar işlenmiştir.¹⁷²

Süveyd'in yapmış olduğu tahkik çalışması ise mukaddime,¹⁷³ manzumenin isnad zinciri,¹⁷⁴ manzume¹⁷⁵ ve fihristten¹⁷⁶ oluşmaktadır.

Süveyd'in faydalandığı nüshalardan birincisi İzlanda'da bulunan bir nüsha olmakla beraber, bir diğeri ise Şeyh Muhammed Rıdvan b. Muhammed tarafından yazılmış ve el-İmam Üniversitesi'nde bulunan bir nüshadır. Bu eserlerle beraber Ali b. Muhammed es-Sehâvî 'ye ait *el-Vesile* ile *Keşfi'l-âkile* adlı şerh, Muhammed İbrahim b. Amr el-Câ'berî 'ye ait *Cemiletu erbâbi'l-merasidi fî Şerhi âkileti etrâbi'l-Kasâ'id* adlı şerhinin iki nüshasına ve son olarak da Ebu'l-Beka Ali b. Osman b.

¹⁷⁰ İsmail Hakkı Göksoy, “Mahfûz b. Abdillâh b. et-Termesî”, *DİA*, (Ankara: 2003), 27/335; (Erişim: 12 Aralık 2023).

¹⁷¹ İbnu'l-Cezerî, *Tayyibeti'n-Neşr fî Kırâati'l-Aşr*, (ç).

¹⁷² Şâtibî, *Akîletü Etrâbi'l-Kasâ'id fî Esnâ'l-Makâsîd*, Thk: Eymen Süveyd, (Arabistan: Dâru Nuru'l-Mektebât, 2001), 1-30.

¹⁷³ Şâtibî, *Akîletü etrâb*, (ç-1).

¹⁷⁴ Şâtibî, *Akîletü etrâb*, (ç).

¹⁷⁵ Şâtibî, *Akîletü etrâb*, 1.

¹⁷⁶ Şâtibî, *Akîletü etrâb*, 33-35.

Muhammed b. el-Kâsîh'in "*Telhisu'l Fevaid ve Takribu'l Mutebâid*" adlı eserlerine müracatla tahkikini gerçekleştirmiştir.¹⁷⁷

1.6.2.7. Risâletü'l-meddât

Ebu Bekr Ahmed b. Hüseyin b. Mihrân (h. 381) tarafından kaleme alınmış olan bu eser med isimlerini ve miktarını konu edinen en eski eserdir.¹⁷⁸ Bu eserin el yazma nüshası Kastamonu yazma eserler kütüphanesinde "HK2123/1937" kayıtlı numara ile muhafaza edilmektedir. Bu yazma eser 10 sayfa olup, her sayfada 15 satırdan oluşmaktadır.¹⁷⁹

Eserin muhtevası ise

1. Meddü'l-Hacz,
2. Meddü'l-Adl,
3. Meddü't-Temkîn,
4. Meddü'l-Bast,
5. Meddü'r-Ravm,
6. Meddü'l-Fark,
7. Meddü'l-Binye,
8. Meddü'l-Mübâlağa,
9. Meddü'l-Mübdeli min'l-Hemz,
10. Meddü'l-Hemz,
11. Meddü'l-Asl gibi başlıklardan oluşmaktadır.¹⁸⁰

1.6.2.8. el-‘Îcâz fî kırâati'l-e‘îmmeti's-seb‘ati bi'l-‘Irâk ve’ş-Şâm ve’l

Hicâz

Bu eser dedesine nisbetle Sıbtu'l-Hayyât diye şöhret bulmuş Ebu Muhammed Abdulla b. Ali b. Ahmed el-Bağdâdî (ö. 1146) tarafından kaleme alınmıştır.

¹⁷⁷ Şâtibî, *Akileti etrâb*, (9). ¹⁷⁷ Kitâbu'l-Hâdif, "Risâletü'l-Meddiyye", (Erişim 24 Temmuz 2024).

¹⁷⁷ Kitâbu'l-Hâdif, "Risâletü'l-Meddiyye".

¹⁷⁸ Kitâbu'l-Hâdif, "Risâletü'l-Meddiyye".

¹⁷⁹ 4Eymen Rüşdî Süveyd, *Risâletü'l-meddât*, (Dâru'l- Gavsânî Yay., 2021), 3Kandemir, *Eymen Rüşdî Süveyd'in Kırâat İlmindeki Yeri, ve et-Tecvidü'l-Musaavvar Adlı Eserinin Tahlili*, 38.

¹⁸⁰ Kitâbu'l-Hâdif, "Risâletü'l-Meddiyye".

Bu eser, dört ana bölümden oluşmaktadır. İlk iki bölüm, müellifin şahsi ve ilmî hayatı ile ilgili olup üçüncü bölüm usul farklılıkları,¹⁸¹ dördüncü bölüm ise ferşü'l-hurûf konusu hakkındadır.¹⁸²

1.6.2.9. el-Câmi'u fi'l- Kırâati'l- Aşr ve Kırâati'l-A'meş

Eserin müellifi Ebu'l- Hasan künyesi ile meşhur olan Alî b. Muhammed b. Alî b. Fâris el- Hayyâtî'l- Bağdâdî'dir. (ö. 452/1060) Bu kitap, kırâat ilmî talebeleri arasında çok önemli bir yere sahiptir.¹⁸³

Bu eser iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde müellifin hayatı ve esere dair bir inceleme yapılmıştır. İkinci bölümde ise muhakkikin mukaddimesine, İbn-i Kesir'den başlanıp on kırâat imamının A'meş'e kadar isnatlarına ve ardından baştan sona ferşiyata yer verilmiştir.¹⁸⁴

1.6.2.10. Eserler Tahkik edilirken Kullanılan Yöntem

Süveyd tahkiklerini gerçekleştirirken takip ettiği yöntemi bazı eserlerinde şöyle ifade eder:

1. Kur'ân âyetleri dışındaki yazıları modern imlâ ile yazdığını, Kur'ân âyetlerini ise hatt-ı Osmânî'ye göre kaleme aldığını ifade eder. Bu durum da müellifin Kur'ân imlasına yönelik bir hassasiyetini göstermektedir. Nitekim tarih boyunca Kur'ân imlasına dair de tartışmalar gerçekleşmiş ve çoğunlukla hatt-ı Osmânî'nin gerekli olduğu kanaati ortaya konmuştur.

2. Okuyucuya anlaması yönünde kolaylık olsun diye rakam koyduğunu,

3. İki nüsha arasındaki bazı farklılıkları ifade için açıklama eklediğini,

*4. İhtiyaç hissedilen durumlarda bazı beyitleri ta'lik ettiğini, söyler.*¹⁸⁵

Süveyd bazı eserleri tahkik ederken manzum metni siyah, Kur'ân âyetlerini mavi, remizleri, vâv'ı fâsıla ve kırâat imamlarının isimlerini ise kırmızı renk ile kaleme almıştır. Sayfa numarası olarak son beytin numarasıyla yetinmiş, her bir sayfada başlık veya başlıksız 10 beyitle iktifa etmiştir. Aynı zamanda yorumlanmaya muhtaç bazı

¹⁸¹ Sıbtu'l-Hayyât, *el-İcâz*, 46.

¹⁸² Sıbtu'l-Hayyât, *el-İcâz*, 78.

¹⁸³ Ebü'l-Hasan Ali b. Fâris El-Hayyat ibn Fâris, *el-Câmi'u fi'l- kırâati'l- aşr ve kırâati'l-A'meş*, thk. Eymen Rüşdî Süveyd (Daru'l- Gavsânî li'd-Dirâsâti'l-Kur'âniyye Yayınları, 2021), 5.

¹⁸⁴ Kitâbu'l-Hâdîf, "*el-Câmiu fi'l-Kırâati'l-Aşr*", (Erişim 24 Temmuz 2024).

¹⁸⁵ Süveyd, *Şerhu'l-Mufîd*, 4, 5.

beyitleri de ta'lik etmiş ve ezberleyen kimseyi meşgul etmesin diye taliki metnin sonuna yerleştirmiştir.¹⁸⁶

1.7.Akademik Çalışmaları

Bu başlık altında Eymen Rüşdî Süveyd'in akademik çalışmaları üzerine bir araştırma yapılacaktır.

1.7.1. et-Tezkira fî kirâati's-Semân (Yüksek lisans Tezi)

Bu eser Eymen Süveyd'in, Ümmü'l-Kura Üniversitesi Arap dili ve Belâgatı bölümü'nde, Dr. Mahmut Muhammed Tanâhî (ö. 1999) danışmanlığında, İbn-i Galbûn'un "*et-Tezkira*" adlı eserine yüksek lisans tezi olarak yapmış olduğu tahkik çalışmasıdır. Süveyd bu tezin savunmasını 1990 yılında başarılı bir şekilde vermiş, kitabın ilk baskısı ise 1991 yılında yapılmıştır.¹⁸⁷

"*et-Tezkira*", Ebu'l-Hasan Tâhir b. Abdulmun'im b. Ubeydullah b. Galbûn (v. 1009) tarafından kaleme alınmış olup müellifin günümüze ulaşan tek eseri olarak bilinmektedir. İbn-i Galbûn'un sekiz kırâate yer vermesi yedi harfin yedi kırâat olarak anlaşılmasına bir tepki olduğu söylene de gerek mukaddimesinde gerekse de eserinin başka yerlerinde böyle bir bilgiye rastlanmamıştır. Bu eser sekiz kırâati ihtiva eden günümüze ulaşan ilk eser hüviyetine sahip olup sonraki dönem *et-Teyisîr*, *Câmiu'l-Beyân*, *en-Neşr* vb. kıymetli eserlere kaynaklık etmiş olması sebebiyle de hususî bir değere sahiptir.¹⁸⁸

Eserin içeriğinde yedi kırâat imamına ek olarak Yâkûb el-Hadrâmî'nin kıraatine de yer verilmiştir.¹⁸⁹ Eymen Süveyd tarafından tahkik edilen eser 1991 yılında iki cilt olarak basılmıştır. Eserin birinci cildi, mukaddime, temhid ve araştırma çerçevesinde oluşturulmuş iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölüm müellifin hayatı,¹⁹⁰

¹⁸⁶ Süveyd, *Tahkîku Tayyibe*, 103-110.

¹⁸⁷ Süveyd, *et-Tezkira fî kirâati's-Semân* (tahkik), Yüksek Lisans Tezi, (Mekke: Ümmü'l-Kura Üniversitesi Arap Dili ve Belâgatı, 1990).

¹⁸⁸ Altıkulaç, "İbn Galbûn", *DİA*, İstanbul: TDV Yay., 1999), 19/499; (Erişim 25 Temmuz 2024).

¹⁸⁹ Altıkulaç, "İbn Galbûn".

¹⁹⁰ Süveyd, *et-Tezkira fî kirâati's-Semân*, 29.

yolculukları,¹⁹¹ hocaları,¹⁹² öğrencileri,¹⁹³ mezhebi,¹⁹⁴ eserleri¹⁹⁵ ve vefatı¹⁹⁶ gibi başlıkları ihtiva etmektedir. İkinci bölüm ise kitapla ilgili bir araştırma olup kitaba dair teferruatı ihtiva etmektedir. İkinci cilt ise kitabın metninden, sonuç ve fihristten ibarettir.

1.7.2. el-İkdü'n-Nedîd fi Şerhi'l-Kasîd (Doktora Tezi)

Bu eser *Hırzu'l-Emâni ve Vechu't-Tehâni* adlı eserin Halebî Semîn (ö. 1355) tarafından kaleme alınmış şerhidir. *Hırzu'l-Emâni* şerhi olması sebebiyle *Şerhu Şâtibiyye* diye de anılmıştır.¹⁹⁷ Mezkûr eseri Eymen Süveyd, Ümmü'l-Kura Üniversitesi Arap Dili Belegâtı Bölümü'nde, Dr. Abdulfettâh Buhayri İbrâhim danışmanlığında doktora tezi olarak tahkik etmiştir. Süveyd 1998 yılında tezin savunmasını başarıyla gerçekleştirmiş, 2001 yılında ise bu tez Dâru Nûru'l-Mektebât Yayınları tarafından Cidde'de basılmıştır.

Eymen Süveyd'in tahkik çalışması iki ciltten oluşmaktadır. Birinci cilt mukaddime, temhid ve iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölüm metnin nâzımı Şâtibi'nin, ikinci bölüm ise Halebî Semîn'in hayatı, ismi ve nesebi, yolculukları, öğrencileri, mezhebi ve ahlakı gibi başlıklardan oluşmaktadır. İkinci bölümün ikinci kısmında ise

1. Kitabın İsmi,
2. Kitabın müellife nisbeti,
3. Kitabın Kaynakları,
4. Musannifin Kitaptaki Yöntemi,
5. Musannifin Zikrettiği bazı fikirlere dair tartışma,
6. Kitabın Nushaları,
7. Tahkik Yönteminin Beyanı,
8. Rumuz ve İstilahlar,

¹⁹¹ Süveyd, *et-Tezkira fi kirâati's-Semân*, 50.

¹⁹² Süveyd, *et-Tezkira fi kirâati's-Semân*, 52.

¹⁹³ Süveyd, *et-Tezkira fi kirâati's-Semân*, 60.

¹⁹⁴ Süveyd, *et-Tezkira fi kirâati's-Semân*, 67.

¹⁹⁵ Süveyd, *et-Tezkira fi kirâati's-Semân*, 69.

¹⁹⁶ Süveyd, *et-Tezkira fi kirâati's-Semân*, 70.

¹⁹⁷ Mehmet Nafî Aslan, "es-Semîn el-Halebî'nin Hayatı ve İlmî Şahsiyeti", FSM İnsan ve Toplum Bilimleri Dergisi, (2017),9/ 48.

9. El Yazısı Nüshaların Resimleri gibi başlıklar ele alınmıştır.¹⁹⁸

Çalışmanın ikinci cildi ise metnin tahkikinden müteşekkildir.

el-İkdu'n-Nedîd adlı eserin bir nüshası Dârü'l-kütübi'l-Mısriyye'de (nr. 44), diğer bir nüshası San'a'da el-Câmiu'l-kebîr'de (nr. 1566, 479 varak) bulunmaktadır.¹⁹⁹

1.7.3. el-Kâmil fi'l-Kırâati'l-Hamsin (Doktora Tezi)

Eymen Süveyd'in "*el-Kâmil fi'l-Kırâtil-Hamsin*" adlı doktora çalışmasının muhtevasına dair bilgiye ulaşılammıştır.

1.8. Katıldığı Sempozyumlar

Bu kısımda Eymen Süveyd'in Türkiye'de katıldığı sempozyumlara dair bir araştırma yapılacaktır.

1.8.1. Birinci Uluslararası Kırâat Sempozyumu

Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından İlk olarak 16-18 Kasım 2012 tarihlerinde İstanbul'da Kırâat Sempozyumu gerçekleştirilmiş olup, Eymen Rüşdi Süveyd tarafından "*Kur'ân ve Kırâat Öğretiminde Ehliyet Kriterleri*" başlıklı bir tebliğ sunumu gerçekleştirilmiştir.²⁰⁰

1.8.2. İkinci Uluslararası Kırâat Sempozyumu

Diyanet İşleri başkanlığı tarafından 03.05.2017 tarihinde uluslararası ikinci Kırâat sempozyumu tertip edilmiştir. Bu sempozyuma Diyanet İşleri Eski Başkanı Tayyar Altıkulaç, Osman Şahin, Mehmet Emin Maşalı, Beşir b. Hasen el-Himyerî, Ğanîm Kaddûri ve Eymen Süveyd gibi isimler katılmışlardır. Bu sempozyumda Eymen Süveyd tarafından "*Tarihten günümüze Kırâat İlmi/Kırâat Vecihlerinin Tatbikinde Görülen Farklılıklar*" adlı bir tebliğ sunumu yapılmıştır.²⁰¹

¹⁹⁸ Semîn el-Halebî, *el-İkdu'n-Nedîd fi Şerhi'l-Kasîd*, Thk; Eymen Rüşdî Süveyd, (Cidde: Dâru nuru'l-Mektabat, 2001), 101-143.

¹⁹⁹ Hatip, "Semîn el-Halebî" *DİA*, 36/492; (Erişim 25 Temmuz 2024).

²⁰⁰ Uluslararası Kırâat Sempozyumu, Süveyd, *Tarihten Günümüze Kırâat İlmi*, (Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2015), 395.

²⁰¹ İkinci Uluslararası Kırâat Sempozyumu, Süveyd, *Tarihten günümüze Kırâat İlmi/Kırâat Vecihlerinin Tatbikinde Görülen Farklılıklar*, 347.

1.8.3. Uluslararası İbnü'l-Cezerî Sempozyumu

Diyanet İşleri başkanlığı tarafından 01-04 Kasım 2018 tarihlerinde Bursa'da uluslararası İbnü'l-Cezerî sempozyumu gerçekleştirilmiştir. Bu sempozyuma Eymen Süveyd de katılmış ve “İbnü'l-Cezerî'nin İhtilaf Konusu Meseleleri İnceleme Yöntemi” konulu bir tebliğ gerçekleştirmiştir.²⁰²

1.9. İnternet Dersleri, Ses / Video Kayıtları ve Medyadaki Yeri

1.9.1. Manzûmeler

Bu dosya içerisinde bulunan videolar “ilmî manzumeler” diye isimlendirilmiş olup Süveyd tarafından seslendirilmiş ve manzumenin metni yazılı olarak ekrana yansıtılmıştır.

1. Manzûmetü'l-Mukaddimeti'l-Cezerî

İbnü'l-Cezerî'ye ait olan rağbeti bol bir manzumedir.²⁰³

2. Manzûmetü Hirzi'l-Emânî ve Vechu't-Tehânî

Bu eser Kasım b. Firruh eş-Şâtibî'ye ait olan bir manzumedir.²⁰⁴

3. Manzûmetü Akîleti Etrâbi'l-Kasâid fî esnâ'l-Mekâsid

Şâtibî tarafından kaleme alınmış olup Dâni'nin *el-Muknî*'sinin nazmedilmiş halidir.²⁰⁵

4. Manzûmetu Tayyibeti'n-Neşr fî kırâati'l-Aşr

İbnü'l-Cezerî'nin en-Neşr'inin hülâsa haldeki manzumesidir.²⁰⁶

5. Manzûmetu'l-Müfid fî't-Tecvîd

Ahmet et-Tıbbî tarafından kaleme alınmış bir manzumedir.²⁰⁷

²⁰² Süveyd, *Uluslararası İbnü'l-Cezerî Sempozyumu*, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 433.

²⁰³ Dr. Ayman Swaid, *Manzûmetü'l-Mukaddimeti'l-Cezerî*, YouTube, (Erişim 27 Temmuz 2024).

²⁰⁴ Dr. Ayman Swaid, *Manzûmetü Hirzi'l-Emânî ve Vechu't-Tehânî*, YouTube, (Erişim 27 Temmuz 2024).

²⁰⁵ Dr. Ayman Swaid, *Manzûmetü Akîleti Etrâbi'l-Kasâid fî esnâ'l-Mekâsid*, YouTube, (Erişim 27 Temmuz 2024).

²⁰⁶ Dr. Ayman Swaid, *Manzûmetu Tayyibeti'n-Neşr fî kırâati'l-Aşr*, YouTube, (Erişim 27 Temmuz 2024).

²⁰⁷ Dr. Ayman Swaid, *Manzûmetu'l-Müfid fî't-Tecvîd*, YouTube, (Erişim 27 Temmuz 2024).

6. Manzûmetu'd-Dürretu'l-Mudiyye fî Kırâati'l-Merdiyye

Bu manzûme, Şâtibî'nin *Hırzu'l-Emâni*'sindeki yedi kırâati on kırâate tamamlamak üzere, İbnü'l-Cezerî tarafından yazılmıştır.²⁰⁸

7. Ahkâmu't-Tecvîd

Tecvide dair bazı ahkâmın anlatıldığı ses dosyasıdır. On iki videodan oluşmaktadır.²⁰⁹

1.9.2. Şerhler

1. et-Tibyân fî Âdâbi Hameleti'l-Kur'ân Şerhi

Süveyd tarafından yazılan bu şerh, İmam Nevevî tarafından telif edilmiş olup, içeriğinde Kur'ân okumanın fazileti ve onu okuyanın kıymeti konularına değinilmiştir. Kırk yedi videodan oluşmaktadır.²¹⁰

2. Mukaddimetü'l-Cezerî Şerhi

İbnü'l-Cezerî tarafından nazmedilmiş olan bu eser de Süveyd tarafından şerh edilmiştir. Kırk beş videodan oluşmaktadır.²¹¹

3. et-Tecvîdu'l-Musavver Şerhi

Süveyd'e ait olan, görsellerle desteklenmiş ve birçok dile tercüme edilmiş bu eser de şerh edilmiştir. Bu çalışma ise elli yedi videodan oluşmaktadır.²¹²

4. Şerhu Manzûmeti'l-Mufid fî't-Tecvîd

“et-Tibî”ye ait olan bu eser de şerhedilmiş olup Süveyd'in YouTube sayfasında bulunmaktadır. Otuz yedi videodan oluşmaktadır.²¹³

1.9.3. Diğer İlmî Programlar

1. Silsiletu'l-Hurufi'l-Arabiyye

²⁰⁸ Dr. Ayman Swaid, *Manzûmetu ed-Dürretu'l-Mudiyye fî Kırâati'l-Merdiyye* (Erişim: 27 Temmuz 2024).

²⁰⁹ Dr. Ayman Swaid, *Ahkâmu't-Tecvîd*, (Erişim: 28 Temmuz 2024).

²¹⁰ Dr. Ayman Swaid, *Et-Tibyân fî Âdâbi Hameleti'l-Kur'ân Şerhi*, (Erişim: 28 Temmuz 2024).

²¹¹ Dr. Ayman Swaid, *Mukaddimetü'l-Cezerî Şerhi*, (Erişim: 28 Temmuz 2024).

²¹² Dr. Ayman Swaid, *Et-Tecvîdu'l-Musavver Şerhi*, (Erişim: 28 Temmuz 2024).

²¹³ Dr. Ayman Swaid, *Şerhu Manzûmeti'l-Mufid fî't-Tecvîd*, (Erişim: 28 Temmuz 2024).

Harflere dair kısa bilgilerin verildiği kısa videolardan oluşan bir dosyadır. On videodan müteşekkildir.²¹⁴

2. ed-Dekâiku fi't-Tecvîd ve'l-Kırâat

Tecvid ve kırâate dair sorulan soruların cevap bulduğu ders halkası şeklindeki bir programdır.²¹⁵

3. Şumûsu'l-Kurrâ

Kurra sahabe ve diğer kırâat imamlarının anlatıldığı bir dosyadan oluşmaktadır. Otuz yedi videodan oluşmaktadır.²¹⁶

4. Maa'l-Kur'ân

Süveyd'in Sâd TV kanalında yayınlanan, farklı uluslardan talebelere gerçekleştirmiş olduğu, Kur'ân dersi halkalarından oluşmaktadır.²¹⁷

5. Hatmetü'l-Kur'ân

Süveyd tarafından Kur'ân'ın tamamının hatmedildiği videolar silsilesidir. Yüz on dört sûrenin okunduğu yüz on dört videodan oluşmaktadır.²¹⁸

6. Sorulara Cevaplar

Eymen Süveyd'e sorulan soruların cevap bulduğu video listesinden ibarettir. Üç videodan oluşmaktadır.²¹⁹

7. Tashîhu't-Tilâve

Süveyd'in Kur'ân'dan sayfalar okuduğu, cemaatin tekrar ettiği bir hüsn-i tilâvet ders halkasıdır. 186 videodan oluşmaktadır.²²⁰

8. Ahkâmu't-Tecvîd

Tecvide dair bazı ahkâmın anlatıldığı ses dosyasıdır. On iki videodan oluşmaktadır.²²¹

²¹⁴ Dr. Ayman Swaid, *Silsiletu'l-Hurufi'l-Arabiyye*, (Erişim: 28 Temmuz 2024).

²¹⁵ Dr. Ayman Swaid, *Ed-Dekâiku fi't-Tecvîd ve'l-Kırâat*, (Erişim: 28 Temmuz 2024).

²¹⁶ Dr. Ayman Swaid, *Şumûsu'l-Kurrâ*, (Erişim: 28 Temmuz 2024).

²¹⁷ Dr. Ayman Swaid, *Kur'an'la Beraber*, (Erişim: 28 Temmuz 2024).

²¹⁸ Dr. Ayman Swaid, *Hatmetü'l-Kur'ân*, (Erişim: 28 Temmuz 2024).

²¹⁹ Dr. Ayman Swaid, *Sorulara Cevaplar*, (Erişim: 28 Temmuz 2024).

²²⁰ Dr. Ayman Swaid, *Tashihu't-Tilâve*, (Erişim: 28 Temmuz 2024).

²²¹ Dr. Ayman Swaid, *Ahkâmu't-Tecvîd*, (Erişim: 28 Temmuz 2024).

9. İcâzâtu Eymen Süveyd min Şuyûhihi

Eymen Süveyd'in hocalarından almış olduğu icazetlerin videosunu ihtiva eden listedir. Altı videodan oluşmaktadır.²²²

1.9.4. Medyada Eymen Rüşdî Süveyd

Bu kısımda Süveyd'in Türkiye'de yar aldığı bazı haber kanalları ve kullanmış olduğu sosyal medya platformlarına dair bilgiler verilecektir.

Haber Kanallarında Süveyd

1. Diyanet Haber internet sitesinde, 01.11.2018 tarihli olarak yayınlanmış "Kırâat Âlimi İbnu'l-Cezerî Memleketinde Anıldı" başlıklı haberde Eymen Rüşdî Süveyd'e dair haberin kısa metni şu şekilde:

*"Diyanet İşleri Başkanlığı ile Şırnak Üniversitesi iş birliğinde Şırnak'ta düzenlenen "İbnü'l-Cezerî Paneli"ne Diyanet İşleri Başkan Yardımcısı Osman Tıraşçı, Şırnak Valisi Mehmet Aktaş, Diyanet İşleri Eski Başkanı Dr. Tayyar Altıkulaç, Mushafları İnceleme ve Kırâat Kurulu Başkanı Hafız Osman Şahin, Şırnak Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Mehmet Emin Erkan, Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Öğretim Üyesi Prof. Dr. Mehmet Emin Maşalı, Irak Tikrit Üniversitesi Öğretim Üyesi Prof. Dr. Ğanim Kadduri el-Hamed, Suudi Arabistanlı Kırâat Hocası Dr. Eymen Ruşdi Suveyd, yurt içinden ve yurt dışından çok sayıda akademisyen, kurum amirleri, sivil toplum kuruluşu temsilcileri ve öğrenciler katıldı."*²²³

2. 31 Mart 2009 Salı günü TV NET özel yayınına katılmıştır. Haberin kendisine ulaşmak istesek de görüntü olmakla beraber videoya ulaşma imkânı bulamadık.

Kullandığı Sosyal Medya Platformları

Sosyal medyayı aktif bir şekilde kullanan Süveyd'in "Dr. Ayman Swaid" adlı resmi bir YouTube kanalı bulunmaktadır. Bu sayfayı ziyaret ettiğimizde bir profil fotoğrafı ve hayatını anlatan kısa bir video bulunmaktadır. 14.06.2023 tarihi itibarıyla 218 bin abone ve 569 video sayısına erişmiş durumdadır. Aynı zamanda bu videoları birçok canlı ders takip etmektedir.²²⁴ Bu kanalda Süveyd'in ders ve programlarına

²²² Dr. Ayman Swaid, *İcâzâtu Eymen Süveyd min Şuyûhihi*, (Erişim: 28 Temmuz 2024).

²²³ Diyanet Haber, "Kırâat Âlimi İbnu'l-Cezerî Memleketinde Anıldı", 08 Mayıs 2024.

²²⁴ Dr. Ayman Swaid, *Youtube*, (Erişim 13 Haziran 2023).

ulaşmak mümkündür. Bu ders ve programların izahatının yukarıda yapılmış olması sebebiyle burada tekrar zikredilmeyecektir.

Diğer sosyal medya platformları da müellif Eymen Rüşdî Süveyd tarafından aktif olarak kullanılmaktadır. Nitekim Facebook, İnstagram²²⁵, Twitter'da²²⁶ da yaptığı derslere dair videolar paylaşmakta ve binlerce insanın istifadesine sunulmaktadır.²²⁷

1.10. İcâzetnâmeleri ve İsnad Zinciri

Bu kısımda Eymen Rüşdî Süveyd'in İcâzetnâmeleri ve içerisinde bulunduğu isnad zinciri ele alınacak olup bu kavramların sözlük ve ıstılahî yönü ile tarihi serencamlarına dair kısa bir araştırma yapılacaktır.

1.10.1. İcâzetnâmeleri

Bu başlık altında icâzet kavramının sözlük ve ıstılahî manası, tarihî serencamı ve Eymen Süveyd'in icâzetnâmeleri ele alınacaktır.

"اجاز" kökünden mastar olan "icâze" kelimesi "izin, tatil, diploma, rapor, onay" gibi manalara gelir.²²⁸ İstılahî olarak kıraat ilminde icâzet ise, Kur'an lafızlarının usulüne uygun bir üslûpla okunması açısından okuyucuda bulunması gereken niteliklerin mevcudiyetini belirten yazılı yeterlilik belgesi" demektir.²²⁹

İcâzet uygulamasının Hz. Peygamber döneminden bu yana kitabi bir hâl alıncaya dek şifahi olarak gerçekleştiğini söylemek mümkündür.²³⁰ Nitekim Peygamber Efendimizin (s.a.v.) Kur'an'ı şu dört kişiden öğrenin deyip bazı sahabe-i kirâm'a yönlendirmesi ve Hz. Osman döneminde Kur'an'ın istinsahında beldelelere mushaflarla beraber öğretici hocaların gönderilmesi şifahi icâzetin birer örneğidir.²³¹ Kur'an ve kıraat sadece yazılı bir metin şeklinde nakledilmiş olmayıp, aynı zamanda üstadın üstada edâ şeklinde naklölüne gelmiştir. Bu sebeple de talebeye

²²⁵ Dr. Ayman Swaid, *Instagram*, (Erişim 13 Haziran 2023).

²²⁶ Dr. Ayman Swaid, *Twitter*, (Erişim 13 Haziran 2023).

²²⁷ Dr. Ayman Swaid, *Facebook*, (Erişim: 13 Haziran 2023).

²²⁸ Mu'cemu'l-Vasît, "ecâze".

²²⁹ Mehmet Ali Sarı, "İcâzet (Kıraat)", *DİA*, (İstanbul: 2000), 21/400; (Erişim: 27 Temmuz 2024).

²³⁰ Durmuş Arslan, "Kıraat İlminde İcâzetnâme Geleneği ve Bir İcâzetnâme Örneği", *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat fakültesi Dergisi*, 7/2, 292.

²³¹ Sarı, "İcâzet (Kıraat)", 21/400.

öğretebilmesi yönünde "onay" ifade eden icâzet kavramının kitaplarda yer almadan önce, uygulandığını söylemek mümkündür.

Yazılı olarak icazet uygulamasının ise 9. yüzyılın sonlarından itibaren diğer icâzet uygulamalarıyla birlikte başladığı söylenmektedir. Daha sonraları ise okunan esere göre müelliflerine kadar hatta Hz. Peygamber'e varana dek isnad zinciri zikredilecek şekilde icâzetler gerçekleşmiştir.²³² Resmi olarak ise ilk icazet Dâru'l-hilafeti'l-aliyye medreselerinin tali kısmını bitirenlere "şehâdetnâme", âli kısmını bitirenlere de "icâzetnâme" verilmesiyle, Osmanlı döneminde başladı.²³³ Müellif Süveyd ise icâzetnâmeyi "pratik ve teorik olarak ve tilavetin ahkâmını uygulayarak, Kur'ân'ın tamamını, isnat sahibi bir hocaya okumaktır. Bu uygulanagelen yöntemlerin en üstünüdür. Geçmişten günümüze kurra imamlar bu yöntemi uygulamışlardır" şeklinde tarif etmekte, diğer bazı yöntemlerle okumayı ifade içinse "şehâdetnâme" kavramını kullanmaktadır.²³⁴

İcâzetler genelde tören ile gerçekleştirilmiş olup²³⁵ bu uygulamanın günümüzde de devam ettiğini söyleyebiliriz.

Süveyd'in İcâzetnâmeleri

1. Hocası Muhyiddin el-Kurdi'den, Hafs rivayetini okuyarak, Dımaşk'ta almış olduğu icazet.
2. Hocası Muhammed Taha Sükker'den, Hafs rivayetini okuyarak, Dımaşk'ta almış olduğu icâzet.
3. Hocası Abdulaziz Uyun es-Sûd'dan Hafs rivayetini okuyarak Humus'ta aldığı icâzet.
4. Hocası Abdulaziz Uyun es-Sûd'dan Humus'ta aldığı aşere-i kübra icâzeti.
5. Hocası Muhyiddin el-Kurdi'den, Dımaşk'ta almış olduğu aşere-i suğra icazeti.
6. Hocası Ahmet Abdulaziz Zeyyât'tan, Kahire'de almış olduğu aşere-i Kübra icâzeti.

²³² Sarı, "İcazet (Kırâat)", 21/400.

²³³ Durmuş Arslan, "Kırâat İliminde İcâzetnâme Geleneği ve Bir İcâzetnâme Örneği", *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 7/2, 295.

²³⁴ Süveyd, *Telakki'l-Kur'ân*, 36.

²³⁵ Sarı, "İcazet (Kırâat)", 21/400.

7. Hocası İbrahim Ali Şehâte es-Semennûdi'den, Kahire'de almış olduğu aşere-i kübra icazeti.

8. Hocası Âmir es-Seyyid Osmân'dan, Kahire'de almış olduğu aşere-i Kübra icazeti.²³⁶

1.10.2. İsnad Zinciri

Bu kısımda isnad kelimesinin etimolojisi ve isnadın Kur'ân ve Kırâat ilmi içerisindeki önemine değinilecek olup ardından Eymen Rüşdi Süveyd'in son halkası olarak yer almış olduğu isnad zinciri zikredilecektir.

1.10.2.1. İsnadın Önemi ve Tarihi Süreci

İsnad kelimesi dayanmak, tırmanmak, yaslanmak, gibi manalara gelen “sened” kelimesinden türemiştir. Bu sözcük if'âl babından mastar olup, dayanmak, sözü söyleyene ulaştırmak gibi manalara gelmektedir.²³⁷

İstilâhî manası ise “rivayet için kullanılan lafızlarla râvilerin isimlerini zikrederek hadis metnini ilk söyleyenine ulaştırmak, hadis metnini nakleden râvileri rivayet sırasına göre zikretmek”²³⁸ demektir. Hadislerin râvilere isnadıyla ortaya çıkan râvi zincirine sened; bu ravi zincirinin özel lafızlar kullanılarak ifade edilmesine ise isnad denir.²³⁹ İlk dönemelerde isnad ve senet farklı manalarda kullanılıyor olsa da sonraki dönemlerde aynı manada kullanılmıştır.²⁴⁰

Sahabe arasında hadisler nakledilirken adil olma sıfatları sebebi ile bir güven sorunu yoktu.²⁴¹ Fakat fitne dönemi denen süreç ve ardısıra Hz. Peygamber adına yalan isnatlar ortaya çıkmış bu sebeple de söylenen sözün hakikatinin araştırılması ihtiyacı doğmuştu.²⁴² Böylece isnad özellikle hadis ilminde büyük bir önem arz eder hale gelmiştir. Bundan dolayı İslam ulemâsı hadis rivayetinde isnadı şart koşmuş Hz. Peygamber'e isnad edilen sözün kaynağının izini sürmüştür. Bu noktada Abdullah b. Mubârek (ö. 797); “Bana göre isnad dindedir. Eğer isnad olmasaydı dileyen dilediği

²³⁶ Midâd.com, Eymen Rüşdi Süveyd, (Erişim: 27 Temmuz 2024).

²³⁷ İbn-i Manzûr, Lisânu'l-Arab, “sened”, 7/272.

²³⁸ Raşit Küçük, “İsnad”, *DİA*, (İstanbul: 2001), 23/154.

²³⁹ Muhammet Pilgir, *Kırâat İlminde İsnad Meselesi*, 48.

²⁴⁰ Pilgir, *Kırâat İlminde İsnad Meselesi*, 49.

²⁴¹ Mustafa Aydın, “Sahabe Tanımı ve Adalet Anlayışı Bağlamında Büsr b. Ebu Ertât'ın Durumu”, *Türkish Studies*, (2667-5544), 135.

²⁴² Aydın, “Sahabe Tanımı ve Adalet Anlayışı Bağlamında Büsr b. Ebu Ertât'ın Durumu”, 135.

gibi konuşurdu” demiş, Süfyan es-Sevrî (ö. 778) ise; “İsnad mü’minin silahıdır. Yanında silahı olmazsa ne ile savaşır”²⁴³ diyerek isnadın önemini ifade etmiştir. İmam Evzaî (ö. 774) ise “isnadın yok olması ancak ilmin yok olmasıdır” demiştir.²⁴⁴ Böylece ulema ilmin de dinin de ancak isnad ile hakikat üzere kalacağını söylemişlerdir.

Kur’ân ve kırâat eğitimi de Hz. Peygamber’den bu yana kitabî ve şefevî olmak üzere iki metodun mezc edilmesi ile gerçekleşmiştir. Bundan dolayı hadis ilminde olduğu gibi İslamî ilimlerden biri olan kırâat ilminde de isnat önemli yer tutmuş, zincirin halkaları gibi her kırâatin isim isim Hz Peygamber’e ulaşmasına büyük önem verilmiştir. Öyle ki sahih kırâatin şartlarından biri olarak Hz Peygamber’e ulaşan senedin sıhhati şart koşulmuştur.²⁴⁵ Mezkûr bu sebepler isnadın kırâat ilmindeki sarsılmaz öneminin açık ifadesidir.

Eymen Süveyd’in İsnad Zinciri

Eymen Süveyd Kur’ân’ı Hafs rivayeti Şâtibî tariki ile okumuş ve hocası Abdulaziz Uyûn es-Sûd’dan icazet almıştır.²⁴⁶ Süveyd’in yirmi dokuzuncu sırada yer almış olduğu senet zinciri şu şekildedir:

- Allah (CC),
 - Hz Cebrâil (as),
 - Hz Peygamber (sav),
1. Zeyd b. Sâbit (ra),
 2. Abdullâh b. Habib es-Sülemî,
 3. Âsım b. Ebi’n-Nücûd
 4. Hafs b. Üleyman el-Bezzâz,
 5. Ubeyd b. Sabbâh en-Nehşelî,
 6. Ahmed b. Sehl el-Üşnânî,

²⁴³ Abdulfettâh Ebû Gudde, *el-İsnâdu mine’ d-Dîni ve Safhatun Muşrikatun min târihi simâi’l-hadîsi inde’l-muhaddîsîn*, 3. Baskı, Beyrut, Dâru’l-Beşâiri’l-İslâmîyye, 1435/2014, 16-17, 19.

Abdulfettâh Ebû Gudde, *el-İsnâd*, 20.

²⁴⁵ İbnü’l-Cezerî, *en-Neşr fi Kiraati’l-Aşr*, (Beyrut: Dâr-ı Kutub-ı İlmiyye), 1/120; Yakup Uzun, “Sahih Kırâatlerin Tespit Kriterlerinde Gelişme ve Genişleme”, *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, (Haziran 2023), 54/266

²⁴⁶ Süveyd, *et-Tecvîdü’l-Musavver*, 20.

7. Ali b. Muhammed el-Hâşimî,
8. Tâhir b. Abdulmun'im b. Ğalbûn,
9. Ebu Amr Osmân b. Said ed-Dânî,
10. Ebu Davûd Süleyman b. Necâh
11. Ali b. Muhammed b. Hüzeyl,
12. Kâsım b. Firruh eş-Şâtibî,
13. Ali b. Şüca' el-Abbasî,
14. Muhammed b. Ahmed es-Sâiğ,
15. Abdurahmân b. Ahmed el-Bapdâdî,
16. Muhammed b. Muhammed b. Muhammed el-Cezerî,
17. Ahmed b. Esed el-Umyûtî,
18. Muhammed b. İbrâhim es-Semedisî,
19. Ali b. Muhammed b. Gânim el-Makdisî,
20. Abdullâh b. Şehâze el-Yemenî,
21. Muhammed b. Kâsım el-Bekarî,
22. Ahmed b. Receb el-Bekarî,
23. Abdurrahmân b. Hasan el-Echûrî,
24. İbrâhim b. Bedevi b. Ahmed el-Ubeydî,
25. Ahmed b. Ramazan el-Menzûkî,
26. Ahmed b. Muhammed er-Rifâi el-Halvânî,
27. Muhammed Selim er-Rifai el-Helvânî,
28. Abdulaziz Uyûn es-Sûd,
29. **Eymen Rüşdî Süveyd.**²⁴⁷

²⁴⁷ Süveyd, *et-Tecvîdü'l-Musavver*, 21-31.

1.11. Diğer Muhtelif İlmî Faaliyetleri

Müellif Süveyd, Kur'ân öğretiminde etkili rol almakla beraber, Kur'ân'a dair heyet ve kurullarda da etkili rol almıştır. Görev aldığı heyet ve kurullardan bazıları ise şu şekildedir.

- Uluslararası Kur'ân'ı Kerim'i Hıfz Heyeti İlmî Meclis Başkanı.

- Uydu kanalı olan İkra' adlı tv kanalında Kur'ân tâlimine dair dersler ifa etmektedir. “Keyfe Nekrau'l-Kur'ân, Tilâvetu's-sahiha, Şumûsu'l-kurrâ ve Bernâme-cu'l-itkan fi tilaveti'l-Kur'ân” isimleri altında Kur'ân programları icra etmektedir.

- Uluslararası, Kur'ân-ı Kerim'i Hıfz Kurulu kurucu heyeti üyesi.

- Aynı zamanda bazı ilmî enstitülerin himâyedarlığını ve denetimini yapmaktadır.

1.12. Çalışmalarında Takip Ettiği Yöntem

Bu kısımda Süveyd'in kitap ve ilmî çalışmalarından yola çıkılarak, Süveyd'e dair bir gözlem ve değerlendirme okuması yapılacaktır.

1.12.1. Yeniliklerden İstifade Etmesi

Müellifin yazmış olduğu eserler te'lif, tahkik ve tashih şeklinde olması sebebiyle, müellifin kadîm, kıymetli eserleri yeni bir dizayn ile istifadeye sunduğu söylenebilir. Hiç şüphesiz zamanın akıp geçmesi ile insanın değişmesi, şartların farklılaşması ve bu şartlar dâhilinde kullanılan metotların dönüştürülmesi kaçınılmazdır. İşte bu sebeple önceden yazılmış kitapların zamanımıza taşınması ve gerçekleşen tahribatın giderilerek hayatımıza aktarılması çok büyük bir önem ifade etmektedir. Bu öneme binaen müellifimiz kırâat ilminin incileri mahiyetinde olan yukarıda isimleri zikredilen eserleri tashih ve tahkik ederek büyük bir katkıda bulunmuştur..

Müellif, âyetleri ve manzum metni farklı renklerle ve istifade etmiş olduğu nüshaları da farklı remizlerle ifade etmiştir. Bununla beraber Kur'ân âyetlerini hattı Osmaniye göre yazdığı gibi, diğer kısımları ise modern imlâ ile kaleme almıştır. *et-Tecvidu'l-musavver* ve *Atlasu't-tecvîd* eserlerinde de görsellerden ve QR Koddan

faydalanmıştır. Bu durum da zamanın, klasik kitaplara ek olarak getirmiş olduğu bir yenilik olarak kabul edilebilir. Nitekim müellif, sâdece kitaplarında değil, yapmış olduğu ilmî programlarda da televizyon, internet ve medyayı oldukça aktif kullanmış, böylece yeniliğe açık bir âlim olduğunu da göstermiştir.

1.12.2. Kadim Eserleri Kullanması

Hiç şüphesiz İslam Hz Peygamber'den bu yana âlimden âlime bir silsile yolculuğu hâlinde, tahrif edilmeksizin, günümüze ulaşmıştır. Bunda âlimlerin gayretleri ve yazmış oldukları eserlerin kıymeti inkâr edilemeyecek kadar büyüktür. Geçmiş olan bu uzun zaman müddetince eski yeni bütün âlimlerin ortaya koydukları hazine hükmündeki eserleri yok sayıp, ilim ve hakikat adına konuşmak mümkün değildir. Bu sebeple din ilimlerine dair bir te'lif ortaya koymaya çalışan herkes, bu hazineden istifade etmek durumundadır.

Süveyd'in tahkik etmiş olduğu *Mukaddimetu'l-Cezerî*, *Tayyibet'un-Neşr*, *Akiletu Etrabi'l-Kasaid*, *Hırzu'l-Emânî* vb. diğer bütün eserler zaten kırâat ve tecvid ilminde derin izler bırakmış ve klasikleşmiş kıymetli eserlerdir. Müellif ise bu eserler üzerine tahkik ve araştırma çalışmaları yapmış ve yeni bir düzenlemeyle istifadeye sunmuştur. Sadece bu çalışmaları yapılan eserler dahi göstermektedir ki, müellifin çalışmalarının kaynağını çoğunlukla kadim eserler oluşturmaktadır.

Aynı şekilde Müellif'in *el Beyân* adlı te'lifini değerlendiren bir kimse görecektir ki, Süveyd lahn meselesini işlerken bu meseleye dair, İbn-i Hârun, İbn-i Mücahid (936), Ebu Bekir Muhammed b. Hüseyin, Kurtubî (1273), İmam Nevevî, İbn-i Teymiyye, İbnu'l-Kayyim el-Cevzî (1350), Muhammed Hatip Şirbini ve Aliyyu'l-Kâri (1605) gibi nice âlimlerin görüşlerini sayfa sayfa zikretmiş ve sonuç itibari ile kendi görüşünü arz etmekten de geri durmamıştır.

Bununla beraber *et-Tecvidu'l-musavver* adlı eserinde özellikle ele aldığı konular, nesiller boyu âlimlerin kitaplarında ve ilim meclislerinde dudaktan kulağa, fem-i muhsinle arzedilen bir birikimi ifade etmektedir. Yukarıda zikredilen kitaplar birer örnek olsa da müellifin kadim ve klasik eserlerden istifade ettiği bütün kitaplarında ve internet ortamındaki çalışmalarında görülmektedir. İfade ettiğimiz bu meseleler göstermektedir ki Süvveyd kadim eserlerden ciddi şekilde istifade etmiş ve bu eserleri referans olarak kullanmıştır.

1.12.3. Çalışmalarında Ses Bilimi/Fonetigi Kullanması

Kur'ân ve tecvid ilmi, ses bilimi ile doğrudan alakalıdır. Fonetigin olmadığı bir yerde Kur'ân'ı telaffuz ve tecvid ilmini ifade etmek mümkün olmayacaktır. Konuşma yeteneğinden mahrum bir kimseden herhangi bir harfin mahrecini çıkarmasını beklemek nasıl mümkün olabilir? Târih boyunca bu ilmin kitaplarla nakledilmeden önce, fem-i muhsinle doğrudan insan vesilesiyle günümüze ulaşmış olması, ses biliminin bu ilim yolculuğunda ne kadar kıymetli olduğunu göstermektedir.

“Fonetik ile ilgili “dil”, “ses”, “söz”, “lügat” gibi kavramlar etrafında şekillenen tanımlamalar mevcuttur. Bu kavramlar Fonetik ile iç içe ve ilintili olarak kullanılmıştır. Nitekim dil; İbn Cinnî'nin (ö. 1002) tarifine göre; “Toplumların maksatlarını ifade ettikleri seslerdir.”²⁴⁸ Cahız (ö. 868)ise “Belli bir sıralamaya tabi olarak harflerin anlamlı bir şekilde oluşturduğu telaffuz aracıdır” diye tarif etmektedir.”²⁴⁹ Bu iki klasik tanımın ardından modern olarak Fonetigin oluşumunu açıklayan bir diğer tanım ise şöyledir: “Bir dildeki sesleri bütün özellikleriyle ve ayrıntılarıyla ortaya koyan; dilin seslerini inceleyen kısmına dil sesleri / fonetik denir.”²⁵⁰

Fonetik ilk etapta Nahiv ilminin ilgilendiği bir alandı. Sonraki dönemlerde *“tecvid ve kırâat âlimleri bu ilimle ilgilendiler ve Kur'ân'la ilgili birçok konuyu eklediler. “Kur'ân'ı düzgün bir şekilde oku”²⁵¹ âyeti gereği olarak, Kur'ân'ın en güzel şekilde okunması için çalışmalar yapıldı. Her bir sesin özellikleri, vurgu, ton, nağme ve ezgi gibi kavramlar üzerinde duruldu.”²⁵²*

Tecvid ilminin tarifi göz önünde bulundurularak yukarıdaki tarifler değerlendirilecek olursa tecvid ve fonetik ilminin araştırma sahasının ses ve harfler ve bunların çıkış mercileri olduğu anlaşılacaktır.

Yine aynı şekilde Efendimiz'in (s.a.v.) "زينوا القرآن باصواتكم" *“Kur'ân'ı seslerinizle süsleyin”²⁵³* demesi de Kur'ân telaffuzu ve ses biliminin iç içe olduğunun

²⁴⁸ İbn-i Cinni, Ebu'l-Feth Osman el-Mevsili el-Bağdadi, *el-Hasais*, thk: Dr. Abdulhamid Hendavi, Dâr-ı Kutub'i İlmîyye, (Dâr-ı Kutub'i İlmîyye), 1/87.

²⁴⁹ el-Câhız, Ebû Osman Amr b. Bahr el- Kînanî, *el- Beyân ve 't-Tebyîn*, nşr. Abdusselâm M. Harun, (Mısır, 1975), 1/79.

²⁵⁰ Nezahat Evsen, *Fonetik Açısından Kur'ân'ın İ'cazı*, (Şırnak: Şırnak Üniversitesi Sosyal Bilimler Fak. Tefsir Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, 2016), 10.

²⁵¹ Müzzemmil 73/4.

²⁵² Evsen, *Fonetik Açısından Kurân'ın İ'cazı*, 23.

²⁵³ Buhari, *Kitabu't-Tevhid*, Ebu Dâvûd, 1468; Nesai;2/179.

ifadesidir. Çünkü hadis-i şerifte ifade edilen ses kavramıyla beraber nağmeler de fonetiğin alanını oluşturan kavramlardır.

Yukarıda ifade edildiği gibi baştan beri fonetik evvela nahiv ilmi sonra da kırâat ve tecvid ilminin çalışma alanında bulunmaktadır. Kur'ân'ı sestem ayrı değerlendirmek mümkün olmadığı için, Kur'ân harflerinin ağızdan çıktıkları yerlere dair çokça çalışmalar yapılmıştır. Nitekim tecvid kitapları harflerin mahreçleri ve sıfatlarına dair çalışmalarla doludur. Yani fonetik tecvid ilminin doğrudan ilgilendiği bir alanı ifade etmektedir.

Tüm bu sebeplere binaen alanı Kur'ân, kırâat ve tecvid olan müellifin fonetiği kullanması kaçınılmazdır ki müellif de zaten birçok çalışmada aktif olarak kullanmaktadır. Nitekim müellifin yazmış olduğu *et-Tecvidu'l-Musavver, Atlasu't-Tecvid, Ebhâsun Tecvidiyye* vb. kitaplar bu alanla alakalıdır. Müellifin yazmış olduğu “*el-Beyân li Hükmî Kur'âni'l-Kerîm-i bi'l-Elhân*” adlı eseri de Kur'ân'ın nasıl seslendirilmesi gerektiğinin hükmüne dairdir.²⁵⁴

Müellif bu alanda kitaplar te'lif ettiği gibi, TV kanalında “*Keyfe Nekrau'l Kur'ân, Tilâvetu's-sahiha, Şumûsu'l-Kurrâ ve Bernâmeucu'l-itkân fi Tilaveti'l-Kur'ân*”, “*Bernâmeucu mea'l-Kur'ân*”, “*el-Hatmetu'l-Kur'ân*” gibi programlar icra ederek, Kur'ân'ın telaffuzu ve Kur'ân harflerinin mahreç ve sıfatlarına yönelik çalışmalar gerçekleştirmektedir. Aynı zamanda bu çalışmalar sosyal medyada da yayınlanmaktadır.²⁵⁵

1.12.4. Kolay Yöntem ve Açık İfadeler Kullanması

Müellifin eserleri ve aynı şekilde tahkik eserlerine yapmış olduğu mukaddimeler incelendiğinde, müellifin girift ifadelerden öte muradını anlaşılır kılan ifadeler kullandığı görülmektedir. Nitekim görsellerin oldukça ön plana çıktığı *et-Tecvidü'l-Musavver* ve *Atlasu't-Tecvîd*²⁵⁶ eserlerinde meselelerin oldukça kısa ve öz bir şekilde ifade edildiği görülmektedir. Müellif, harflerin mahreçlerine dair yapılan hataları anlatırken hangi harfe dair, hangi ülke ve bölgede nasıl hatalar yapıldığını kısa örneklerle anlatmaktadır. Nitekim Cîm harfiyle ilgili Yemen gibi bazı ülkelerde “G”

²⁵⁴ Müellifin fonetikle ilgili görüşleri için bkz. Süveyd, *el-Beyân*, 44.

²⁵⁵ Youtube için bkz. Ayman Swaid, *Youtube*, (Erişim 25 Aralık 2023); Facebook için bkz. Ayman Swaid, *Facebook*, (Erişim 25 Aralık 2023); Instagram için bkz. Ayman Swaid, *Instagram*, (Erişim 25 Aralık 2023).

²⁵⁶ Süveyd, *et-Tecvidü'l-Musavver*, 40.

harfi gibi telaffuz edildiğini söylemekte, bunun yanında ülkemizde de konu ile ilgili yapılan hataları açıklamaktadır. Böylece müellif hayatın içinden örneklerle muhatabına meseleyi anlaşılır kılmaktadır.

Aynı şekilde müellif, te'lif etmiş olduğu *Telakki'l-Kur'ân* adlı eserinde Kur'ân'ın korunması sürecini iki soru çerçevesinde, dallandırıp budaklandırmadan, bir risale uzunluğunda, öz bir üslupla arz etmiştir.²⁵⁷

Aynı zamanda Süveyd mânanın lafza göre şekillendiğini, yanlış bir teleffuzun ise manayı tağyir ettiğini, önündeki su dolu bir bardak üzerinden anlatır. Çünkü suyun bardağa göre şekil alması gibi, mana da girdiği lafız kabına göre şekillenir, demektir. Bu şekilde lafzın mana açısından ne kadar kıymetli olduğunu da zihne yaklaştırarak, somut bir şekilde göstermektedir.²⁵⁸

Yukarıda izah edildiği üzere Süveyd'in derslerinde yapmış olduğu izahatlar çetrefilli bazı meselelerin kolay bir izahını ifade etmektedir. Bu durum ise bazı girift meselelerde okuyucunun meseleyi anlamasını kolaylaştırmakta ve meselenin zihne kolayca yerleşmesinde etkili olmaktadır. Bu noktada bir risâle boyutundaki *el-Beyân* adlı eserinde Kur'ân'ın nağme ve musiki destekli bir şekilde tilâvetini ele alır. Süveyd bu eserde konuya dair âlimlerin görüşlerini ve muasır birçok âlimin yaklaşımını ifade eder. Hemen ardından ise konuya dair görüşünü kısaca arz eder.²⁵⁹ Böylece, oldukça önemli bir meselenin arzında nasıl bir yol takip edilmesi gerektiğini uygulamalı olarak okuruna gösterir.

1.12.5. Meselelere Bütüncül ve Tarafsız Bakması

Müellif, eserlerinde meselelere bütüncül ve tarafsız bakmayı da önemsemektedir. Nitekim eserlerinde öncelikle, önceki âlimlerin konuya dair görüşlerini zikretmesi ve bu çerçevede görüşlerini arz etmesi ideolojik veya saplantılı bir tavırdan uzak bir duruşa sahip olduğunu göstermektedir. Müellifin yapmış olduğu tahkik çalışmaları müellifin bakış açısını oluşturan bir temel olduğunu ve o temel üzere görüşlerini ifade ettiğini göstermektedir. Çünkü müellifin tahkikini yapmış olduğu eserler kırâat ve tecvid ilmine dair yazılmış en temel eserdir. Zaten müellifin

²⁵⁷ Süveyd, *Telakki'l-Kur'ân*, 3.

²⁵⁸ Kanâtu Ekrai'l-Fedâiyye, Harfu'd-Dâd, *Youtube*, (12 Aralık 2018).
<https://youtu.be/mnS4fiS4TZI?si=J6oEv9eaj4JA4b7t>.

²⁵⁹ Süveyd, *el-Beyân*, 44.

eserleri ve dersleri onun düşüncelerini İbn-i Mücahid, İbnû'l-Cezerî, Mekkî, Dânî gibi büyük ulemanın şekillendirdiğini ve müellifin modern zamanda kadim düşüncenin bir temsilcisi olduğunu göstermektedir. Nitekim harflerin mahreç ve sıfatlarına dair izahatlarında *er-Riâye* gibi kadim eserlerden alıntılar yapması, onun meseleleri ele alırken alanda en temel eserleri öncelediğini göstermektedir. Bu da müellifin düşüncelerini oluşturan çerçevenin kadim bir birikimle şekillendiğini ve bu bütünün üzerine bina edildiğini göstermektedir.

Aynı zamanda müellif iklâb ve dudak ihfası meselesinde dudağın hafif kapatılması ve bir sayfanın yatay olarak ağza girecek şekilde hafif açık kalması şeklinde iki görüşün olduğunu söylemektedir. Bu ikinci görüşün yıllarca Mısır Kahire Radyosu'nda mecburi bir uygulama olarak uygulanageldiğini, hatta meşhur okuyucu Abdulbasit Abdussamed'in de bu şekilde uyguladığını söylemektedir. Kendisi bu noktada doğru uygulamanın birinci görüşün olduğunu, yirmi yıl boyunca kendisinin de ikinci görüşe göre amel ettiğini, araştırmaları sonucunda bu uygulamanın yanlış olduğunu bu uygulamadan vazgeçtiğini söylemektedir.²⁶⁰ Müellifin söz konusu tutumu ise onun ilmî bir insafa sahip olduğunun ve meselelere tarafsız ve bütüncül bir pencereden baktığının bir ifadesidir.

1.12.6. Görsellerden Yararlanması

Kulağa hitap ederken, gözlerden ve diğer uzuvlardan da destek almak öğrenme yöntemlerinin en etkilisidir. Modern araştırmalar, görsel materyaller kullanmanın eğitime çok faydalı olduğunu göstermektedir.

*“Zaman sabit tutulmak üzere insanlar öğrendiklerinin % 83'ü görme, % 11'i işitme, % 3,5'i koklama, % 1,5'i dokunma, % 1'i tatma ile sağlanmaktadır. Daha önemlisi işitilenin % 20-25'i, görülüp işitilenin % 60,65'i hatırlanmaktadır. Görme ve işitmenin, öğrenme üzerinde bu derece etkisi, görsel meteryallerin tasarımını son derece önemli kılmaktadır.”*²⁶¹

Görsel materyallerin kullanılmasının diğer bazı faydalarını ise şöyle ifade edebiliriz.

²⁶⁰Ayman Swaid, “İklâb”, *Youtube*, 11.12.2023.

²⁶¹Orhan Erden, “Bilgisayar Destekli Görsel Öğretim Materyallerinin Öğrenmeye Etkisi”, *Ticaret ve Turizm Fakültesi Dergisi*, 2012/2, 103.

“Görsel okuma sayesinde öğrenciler belleklerinde çeşitli imgeler oluştururlar, bu imgeler yoluyla zihinlerinde yer edinen sorunlara daha kolay çözüm bulurlar. Kavramların veya bilgi işlemlerinin yerine oturması öğrencinin bilgi üretiminin harekete geçmesini sağlar. Bu durumda yaratıcı ve eleştirel düşünmede ilerleme sağlanmış olur. Görsel okumanın bir değil birden fazla işlevi vardır. Olaylara farklı açılardan bakmak, onları derinlemesine incelemek ve iletişim kurmak da diğer işlevleri arasında sayılabilir. Bundan dolayı öğretimde görsel okuma becerileriyle diğer beceriler arasında bağlantıların kurulması son derece yerinde olacaktır. Görsel okumanın etkilediği kimi durumlar düşünmeyi ve öğrenmeyi geliştirmesi, bilgileri bütünleşmesidir”²⁶²

Özellikle mahreç ve sıfatların hassas meseleler olduğu hakikati göz önünde bulundurulacak olursa, harflerin çıkış merciinin önemi de iyi anlaşılacaktır. Görsellerle mahrecin belirtilmesinin talebeye büyük katkısı olacağı kesindir. Nitekim müellif de bu metodu özellikle “*et Tecvîdu’l-Musavver*” ve “*Atlasu’t-tecvîd*” adlı eserlerinde çokça kullanmıştır. Aynı şekilde derslerinde ve videolarında da kullanmaya devam etmektedir. Örneğin müellif *Şerhu Kitabı’t-Tecvid* adlı derslerinde hangi harfin, ağza nisbetle nereden çıktığını görseller eşliğinde anlatmaktadır. Nitekim sadece bu derse dair Youtube’de sadece 45 video bulunmaktadır.²⁶³ Yine *Bernâmeucu Şerhi Manzûmeti’l-Müfid fi’t-Tecvid* adlı dersleri de yine kitaba dair görsellerle desteklenmiştir. Ve yine bu bölüm de 37 videodan müteşekkildir.²⁶⁴

Müellif aynı zamanda sesli kitaplar gibi bir çalışmanın da sahibidir. Nitekim o bazı kitapları videolar eşliğinde kendi sesinden telaffuz etmektedir. Tayyibe adlı eser, müellif tarafından seslendirilmiş ve yayınlanmıştır.²⁶⁵ İfade etmiş olduğumuz örnekler müellifin görsellerden istifadesini ortaya koymaktadır.

²⁶² Bünyamin Sarıkaya, “Türkçe Öğretiminde Görsel Okuma”, *Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 5/3 (2017), 785.

²⁶³ İlgili videolar için bkz. Ayman Swaid, *Youtube*, (Erişim 11 Aralık 2023).

²⁶⁴ Müellifin ifade edilen derslerine dair bkz. Ayman Swaid, “Bernâmeucu Şerhi Manzûmeti’l-Müfid fi’t-Tecvid” *Youtube*, Erişim 11 Aralık 2023.

²⁶⁵ Bkz. Ayman Swaid, *Youtube*, Erişim 11 Aralık 2023.

İKİNCİ BÖLÜM

2. SÜVEYD'İN TECVİD, KIRÂAT VE KUR'ÂN EĞİTİMİ'NE DAİR YAKLAŞIMLARI

Eymen Süveyd'in bir kırâat ve tecvid âlimi olması sebebiyle, bu kısımda tecvid ilmine dair kısa bir malumat verilecek ardından fer'i bazı meseleler ve bu meselelere dair Süveyd'in yaklaşımları arzedilecektir.

2.1.1. SÜVEYD'İN TECVİD İLMİNE DAİR YAKLAŞIMLARI

İslam tarihi boyunca birçok mesele tartışmaya kapalı olsa da bazı meseleler hakkında ihtilaflar ortaya çıkmıştır. Bu ihtilaflardan tecvid ilmi de nasibini almış, çoğunlukla fer'i olan birçok konuda farklı görüşler ortaya çıkmıştır. Bu sebeple, tezimizin ikinci bölümünün ikinci kısmında "tartışmalı olan bazı meseleler, bu meselelere dair Eymen Süveyd'in görüşleri ve İslam dünyasındaki yansımaları" çerçevesinde bir araştırma içerisine girilecektir

2.1.1.1. Tecvid İlmî

Tecvid kelimesi "جود" kelimesinin mastarı olup sözlükte, "bir şeyi güzel ve iyi yapmak, güzelleştirmek²⁶⁶ son derece sağlam kılmak, ve süslemek" mânasına gelir.²⁶⁷ İstilahta ise birbirine benzer birçok tarifi yapılmıştır. İbnû'l-Cezerî'ye göre tecvid; "harfleri, sıfat-ı lâzime ve sıfat-ı arızalarına uygun olarak kendi mahrecinden çıkarmaktır."²⁶⁸ Dâni ise "tecvid; ifrat ve tefride kaçmadan harflerin hakkını vermek, mahreç ve sıfatları yönünden harflerin merâtibini gözetmek, harfleri mahreç ve sıfatlarına uygun bir şekilde çıkarmak ve lafzın hakkını vererek telaffuz etmek" şeklinde ifade eder.²⁶⁹ Süveyd ise tecvid'i "Arap harflerinin doğru telaffuzunun kendisiyle bilindiği ilimdir. Bu da herflerin mahreçlerini, zâtî ve ârizî sıfatlarını bilmektedir" diye tarif eder.²⁷⁰

Müellif Çetin ise tecvid ilmini, "Kur'ân-ı Kerim'i, harflerin mahreç ve sıfatlarına riâyet ederek, vakıf, vâsıl, sekte vb. diğer tilavet kurallarına uyarak güzel ve

²⁶⁶ Ebu Amr ed-Dâni, *et-Tahdîd fi'l-İtkân ve't-Tecvîd*, 68.

²⁶⁷ Cezerî, *en-Neşr*, 2/210.

²⁶⁸ Cezerî, *el Mukaddimetu'l-Cezeriyye*, thk; Eymen Rüşdi Süveyd, (Dâr-ı Nuru'l-Mektebat), 3.

²⁶⁹ Dâni, *et-Tahdid*, 68.

²⁷⁰ Süveyd, *et-Tecvîdu'l-Musavver*, 36.

hatasız okumayı öğreten ilimdir”²⁷¹ şeklinde tanımlamaktadır. Görüldüğü üzere tanımlar yaklaşım ve zamanın şartlarına göre değişiklik gösterebilmektedir. Nitekim tanımlar yer yer dar anlamda ifade edilirken bazen de daha geniş çerçevede ifade edilmiştir.

Hz. Ali’ye (r.a.) isnad edilen bir rivâyette ise, Hz. Ali, “tertil” kelimesini, “تجويد الحروف و معرفة الوقوف” yani “Kur’ân harflerini mahreç ve sıfatlarına göre gereği gibi telaffuz etmek ve durulacak yerleri bilmektir”²⁷² şeklinde ifade etmektedir. Bundan dolayıdır ki Kur’ân kırâatinde tertil ile okuyuş ne kadar büyük bir önem ifade ediyor ise tecvid de tertil için o denli bir kıymet ifade etmektedir. Çünkü bu kavramlar birbirlerini desteklemekte ve ikmal etmektedir

2.1.1.2 Tecvid İlminin Önemi

Kur’ân-ı Kerim’de Rabbimiz *إِنَّا نَحْنُ نَزَّلْنَا الذِّكْرَ وَإِنَّا لَهُ لَحَافِظُونَ* “Şüphesiz o zikri (Kur’ân’ı) biz indirdik biz! Onun koruyucusu da elbette biziz”²⁷³ buyurmaktadır. Kur’ân’ı koruyacağını vâdeden rabbimiz herşeyi bir sebebe binâen yaratıyor iken Kur’ân-ı korumak adına nice sebepler halletmiş ve kullarını bu noktada dinine hizmete musahhar kılmıştır. Nitekim Kur’ân, Hz. Cebrail (as) tarafından Allah’tan alınır, Hz Peygamber’e ulaştırılır, Hz Peygamber ise derhal ezberler ve onu ümmetine ulaştırırdı. İnzal olan her bir ayetin tescili, mushaftaki konumu bizzat Hz. Peygamber’in emriyle vahiy kâtipleri tarafından yazılarak²⁷⁴ kayda geçirilirken aynı zamanda bunlar belli sahabeler tarafında da hıfzedilerek²⁷⁵ Kur’ân vahyi iki aşamalı bir ameliye ile koruma altına alınmış oluyordu

Her yıl Ramazan ayında, efendimiz (s.a.v.) ve Cebrail (as) arasında arza gerçekleşirdi. Nitekim son Ramazan ayında bu arza iki defa gerçekleşmişti.²⁷⁶ Kur’ân’ın vahyinden kitâbetine, hıfzından istinsahına, fem-i muhsinle dilden dile öğretilmesine uzanan ilâhi yolculuğu, Kur’ân’ın lafız ve mânâsının korunması yönünden, kırâat ve tecvid ilminin önemini ifade etmektedir.

²⁷¹ Çetin, *Kur’ân ilimleri*, 300, 301.

²⁷² Ebu’l-Kasım Yusuf b. Ali el-Cubâre el-Hüzelî, *el-Kâmil fi’l-Kırâat*, 118; Cezerî, *en-Neşr*, 2/209.

²⁷³ Hicr, 15/9.

²⁷⁴ Ziya Şen, “Kur’ân’ın Yazılması”, *Diyanet İlmî Dergi*, 46/1, (Ocak, Şubat, Mart 2010), 34.

²⁷⁵ İrfan Çakıcı, “Kur’ân’ın Korunmasında Hıfz ve Kitâbet”, *eş-Şarkiyat İlmî Araştırmalar Dergisi*, 11/2, (Ağustos 2019), 575.

²⁷⁶ Muhsin Demirci, *Kur’ân Tarihi*, (İstanbul: İFAV. Yay., 2015), 151.

Tecvid ilminin önemini şöyle açıklayabiliriz. *ورتل القرآن ترتيلا* “Kur’ân’ı ağır ağır, tane tane oku!”²⁷⁷ ve “ *ورتلناه ترتيلا* , “Onu ağır ağır okuduk”²⁷⁸ gibi âyetler, tecvid ilminin önemine işaret olarak görülmüştür. Hz. Ali (ra), tertîli “Kur’ân harflerini mahreç ve sıfatlarına göre gereği gibi telaffuz etmek ve durulacak yerleri bilmektir”²⁷⁹ diye izah etmiştir ki tecvidin özü de budur. Yâni Kur’ân’ı tertîl ile okumak; harflerin mahrecini hakkıyla telaffuz etmeyi, sıfat-ı lâzime ve sıfat-ı ârizeye riâyet etmeyi, vakıf ve ibtidayı göz önünde bulundurarak okumayı, yâni tecvid kuralları çerçevesinde kırâat etmeyi gerektirir. İşte tüm bu detaylar tecvid ilminin, Kur’ân’ı Kerim’in lafızlarını, korumak noktasında ne kadar kıymetli olduğunun açık bir ifadesidir. Bu yüzden tecvid ilmi, Kur’ân lafızlarının ve hatta herbir harfinin bizatihi Hz. Peygamber tarafından nasıl okunduğu ve talim ettirildiğiyle ilgili bir ilim olması hasebiyle, Kur’ân’ın doğru telaffuzu için vazgeçilmez bir ilimdir.

Nitekim lafzın, mahrecinden farklı bir bölgeden telaffuzu Kur’ân’ı lafzen tahrife götürdüğü her akl-ı selimin kabul edeceği bir hakikattir. Nitekim “خلق” kelimesinin “حلق” diye telaffuz edilmesinin, bir nokta kadar telaffuz merciinden uzaklaşmanın nasıl bir lafzi tağyire neden olacağı ehlinin malumudur. Yine durulmayacak yerde durmak ve durmak gereken yerde geçmek de aynı şekilde büyük bir sorunu ifade etmektedir.

İşte tüm bu ifade ettiğimiz incelikler, kırâat ve tecvid ilminin, Kur’ân’ın nazımının korunması yönünden ne kadar kıymetli birer ilim olduğunun, açık bir ifadesidir.

2.1.1.3. Süveyd’in Tecvid İlmî’nin Önemine Dair Görüşü

Eymen Süveyd başlangıçta harflerin mahreç ve sıfatlarının sarf ve nahiv kitaplarına dâhil edilerek yazıldığını sonraki dönemlerde ise hususî bir ilim haline geldiğini ifade eder.²⁸⁰

Kur’ân yapısının sûrelerden, sûrelerin âyetlerden, âyetlerin çoğunlukla cümlelerden, cümlelerin kelimelerden, kelimelerin ise en küçük cüz olan harflerden müteşekkil olduğunu ve bundan dolayı âlimlerimizin gayretlerinin Arap dilini

²⁷⁷ Müzzemmil, 73/4.

²⁷⁸ Furkân, 25/32.

²⁷⁹ el-Hüzelî, *el-Kâmil*, 118; Cezerî, *en-Neşr*, 2/209.

²⁸⁰ Süveyd, *Telakkî'l-Kur’ân*, 7.

oluşturan bu harflerin, mahreç ve sıfatlarına yöneldiğini söyler. Hatta âlimlerin medlerin ve nûn ve mimlerdeki gunnelerin zamanlamalarını, Hz peygamberden aldıklarını ve zapt ettiklerini kaynaklarıyla zikreder.²⁸¹

Süveyd, âlimlerin bu gayretlerinin sebebini, “*Kur’ân seslerini farklı dillerin etkileşimi ile oluşabilecek değişikliklerden korumak*” diye ifade eder. Bu noktada lafzın önemini "إن الالفاظ قوالب المعاني، فإذا تغير اللفظ تغير المعنى المناط به" "*Lafızlar mânaların kalıplarıdır. Lafızlar değiştiğinde mânaların tutunduğu dayanak da değişir*” diye ifade etmektedir.²⁸² Ve böylece müellif mânanın selametinin lafzın selametiyle mümkün olduğunu söyler.

Kur’ân muciz bir kitap olup icazının bir boyutu da şüphesiz nazmındaki harikuladeliğidir. Bu sebeple bazı âlimler Kur’ân’ın i’câzını arzedelerken, i’câzın lafız ve mâna bütünlüğünde olduğunu ifade etmiş böylece nazımın önemini de ifade etmişlerdir. İbn-i Abdî Rabbih (ö. 327/938) manaları ruha, lafızları da cesede benzetir. Ebû Hilâl el-Askerî (ö. 395/1004) de manaları cesede, lafızları ise elbiseye benzetmektedir.²⁸³ Hacı İbrahim Efendi (ö.1889) ise *mana güzel olup da lafızlar yakışksız olursa yahut lafız ile mâna yekdiğerine mütenâsib ve mütelâyim olmamasından dolayı lafızların tertib ve düzeninde hâlel bulunursa; bu durum güzel ve yakışıklı bir kimsenin, nefret edilen çirkin bir kıyafete girmesi gibi olur, demektir.*²⁸⁴ Yine Hacı İbrahim Efendi aynı kitabın farklı sayfasında lafız ve mâna birliğini “*ma’lumdur ki kelimeler lafız ile mânadan ibaret bir keyfiyet olup lafız kelamın sureti ve mâna madde-i asliyesidir*”²⁸⁵ diye ifade etmektedir. Arzettiğimiz bu ifadeler de göstermektedir ki Kur’ân lafzı ve mânasıyla bir bütünlük ifade etmektedir ve Kur’ân lafzı ve mânasıyla Kur’ân’dır. Böylece lafızda ortaya çıkan bir tahrifin Kur’ân’ı tahrif etmesi kaçınılmaz olacaktır.

Müellif de mâna ve lafzın ayrılmaz bir bütün olduğunu vermiş olduğu örneklerle ifade etmekte "عسى" ve "عسى" sözcüklerini delil olarak arz etmektedir. Nitekim biri teracci, diğeri isyan ifade eden bu iki kelime telaffuz edilirken küçük bir

²⁸¹ Süveyd, *Telakkî'l-Kur’ân*, 7.

²⁸² Süveyd, *Telakkî'l-Kur’ân*, 9.

²⁸³ Nasrullah Hacımüftüoğlu, *Kur’ân’ın Belâgatı ve İ’câzı*, (Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2022), 16.

²⁸⁴ Hacı İbrahim Efendi, *Edebiyyât-ı Osmaniyye*, çev. Volkan Karagözlü, Kimlik Yayınları, (Kayseri: Kimlik Yayınları, 2019), 134.

²⁸⁵ İbrahim Efendi, *Edebiyyât-ı Osmaniyye*, 133.

sıfat kayması lafzı ve dolayısıyla mânayı değiştirecek ve tahrif meydana gelecektir.²⁸⁶ Bu tahrif meydana gelmesin diye İslam âlimleri tarafından herbir harfin mahreci ve sıfatı tesbit edilmiştir. Böylece Kur'ân'ın en küçük cüz'ünden başlanarak Allah'ın va'dinin bir gereği olarak Kur'ân bu ümmet tarafından en güzel ilmi metotlarla koruma altına alınmıştır.

Bizim kanaatimiz de odur ki tecvid ilmi Kur'ân'daki okuyuş estetiğini ifade ettiği gibi, Kur'an mânalarının kap ve kalıbı olan lafızlarını da muhafaza etmektedir. Bazen bu mübarek kitabın bir harfinin bir sıfatı için bile âlimler derin tartışmalara girmiş, uzun yolculuklar yapmış, bu çerçevede kaleme almış, Kur'ân'a dair birikimi günümüze ulaştırmışlardır. Kısacası Allah va'dinin bir gereği olarak, Kur'ân'ını muhafaza noktasında kullarını dinine musahhar kılmıştır.

2.1.2. Harflerin Mahreçleri

Harflerin mahreç ve sıfatları bir harfin nasıl telaffuz edilmesi gerektiğini bize öğreten, tecvid ilminin ihtimâm gösterilen başlıklarıdır. Bu sebeple *harflerin sıfatları* ve *harflerin mahreçleri* başlığı altında, Süveyd'in penceresinden, “efrâdını câmi” mahiyetinde bir okuma gerçekleştirilecektir.

2.1.2.1. Harf

Harf, lügatte *bir şeyin ucu, tarafı, sivri ve keskin kenarı* gibi anlamlara gelmekte olup “ح-ر-ف” harflerinden türemiş olan bir isimdir. Çoğulu ise “حروف” ve “احرف” olarak gelmektedir.²⁸⁷ Harf, kelimenin başta, sonda, ortada olmak üzere taraflarını oluşturan hece harfleri veya kelimeleri birbirine bağlayan bağlaçlar gibi anlamlara da gelmektedir.²⁸⁸ Bu sözcük Hz. Peygamber (s.a.v.) tarafından “*yedi harf*” hadislerinde “*lehçe, vücûh veya kırâat*” olarak kullanılmıştır.²⁸⁹

İstilahta ise “*muayyen bir mahrece dayanarak çıkan ve kendine has sıfatları bulunan; okuma ve yazmayı sağlayan ses ve işaretlerden her birine*” harf denir²⁹⁰

²⁸⁶ Süveyd, *Telakkî'l-Kur'ân*, 9.

²⁸⁷ Râğıb el-İsfehânî, *Mufredâtu elfâzi'l-Kur'ân*, Thk: Safvân Adnân Davûdî, (Dımaşk: Dâru'l-Kalem, 2011), 228.

²⁸⁸ Râğıb el-İsfehânî, *Mufredâtu elfâzi'l-Kur'ân*, 228; Mekkî b. Ebî Tâlib el-Kaysî, *er-Riâye*, Thk: Mektebetu Kurtuba, (Mektebetu kurtuba), 42.

²⁸⁹ *Buhâri, Fedailu'l-Kurân*, 5, 27, Malik b. Enes, *Kurân*, 5; Suyûtî, *et-Tenvîru'l-havâlik*, Dâr'ı İhya'il-Kutubi'l-Arabi, 1/106.

²⁹⁰ Mehmet Sofuoğlu, *Sahih-i Buhârî ve Tercemesi*, (İstanbul: Ötüken Yayınları, 1988), 11/5087.

Mekkî b. Ebî Tâlib ise kelimeleri oluşturan yirmi dokuz remzin (ya da sembolün herbiri) kelimenin taraflarını oluşturması sebebiyle harf olarak ifade eder.²⁹¹

Süveyd'e göre ise *harf*; “*Muhakkak ya da mukadder bir mahrece dayanan ses*” demek olup harekeli ve harekesiz olmak üzere ikiye ayrılmaktadır.²⁹²

Süveyd'e göre kelimeler harflerden, harfler ise seslerden oluşmaktadır. Bu sebeple âlimler sesin kaynağını da araştırmışlardır. Bu sebeple Süveyd sesi; “*kulakların idrak ettiği hava katmanlarının oynaması veya titremesi*” şeklinde tarif etmiştir.²⁹³

Arap alfabesinde harflerin sayısı yirmi dokuz²⁹⁴ olup resmi veya şekli olan harf sayısı ise yirmi sekizdir. Bu harfler, kelimelere dayanak olması sebebiyle “*Hurufu'l-Mebâni*”, heceleri oluşturmaları sebebiyle de “*Hurufu'l-Hicâ* veya *tehaccî*” olarak isimlendirilmişlerdir.²⁹⁵ Diğer taraftan harfler aslî ve fer'î olmak üzere de ikiye ayrılmıştır. Alfabe yer alan yirmi dokuz harf asli olup bu harflerin kendilerine has okunuşları ve şekilleri vardır. Diğer fer'î harfler ise şekilleri olmayıp sahih kırâatlerde tilavet edilen *Hemze-i Musehhele*, *Elif-i Mümâle*, *Dâd-ı Muşemmem*, *Lâm-ı Muğallaza* ve *Nûn-u Muhfât* gibi okunuşlardır.²⁹⁶ Eymen Süveyd ise harfleri “*Hurufu'l-Hicâ*” ve “*Hurufu'l-Ebcediyye*” diye ikiye ayırmıştır. Hece harflerinin yirmi dokuz tane olduğunu söylemiş ve bu harfleri “*telaffuz edilen*”, ebced harflerini ise “*yazılan*” şeklinde tasnif etmiştir.²⁹⁷

Harflerin tertibi ise dilciler ve kırâatçiler tarafından farklı değerlendirme ve sıralamaya tabi tutulmuştur. Bu noktada Halil b. Ahmed,²⁹⁸ Sîbeveyh²⁹⁹ ve İbn-i Cinnî³⁰⁰ gibi âlimler farklı sıralamayı benimsemişlerdir. Son olarak ise harflerin tertibinin, günümüzde de kullanıldığı şekliyle şu şekilde olduğunu söyleyebiliriz.

(ا - ب - ت - ث - ج - ح - خ - د - ذ - ر - ز - س - ش - ص - ض - ط)

²⁹¹ Mekkî b. Ebî Tâlib, *er-Riâye*, 42.

²⁹² Süveyd, *et-Tecvîdu'l-Musavver*, , 86-88.

²⁹³ Süveyd, *et-Tecvîdu'l-Musavver*, 80.

²⁹⁴ Mekkî, *er-Riâye*, 42.

²⁹⁵ İbn-i Manzûr, *Lisânu'l-Arab*, “Harf”; Kalkaşendî, *Şubhu'l-a'sâ* (Şemseddin), 3/22, 153-158.

²⁹⁶ Mekkî, *er-Ri'âye*, 111.

²⁹⁷ Süveyd, *et-Tecvîdu'l-Musavver*, 25; *Atlasu-t-Tecvîd*, 12.

²⁹⁸ Halil b. Ahmed el-Ferahindî, *Kitabü'l-'Ayn*, Thk: Abdülhamid Hindavî, (Beirut, Daru'lKütübi'l-İlmiyye, 2002), 1/53.

²⁹⁹ Sîbeveyh, *el-Kitâb*, 4/431.

³⁰⁰ İbn Cinnî, Ebû'l-Feth Osman b. Cinnî, *Sirru Senâ'eti'l-İ'râb*, Thk: Hasan Hindavî, (Dimaşk Daru'l-Kalem, 1993), 1/145.

(ظ - ع - غ - ف - ق - ك - ل - م - ن - و - ه - لا - ي)

Süveyd son olarak harfleri sırasına göre tertip edip noktalama işareti koyanın Nasr b. Asım el-Leysî olduğunu söyler. Süveyd'in nakletmiş olduğu sıralama yukarıda zikretmiş olduğumuz sıralamayla aynı olmakla beraber "he" harfi "vâv" harfinden önce zikredilmiştir.³⁰¹

2.1.2.2. Mahreç ve Sayıları

"مخرج" kelimesi "خرج" fiilinin ism-i zaman, ism-i mekânı olup "çıkış yeri" manasına gelmektedir. Çoğulu ise "مخارج" dir.³⁰² İstılahta ise "harfin çıkıp diğer harflerden ayrıldığı yer" veya "harfin ortaya çıktığı yer" anlamındadır.³⁰³

Mahreç sayısını Ferrâ ve İbn'î Keysân on dört, sîbeveyh³⁰⁴, Câ'beri ve ed-Dâni³⁰⁵ on altı, İbnü'l-Cezerî ve Halil b. Ahmet gibi bazı âlimler ise on yedi olarak ifade etmişlerdir.³⁰⁶

"Modern ses bilimi bilginleri de seslerin mahreçleri hakkında görüş ayrılığına düşmüşlerdir. Kimi mahreç sayısını on bir kabul ederken, kimisi de mahreç sayısının on olduğu görüşünü ileri sürmüştür."³⁰⁷

Süveyd ise harflerin mahreçlerinin, harf sayısınca yani yirmi dokuz olduğunu fakat mahreçlerin birbirlerine yakınlıkları sebebiyle âlimler tarafından beş temel başlıkta toplandığını söyler. Yine o beş temel mahreçten on yedi mahrecin ortaya çıktığını söylemektedir.³⁰⁸ Bu durumda Süveyd'in harflerin mahreçleri sayısında, Halil b. Ahmet ve İbnü'l-Cezerî ile aynı noktada buluştuğunu söylemek mümkündür.

Süveyd'e göre mahreçler beş temel bölgeden oluşmaktadır. Bu beş temel mahreçler ise şu şekildedir:

³⁰¹ Süveyd, *et-Tecvîdu'l-Musavver*, 25; *Atlasu-t-Tecvîd*, 12.

³⁰² İslamweb.Net, (İbn-i Manzûr, Lisânu'l-Arab), "Mahrec", (Erişim: 06 Ağustos 2024).

³⁰³ Ebu Amr ed-Dâni *et-Tahtîd*, thk: Ganim Kadduri el-Hamed, (Umman: Dâr'ı Ammâr), 102.

³⁰⁴ Sîbeveyh, *el-Kitâb*, thk: Abdusselâm Muhammed (Kahire: Mektebat'ı Hancı), 4/433.

³⁰⁵ Ebu Amr ed-Dâni *et-Tahtîd*, 102.

³⁰⁶ Abdulaziz abdufettah, *Kavaidu't-Tecvid*, (Mektebatu'd-Dâr bi'l-Medineti'l-Munevvera), 50; Mekki b. Ebi Talib, *er-Riaye*, 185; Çetin, "Kurân Okuma Esasları", 94.

³⁰⁷ Qusai Talal Abdullah Ba Wazir, *Ganim Kadduri el Hamed ve Kurân İlimlerine Dair Çalışmaları*, 92.

³⁰⁸ Süveyd, *ed-Düreru'l-Muneyyirat*, 2.

1.Cevf: Bu kelime *iç ve karın* gibi anlamlara gelmekte olup çoğulu “ecvâf” şeklindedir.³⁰⁹ Ağız ve boğazdaki boşluk³¹⁰ demek olup ağız ve boğaz boşluğunu kapsamaktadır.³¹¹ Med harfleri olan "ي-و-ا" bu bölgeden çıkarılır.³¹²

2.Halk: *Boğaz, gırtlak* gibi anlamlara gelen bu kelimenin çoğulu “ehlâk” olarak gelmektedir.³¹³ Boğaz bölgesi anlamında olup aksa’l-halk, vasatu’l-halk, edna’l-halk olmak üzere üç mahreç bölgesine ayrılmaktadır.³¹⁴ Bu bölge toplamda altı harfin mahrecidir.

1. Aksal Halk: Boğazın dip kısmı olup ses tellerinin olduğu bölgedir. Hemze ve (ة) harfinin mahrecidir.³¹⁵
2. Vesatu’l Halk: Boğazın orta kısmı olup "ع ve ح " harflerinin mahrecidir.³¹⁶
3. Ednâ’l Halk: “Boğazın ağza nispetle en yakın yeri” "خ ve غ harflerinin mahrecidir.³¹⁷

3. Lisan (Dil): Harflerin mahrecinin en çok çıktığı alandır. Fakat tek başına yeterli olmadığı için, mahreç başka bölgelerle ortak bir şekilde çıkarılmaktadır. Bu mahreç bölgeleri ise şu şekildedir.

1. “Dilin ağız içine nispetle etli ve kemikli olan damağıyla birlikte en uzak olan kısmı. (ق ve ك) harflerinin mahrecidir.³¹⁸
2. Üst damağın ortasıyla birlikte dil ortası. (ي - ش - ج) harflerinin mahrecidir.³¹⁹
3. Dil kenarı ile ona bitişik olan üst azı dişleri. (ض) harfinin mahrecidir.³²⁰ Bu harf dilin kenarının sağ ya da sol azı dişlerine değdirilmesi ile çıkarılır.

³⁰⁹ İbn-i Manzûr, *Lisânu'l-Arab*, “Cevf”, 3/242.

³¹⁰ Süveyd, *et-Tecvîdu'l-Musavver*, 70.

³¹¹ Süveyd, *et-Tecvîdu'l-Musavver*, 94; *Atlasu-t-Tecvîd*, 20.

³¹² Süveyd, *et-Tecvîdu'l-Musavver*, 95; *Atlasu-t-Tecvîd*, 21, *ed-Dürer*, 2.

³¹³ İbn-i Manzur, *Lisânu'l-Arab*, “Halk”, (Erişim: 6 Ağustos 2024).

³¹⁴ Süveyd, *ed-Dürer*, 3, 4; *et-Tecvîdu'l-Musavver*, 97; *Atlasu-t-Tecvîd*, 22.

³¹⁵ Süveyd, *ed-Dürer*, 3; *et-Tecvîdu'l-Musavver*, 97; *Atlasu-t-Tecvîd*, 22.

³¹⁶ Süveyd, *ed-Dürer*, 3; *et-Tecvîdu'l-Musavver*, 97; *Atlasu-t-Tecvîd*, 22.

³¹⁷ Süveyd, *ed-Dürer*, 3; *et-Tecvîdu'l-Musavver*, 97; *Atlasu-t-Tecvîd*, 22.

³¹⁸ Süveyd, *ed-Dürer*, 3; *et-Tecvîdu'l-Musavver*, 101; *Atlasu-t-Tecvîd*, 26.

³¹⁹ Süveyd, *ed-Dürer*, 5; *et-Tecvîdu'l-Musavver*, 103-105; *Atlasu-t-Tecvîd*, 27-30.

³²⁰ Süveyd, *ed-Dürer*, 5; *et-Tecvîdu'l-Musavver*, 107; *Atlasu-t-Tecvîd*, 5.

4. Dilin ön kısmı: Dilin ön taraflarının (dil ucuyla beraber) üst ön dişlere temas ettiği bölgedir. ج harfinin mahrecidir.³²¹

5. Dil ucu: (ر - ن) harflerinin mahreci olup dilin ucundan başlayıp onun hizasına denk gelen (üst) diş etlerine kadar olan yerden çıkar.³²² (ط - ت - د) harfleri ise üst dişlerin kökleriyle dilin ucundan çıkarılır.³²³ (ذ - ظ - ث) harfleri ise üst dişlerin uçları ile beraber dilin ucundan çıkarılır.³²⁴

4. Dudak: Dudakların üst üste kapatılmasıyla birlikte " ب، ف، م، و " harflerinin çıktığı bölge.³²⁵

5. Hayşûm: Geniz harflerinin mahreci olan burnun iç kısmıdır. Gunne bu bölgeden çıkmakta olup nazalsı bir sesi ifade eder.³²⁶ "Mîm" ve "nûn" harfi telaffuz edildiğinde kaçınılmaz olarak bu harflere eşlik eden bir sestir. Bu harfler sakin veya harekeli olsun az ya da çok bu ses bulunur.

2.1.3. Harflerin Sıfatları

Sıfat kelimesi (وصف) kökünden olup "bir şeyi nitelemek veya keyfiyetini belirtmek" manasına gelmektedir. Çoğulu ise (صفات) şeklindedir. Harflerin sıfatı ise, "harf mahrecinden çıkarken sesin aldığı nitelik ve özellik" demektir.³²⁷

Harflerin sıfatlarını bilmenin birçok faydası vardır. Bazı harfler başka harflerle ortak kabul edilecek bir mahreçten çıkarılmakta olup diğer harflerden kendilerini ayırtılabileceğimiz hususî özelliklere ihtiyaç duyarlar. Mesela mîm ve be harfi dudak harfi olmakla beraber sahip oldukları sıfatlarla birbirinden ayrışır. Mahreçleri aynı olduğu gibi sıfatları da aynı olsaydı telaffuz edilirken farklı harfler olduğu anlaşılamazdı. Aynı zamanda idğam edilecek ve edilemeyecek harflerin bilinmesi harflerin güçlü ve zayıflarının bilinmesi ile mümkün olacaktır. Bu da yine harflerin sıfatlarıyla bilinebilecek bir durumdur. Yine Kur'ân lafzının güzel şekilde telaffuzu ise ancak bu harflerin haiz olduğu özellikleri bilmekle gerçekleşebilecektir.³²⁸ İşte

³²¹ Süveyd, *ed-Dürer*, 5; *et-Tecvîdu'l-Musavver*, 109; *Atlasu-t-Tecvîd*, 34.

³²² Süveyd, *ed-Dürer*, 5-6; *et-Tecvîdu'l-Musavver*, 112-113; *Atlasu-t-Tecvîd*, 35-36.

³²³ Süveyd, *ed-Dürer*, 6; *et-Tecvîdu'l-Musavver*, 116; *Atlasu-t-Tecvîd*, 38.

³²⁴ Süveyd, *ed-Dürer*; *et-Tecvîdu'l-Musavver*, 118; *Atlasu-t-Tecvîd*, 40.

³²⁵ Süveyd, *ed-Dürer*, 6; *et-Tecvîdu'l-Musavver*, 97; *Atlasu-t-Tecvîd*, 22.

³²⁶ Süveyd, *ed-Dürer*, 6; *et-Tecvîdu'l-Musavver*, 123.

³²⁷ İsmail Karaçam, *Kur'ân-ı Kerim'in Faziletleri ve Okunma Kaideleri*, (İstanbul, 2008), 197.

³²⁸ Mustafa Kılıç, *Kur'ân Eğitiminde Harflerin Sıfatlarından Renklendirme Yoluyla Yararlanma*, "Yakın Doğu Üniversitesi İslam Tetkikleri Merkezi Dergisi, Yıl 5, Cilt 5, Sayı 2, Güz 2019", 241.

harfleri diğer harflerden ayıran, harflerin kendisine hususî olan bu özelliklere “harflerin sıfatları” denmektedir.

Süveyd’de diğer tecvid ve kıraat âlimleri gibi harflerin sıfatlarını *aslî* ve *arizî* olmak üzere iki kısma ayırır. Aynı şekilde aslî yirmi sıfatın olduğunu ve bu aslî sıfatların *zıttı olanlar* ve *zıttı olmayanlar*, olmak üzere iki kısım olduğunu söyler.³²⁹

Zıttı olan sıfatlar:

1. Cehr- Hems

1. Hems: Sözlükte “gizlilik, kapalılık” demektir.³³⁰ İstilahta ise “*Ses tellerinin açılması ve titreşmemesi neticesinde aşırı nefes akışı yüzünden işitmede ortaya çıkan bir gizlilik.*” Bu harfleri İbnü’l-Cezerî “فحثة شخص سكت” terkinde cem etmiştir.³³¹

2. Cehr: Sözlükte “açıklık, ortaya çıkma” demektir.³³² Hemsin zıttıdır. İstilahta ise “*Ses tellerinin birleşmesi ve titreşimleri neticesinde aşırı nefes tutulması yüzünden işitmede ortaya çıkan bir açıklıktır*” demektir. Bu harfler ise “ء، ب، ج، د، ذ، ” harfleridir.³³³

2. Rihvet-şiddet- beyniyye

1. Şiddet: Lügate “*kuvvet*” demektir.³³⁴ İstilahta ise “*Şiddet sıfatına sahip harfin telaffuzu esnasında harfin mahreç yerinin kapanması neticesinde ses akışının hapsedilmesidir.* Şiddet harfleri “اجد قط بكت” terkinde geçen harflerden oluşmaktadır.³³⁵

2. Rihvet (rahavet): Lügate şiddetin zıttı olup “*yumuşaklık*” demektir.³³⁶ İstilahta ise “*rihvet sıfatına haiz harfin sesinin mahrecinden geçerken tam olarak akması*” demektir. 16 harf olup “ث، ح، خ، ذ، ز، ش، س، ص، ض، ظ، غ، ف، ه، و، ي” harfleri de rihvet harflerini oluşturmaktadır.³³⁷

³²⁹ Süveyd, *ed Dürer*; 7; *et-Tecvidu'l-Musavver*, 125; *Atlasu-t-Tecvid*, 45.

³³⁰ İbn-i Manzûr, *Lisânu'l-Arab*, “Hems”, (İslâmweb.net), (Erişim: 27 Ağustos 2024).

³³¹ Süveyd, *ed Dürer*; 9; *et-Tecvidu'l-Musavver*, 130; *Atlasu-t-Tecvid*, 47; Ebu Muhammed Mekkî b. Ebi Tâlib el-Kaysi, *er-Riâye li Tecvidi'l-Kiraati ve tahkiki Lafzi't-Tilave*, thk: Mektebetu Kurtuba, Birinci Baskı, (Müessesetu Kurtuba), 57.

³³² İbn-i Manzûr, *Lisânu'l-Arab*, “Cehr”, 3/226.

³³³ Süveyd, *ed Dürer*; 8; *et-Tecvidu'l-Musavver*, 130; *Atlasu-t-Tecvid*, 47; Mekkî, *er-Riâye*, 58.

³³⁴ İbn-i Manzûr, *Lisânu'l-Arab*, “Şiddet”, 8/39.

³³⁵ Süveyd, *ed Dürer*; 9; *et-Tecvidu'l-Musavver*, 135; *Atlasu-t-Tecvid*, 53; Mekkî, *er-Riâye*, 58.

³³⁶ İbn-i Manzûr, *Lisânu'l-Arab*, “Rihvet”, 6/131.

³³⁷ Süveyd, *ed Dürer*; 9; *et-Tecvidu'l-Musavver*, 130; *Atlasu-t-Tecvid*, 47; Mekkî, *er-Riâye*, 59.

3. Beyniyye: Lügatte “denge” demek olup ıstılahta ise “beyyine sıfatına haiz harfin mahrecinin tamamen kapanmaması neticesinde sesin kısmi olarak akmasıdır.”. “الن عمر” terkibi ise bu harfleri cem’ etmektedir.³³⁸

3. İsti’la-istifâl

1. İsti’lâ: Lügatte “yükseklik” manasına olup³³⁹ ıstılahta ise ; “harfin sesinin telaffuzu esnasında üst damağa doğru yükselmesidir.” خص ضغط قظ harfleri istila harfleridir.³⁴⁰

2. İstifâl: Lügatte “indirmek” anlamında olup³⁴¹ “isti’la”nın zıttıdır. İstılahta ise “harfin sesinin telaffuzu esnasında üst damağa doğru yükselmesidir. İsti’lâ harfleri dışında kalan yirmi iki harf ise istifâl harflerini oluşturmaktadır.³⁴²

4. İtbâk-infitâh

1. İtbâk: Lügatte “kapamak, örtmek”,³⁴³ ıstılahta ise “Harfin sesinin üst damak ile dil arasında sıkışmasıdır.” “ص ض ط ظ” harflerinden ibarettir.³⁴⁴

2. İnfîtâh: İtbâkın zıttı olup, “açılma” mânâsına gelmektedir.³⁴⁵ İtbâk; “harfin sesinin üst damak ile dil arasında sıkışmadan telaffuz edilmesidir.” İtbak harfleri dışındaki yirmi beş harf infitâh harflerini oluşturmaktadır.³⁴⁶

5. Tefhîm-Terkîk

1. Tefhîm: Lugat manası yüceltmek ve kalın yapmak olan bu kelime ıstılahta ise harfin sesinin üst damağa yükselmesi ve boğazın daralması sebebiyle ağzın içinin sesle dolması ve harfin kalın okunması demektir.³⁴⁷ خص ضغط قظ harflerinden ibarettir.

2. Terkîk: Lugat manası inceltme olan bu kelime Harfin sesinin üst damağa yükselmemesi ve boğazın daralmaması sebebiyle ağzın içinin sesle dolmaması ve

³³⁸ Süveyd, *ed Dürer*; 9; *et-Tecvîdu'l-Musavver*, 140; *Atlasu-t-Tecvîd*, 47;

³³⁹ İbn-i Manzûr, *Lisânu'l-Arab*, “Uluvv”, 10/268.

³⁴⁰ Süveyd, *ed Dürer*; 13; *et-Tecvîdu'l-Musavver*, 153; *Atlasu-t-Tecvîd*, 62; Mekkî, *er-Riâye*, 63.

³⁴¹ İbn-i Manzûr, *Lisânu'l-Arab*, “sufûl”, 7/202.

³⁴² Süveyd, *ed Dürer*; 13; *et-Tecvîdu'l-Musavver*, 153; *Atlasu-t-Tecvîd*, 62; Mekkî, *er-Riâye*, 63.

³⁴³ İbn-i Manzûr, *Lisânu'l-Arab*, “Tibk”, 9/89.

³⁴⁴ Süveyd, *Atlasu-t-Tecvîd*, 64; *et-Tecvîdu'l-Musavver*, 177; Mekkî, *er-Riâye*, 62.

³⁴⁵ İbn-i Manzûr, *Lisânu'l-Arab*, “İnfîtâh”, 11/120.

³⁴⁶ Süveyd, *ed Dürer*; 13; *et-Tecvîdu'l-Musavver*, 153; *Atlasu-t-Tecvîd*, 64; Mekkî, *er-Riâye*, 63.

³⁴⁷ Süveyd, *et-Tecvîdu'l-Musavver*, 155.

harfin ince okunmasıdır.³⁴⁸ ر، ل، "، " harfleri ise bazen kalın bazen ince okunmakla beraber خص ضغط قط harfleri dışında kalan harfler ise terkîk harfleridir.

6. İzlâk-İsmât

1. İzlâk: Sözlükte “keskinlik” demektir.³⁴⁹ İstılahta ise *harfin hafiliğini ve hızlı bir şekilde telaffuzunu* ifade eden sıfattır.³⁵⁰ “لب من فر” harfleri ise bu terkipten ibarettir.

2. İsmât: Sözlükte “susturmak” demektir.³⁵¹ İstılahta ise “*tilâvet esnasında harfin ağır ve yavaş bir şekilde telâffuz edilmesine*” demektir.³⁵² “الغين – العين – الشين – السين – الزاي – الراء – الذال – الدال – الخاء – الحاء – الجيم – التاء – التاء – الهمزة

harfleri ise ismât harfleridir. Eymen Süveyd izlâk ve ismât sıfatlarının sarf ilmi ile alakalı olduğunu ve bu sıfatların telaffuza bir etkisinin olmadığını söyler. Bu sebeple harfleri ismat ve izlak yönüyle değerlendirmeye tabi tutmaz.³⁵³

Zıttı Olmayan Sıfatlar

1. Kalkale: Lügatte “*hareket ve çalkantı (titreme)*” demektir İstılahta ise “sükûn halindeki mukalkal harfin üç harekeden bir harekenin ona eşlik ederek karıştırılmaksızın konuşma organından uzaklaşarak çıkarılmasıdır.” Harfleri ise “قطب ” harfleridir.³⁵⁴ Süveyd kalkaleyi “kalkale-i kübra ve suğrâ” olmak üzere ikiye ayırmaktadır. Kalkale vakıf anında olursa “kübrâ”, kelime ortasında veya vasıl halinde olursa “suğrâ” olarak ifade edilir. Bu bölüm kalkale başlığı altında hususî olarak incelenecektir.

2. Tekrîr: Lügatte “*tekrarlamak, döndürmek*”,³⁵⁵ istılahta ise “*Ra harfinin mahrecinin darlığı sebebiyle bu harfin telaffuzu sırasında dil ucunun hafif bir titreşimle titremesidir.*”³⁵⁶ Sadece ر harfine mahsus bir sıfattır.

³⁴⁸ Süveyd, *et-Tecvidu'l-Musavver*, 156.

³⁴⁹ İbn-i Manzur, *Lisânu'l-Arab*, “İzlâk”, 6/40.

³⁵⁰ Mekkî, *er-Riâye*, 74.

³⁵¹ İbn-i Manzur, *Lisânu'l-Arab*, “samt”, 8/279.

³⁵² Mekkî, *er-Riâye*, 73.

³⁵³ Süveyd, *et-Tecvidu'l-Musavver*, 128.

³⁵⁴ Süveyd, *et-Tecvidu'l-Musavver*, 184, *Atlasu-t-Tecvid*, 79; Mekkî, *er-Riâye*, 64.

³⁵⁵ İbn-i Manzur, *Lisânu'l-Arab*, “Tekrîr”, 13/47.

³⁵⁶ Süveyd; *et-Tecvidu'l-Musavver*, 200; *Atlasu-t-Tecvid*, 83; Mekkî, *er-Riâye*, 70.

3. İnhirâf: Lugatte “meyletmek, sapmak” demektir.³⁵⁷ İstilahta ise “Harfin sesinin tam olarak akmayarak dilin o harfin çıkış yolunu engellemesi neticesinde meyletmesidir.”³⁵⁸

4. Tefeşî: Lugatte “yayıma, genişleme” anlamındadır. İstilahta ise “Şin sesinin mahrecinden üst ve alt dişlerin iç yüzeylerine çarparak yayılmasıdır.”³⁵⁹ Sadece "ش" harfine özgü bir karakterdir.

5. İstitâle: Lugatte “uzamak”,³⁶⁰ istilahta ise *dât harfinin telaffuzu esnasında dilin, ağzın arka tarafından önüne kadar baş kısmının üst dişlerin köklerine değerek tazyik ile yerinden çıkartılmasıdır.*³⁶¹ Sadece "ض" harfine mahsus bir karakterdir.

6. Gunne: Lugatte “genizden gelen ses”,³⁶² istilahta ise Telaffuz anında “ م ن ” harfine eşlik eden ve burnun iç kısmından gelen nazalsı bir sestir.³⁶³ “Gunne sıfatı harekeli veya harekesiz olarak ihfa, idgam ve izhar ile gelen nun ve mim harfinin sıfatı olup bu iki harfin gunne miktarları ise onların kelime içinde geldikleri duruma göre değişir.

7. Hafâ: Telaffuz ânında harfin gizlenmesidir.³⁶⁴ Dört tane olup, هـ ا و ي harflerinden ibarettir.³⁶⁵

8. Lîn: Lügate “yumuşaklık” demek olup³⁶⁶ istilahta ise “mâkabli meftûh olan sakin “vâv” ve “yâ” harflerin mahreçlerindeki ses akışındaki kolaylık sebebiyle ortaya çıkan durumu ifade eder. (خوف، قوم، البيت، قریش) kelimelerinde olduğu gibi.³⁶⁷

9. Safîr: Harfin sesinde bir keskinlik olup, bu da harfin dar bir yerden geçmesinden neşet eder. “س، ص، ز” harfleri ise safîr harfleridir.³⁶⁸

Harflerin Sıfatları

³⁵⁷ İbrahim Mustafa, Mu’cemu’l-Vasît, “İnhirâf”.

³⁵⁸ Süveyd; *et-Tecvîdu’l-Musavver*, 194; *Atlasu-t-Tecvîd*, 77; Mekkî, *er-Riâye*, 70.

³⁵⁹ Süveyd; *et-Tecvîdu’l-Musavver*, 202; *Atlasu-t-Tecvîd*, 85; Mekkî, *er-Riâye*, 73.

³⁶⁰ İbn-i Manzur, *Lisânu’l-Arab*, “Tûl”, 9/164.

³⁶¹ Süveyd; *et-Tecvîdu’l-Musavver*, 201; *Atlasu-t-Tecvîd*, Mekkî, *er-Riâye*, 72.

³⁶² İbn-i Manzur, *Lisânu’l-Arab*, “Gunne”, 11/93.

³⁶³ Süveyd; *et-Tecvîdu’l-Musavver*, 203; *Atlasu-t-Tecvîd*, 86; Mekkî, *er-Riâye*, 70.

³⁶⁴ İbn-i Manzur, *Lisânu’l-Arab*, “Hafâ”, 5/117.

³⁶⁵ Süveyd, *ed-Dürer*, 8-20.

³⁶⁶ İbn-i Manzur, *Lisânu’l-Arab*, “Lîn”.

³⁶⁷ Süveyd; *et-Tecvîdu’l-Musavver*, 193.

³⁶⁸ Süveyd; *et-Tecvîdu’l-Musavver*, 183.

Her harfin kendine hususî olup aynı merciden çıkan diğer harflerden ayrıştıran sıfatlar ise şu şekildedir:

1. "لهمزة": Cehr, şiddet, istifâle, infitâh, ismat.
2. "ب": Cehr, şiddet, istifâle, infitâh, kalkale, izlak.
3. "ت": Hems, şiddet, istifâle, infitâh, ismat.
4. "ث": Hems, rihve, istifâle, infitâh, ismat .
5. "ج": Cehr, şiddet, istifâle, infitâh, kalkale, ismat.
6. "ح": Hems, rihve, istifâle, infitâh, ismat.
7. "خ": Hems, rihve, isti'lâ, infitâh, ismat.
8. "د": Cehr, şiddet, istifâle, infitâh, kalkale, ismat.
9. "ذ": Cehr, rihve, istifâle, infitâh, ismat.
10. "ر": Cehr, beyniyye, istifâle, infitâh, inhirâf, tekrar, izlak.
11. "ز": Cehr, rihve, istifâle, infitâh, safir, ismat.
12. "س": Hems, rihve, istifâle, infitâh, safir, ismat.
13. "ش": Hems, rihve, istifâle, infitâh, safir, tefeşşi, ismat.
14. "ص": Hems, rihve, isti'lâ, itbâk, safir, ismat .
15. "ض": Cehr, rihve, isti'lâ, itbâk, istitâle, ismat.
16. "ط": Cehr, şiddet, isti'lâ, itbâk, kalkale, ismat.
17. "ظ": Cehr, rihve, isti'lâ, itbâk, ismat.
18. "ع": Cehr, beyniyye, istifâle, infitâh, ismat.
19. "غ": Cehr, rihve, isti'lâ, infitâh, ismat.
20. "ف": Hems, rihve, istifâle, infitâh, ismat.
21. "ق": Cehr, şiddet, isti'lâ, infitâh, kalkale, ismat.
22. "ك": Hems, şiddet, istifâle, infitâh, ismat
23. "ل": Cehr, beyniyye, istifâle, infitâh, izlak.
24. "م": Cehr, beyniyye, istifâle, infitâh, ğunne, izlak.

25. "ن": Cehr, beyniyye, istifâle, infitâh, ğunne, izlak.

26. "ه": Hems, rihve, istifâle, infitâh, ismat.

27. "و": Cehr, rihve, istifâle, infitâh, lin, ismat.

28. "الالف": Cehr, rihve, istifâle, infitâh.

29. "ي": Cehr, rihve, istifâle, infitâh, lin, ismat.³⁶⁹

2.1.4. Telaffuz Kusurları

Bu kısımda, Eymen Süveyd'in penceresinden, “ağyârını mâni mahiyetinde, harflerin telaffuz kusurları ele alınacaktır. Nitekim bir harfin nasıl okunması gerektiği kadar nasıl okunmaması gerektiği de büyük önem ifade etmektedir. Önceki eserler yer yer bu meseleye dair başlıklar açtıkları gibi Süveyd de kitaplarında ve çalışmalarında bu meseleye çokça değinmiştir.

1. Hemze ve He (ه) harfinin mahreci³⁷⁰

1. Hemze

Arap alfabesinin birinci harfi olup boğaz harflerindedir. Aksa'l-halk bölgesinden çıkarılır.³⁷¹ Halil b. Ahmed'e göre ise bu harfin mahreci boğazın dibi,³⁷² Mekki b. Ebî Tâlib'e göre ise boğazın sadra yakın olan alt tarafıdır.³⁷³ Süveyd bu harfin telaffuzundaki bazı kusurlu tavırları şöyle ifade eder.

1. Kendinden sonraki harfin kalın olması sebebiyle hemzenin de kalın okunması. اصابعهم kelimesindeki gibi

2. Elif'in açık bir şekilde okunmayıp teshil yapılması. يا ايها de olduğu gibi.

3. Kelimenin sonunda bulunan elif'in belirgin bir şekilde telaffuz edilmemesi. السماء kelimesinde olduğu gibi.³⁷⁴

2. He (ه) Harfi

³⁶⁹ Süveyd, *et-Tecvidu'l-Musavver*, 204, 205; Eymen Süveyd izlâk ve ismât sıfatlarının sarf ilmi ile alakalı olduğunu ve bu sıfatların telaffuza bir etkisinin olmadığını söyler. Bu sebeple harfleri ismat ve izlak yönüyle değerlendirmeye tabi tutmaz.³⁶⁹

³⁷⁰ Harfler, mahreç bölgeleri göz önünde bulundurularak sıralanmıştır.

³⁷¹ Süveyd, *ed-Dürer*, 3; *et-Tecvidu'l-Musavver*, 97; *Atlasu-t-Tecvid*, 22.

³⁷² Halil b. Ahmed, *Kitâbu'l-Ayn*, 1/52.

³⁷³ Mekki b. Ebî Tâlib, *er-Riâye*, 82.

³⁷⁴ Dr Ayman Swaid, “Şerh'u Kitabu et-Tecvidu'l-Musavver” *Youtube*, 17. Bölüm, 7,40-8,40; Süveyd, *et-Tecvidu'l-Musavver*, 111.

Arap alfabesinin yirmi yedinci harfi olup boğaz harflerindedir. Aksa'l-halk bölgesinden çıkarılır.³⁷⁵ Mekkî de aynı şekilde bu harfin hemze ile aynı mahreçten çıktığını fakat hemze'nin mahreç sıralamasında "ha" dan önde olduğunu söyler.³⁷⁶ Modern dil bilginlerinden bazıları bu harfin boğazın dibinden bazıları ise hançereden çıktığını söyler.³⁷⁷ Bu harfe dair kusurlu telaffuzlar ise şu şekildedir.

1. Mâkabli veya sonraki harfin kalın olması sebebiyle "He" harfinin kalın okunması. النهار gibi.
2. Ha harfi veya He harfinin komşu olması sebebiyle telaffuzun tam olarak gerçekleştirilmemesi. وسبحه gibi
3. Vakıf anında telaffuzun zayıf kalması. ماليه kelimesi örnek olarak verilebilir.³⁷⁸

2. (ع) ve (ح) Harfleri

1. (ع) harfi

Arap alfabesinin on sekizinci harfi olup boğaz harflerindedir. Vasatu'l-Halk bölgesinden çıkarılmaktadır.³⁷⁹ Modern bilginlerden bazısı bu harfin boğazdan bazıları ise boğaz ortasından çıktığını savunur.³⁸⁰ Nitekim Mekkî de bu harfin aynı şekilde vesatu'l-halk bölgesinden çıktığını ifade eder.³⁸¹ Bazı kusurlu telaffuzlar ise şu şekildedir.

1. Kalın elif gibi telaffuz edilmesi.
2. Kesik bir şekilde harf tam ifade edilemeyecek şekilde telaffuz edilmesi.
3. Kendinden sonraki harfin kalın olması sebebiyle ayn harfinin de kalın okunması bu harfe dair kusurlardandır ki her okuyucunun azâmi dikkat göstermesi gerekir. عسو gibi.³⁸²

³⁷⁵ Süveyd, *ed-Dürer*, 3; *et-Tecvidu'l-Musavver*, 97; *Atlasu-t-Tecvid*, 22.

³⁷⁶ Mekkî b. Ebî Tâlib, *er-Riâye*, 91.

³⁷⁷ Ahmed Muhammed Sâlim ez-Züvey, "Ses Bilimin Kurucusu Halil b. Ahmed", Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 4/205.

³⁷⁸ Şerh'u Kitabu et-Tecvidu'l-Musavver, 17. Bölüm, 8,40-10,40; Süveyd, *et-Tecvidu'l-Musavver*, 211.

³⁷⁹ Süveyd, *ed-Dürer*, 3; *et-Tecvidu'l-Musavver*, 97; *Atlasu-t-Tecvid*, 22.

³⁸⁰ ez-Züvey, "Ses Bilimin Kurucusu Halil b. Ahmet", 205.

³⁸¹ Mekkî b. Ebî Tâlib, *er-Riâye*, 99.

³⁸² Süveyd, *et-Tecvidu'l-Musavver*, 212.

2. (ح) Harfi

Arap alfabesinin altıncı harfi olup boğaz harflerindedir. Vasatu'l-Halk bölgesinden çıkarılmaktadır.³⁸³ Yine modern bilginlerden bazıları bu harfin boğazdan bazıları ise boğaz ortasından çıktığını savunur.³⁸⁴ Mekkî de aynı şekilde boğazın ortasından çıktığını ifade eder fakat “Ayn” harfinin daha öncelikli bir noktadan çıktığını söyler.³⁸⁵ Bazı kusurlu telaffuzlar ise şu şekildedir.

1. Hâ harfinin He veya Hı harfine kalb edilmesidir.

2. Bu harfin sıfatlarından birinin hems sıfatı olması sebebiyle, hems sıfatının zayıf kalması da bu harfe dair kusurlardandır.

3. Özellikle Ha harfinden sonra Ayn harfinin geldiği durumlarda Ha harfinin açıkça telaffuz edilmeyip, Ayn harfi gibi ifade edilmesidir. فاصفح عنهم gibi.³⁸⁶

3. (خ) ve (غ) Harfleri

1. (غ) Harfi

Arap alfabesinin on dokuzuncu harfi olup boğaz bölgesi harflerindedir. Ednâ'l-halk bölgesinden çıkarılır.³⁸⁷ Bazı modern dilciler boğazın üstünden bazıları ise “Kef” harfi ile beraber damaktan çıktığını söyler.³⁸⁸ Mekkî de bu harfin boğazın üst kısmından çıktığını savunan kimselerdendir.³⁸⁹ Bazı kusurlu telaffuzlar ise şu şekildedir.

1. Kâf harfine kalbedilmesi veya kendinden sonra Kâf geliyorsa Kâf harfine idğam ettirilmesi. لا تزغ قلوبنا gibi.

2. Kalkale yapılarak hareke verilmesidir.

3. Kesra durumunda tefhim yapıp kalın okunması. من غل gibi.

4. Ğayn harfinin Ha harfine kalbedilmesi.

2. (خ) Harfi

³⁸³ Süveyd, *ed-Dürer*, 3; *et-Tecvidü'l-Musavver*, 97; *Atlasu-t-Tecvid*, 22.

³⁸⁴ ez-Züvey, “Ses Bilimin Kurucusu Halil b. Ahmet”, 205.

³⁸⁵ Mekkî b. Ebî Tâlib, *er-Riâye*, 102.

³⁸⁶ Süveyd, Şerh’u Kitabu et-Tecvidü'l-Musavver, *Youtube*, 17. Bölüm, 8,40-13; Süveyd, *et-Tecvidü'l-Musavver*, 212.

³⁸⁷ Süveyd, *ed-Dürer*, 3; *et-Tecvidü'l-Musavver*, 97; *Atlasu-t-Tecvid*, 22.

³⁸⁸ ez-Züvey, “Ses Bilimin Kurucusu Halil b. Ahmet”, 205.

³⁸⁹ Mekkî b. Ebî Tâlib, *er-Riâye*, 107.

Arap alfabesinin yedinci harfi olup boğaz bölgesi harflerindedir. Ednâ'l-halk bölgesinden çıkarılır.³⁹⁰ Bazı modern dilciler boğazın üstünden bazıları ise “Kef” harfi ile beraber damaktan çıktığını söyler.³⁹¹ Mekkî de bu harfin boğazın üst kısmından çıktığını savunan kimselerdendir.³⁹² Bazı kusurlu telaffuzlar ise şu şekildedir.

1. Kalın okunmaması ve kesra durumunda kalın bir şekilde telaffuz edilmesi. خالدین \ حيفة\ kelimeleri gibi.³⁹³

4. ق ك Harfi

1. ق Harfi

Arap alfabesinin yirmi birinci harfi olup dil bölgesi harflerindedir. Dilin kök kısmından çıkarılır.³⁹⁴ Mekkî³⁹⁵ ve Halil b. Ahmed de bu harfin dilin kökü ve üst damaktan çıktığı düşüncesinde olmakla beraber³⁹⁶ Halil b Ahmed’in talebesi Sibeveyh bu harfin mahrecini dilin kökü ve damak arası diye ifade eder.³⁹⁷ Bazı kusurlu telaffuzlar ise şu şekildedir.

1. Kef harfine yakın bir şekilde telaffuz edilmesidir
2. Kesra halinde fazla inceltilmesi
3. Ğayn harfine kalbedilmesi. Müellif böyle bir telaffuzu Sudan’da işittiğini ve bunun hata olduğunu söylemektedir. قليل sözcüğü gibi.
4. “G” harfi olarak telaffuz edilmesi. Bu hatanın benzerine ülkemizde de yer yer şahitlik etmekteyiz. القدر gibi.
5. kâf harfinin hems sıfatıyla telaffuz edilmesi.³⁹⁸

2. ك Harfi

³⁹⁰ Süveyd, *ed-Dürer*, 3; *et-Tecvidu'l-Musavver*, 97; *Atlasu-t-Tecvid*, 22.

³⁹¹ ez-Züvey, ”Ses Bilimin Kurucusu Halil b. Ahmet”, 205.

³⁹² Mekkî b. Ebî Tâlib, *er-Riâye*, 106.

³⁹³ Şerh’u Kitabu et-Tecvidu’l-Musavver, *Youtube*, 17. Bölüm, 13-14,40; Süveyd, *et-Tecvidu’l-Musavver*, 213.

³⁹⁴ Süveyd, *ed-Dürer*, 3; *et-Tecvidu’l-Musavver*, 97; *Atlasu-t-Tecvid*, 22.

³⁹⁵ Mekkî b. Ebî Tâlib, *er-Riâye*, 109.

³⁹⁶ Halil b. Ahmed, *Kitabu’l-Ayn*, 1/58.

³⁹⁷ Sibeveyh, *el-Kitâb*, 4/ 433

³⁹⁸ Şerh’u Kitabu et-Tecvidu’l-Musavver, *Youtube*, 17. Bölüm, 14,40-17; Süveyd, *et-Tecvidu’l-Musavver*, 214.

Arap alfabesinin yirmi ikinci harfi olup dil bölgesi harflerindedir. Dilin kök kısmından çıkarılır.³⁹⁹ Sibeveyh bu harfin “Kâf” harfinin az aşağısından çıktığını⁴⁰⁰ söylemekle beraber bazı modern dilciler bu harfin damak harfi olduğunu söyler.⁴⁰¹ Mekkî de “Kâf” harfinden hemen sonraki bölgeden bu harfin çıktığını savunur.⁴⁰² Bazı kusurlu telaffuzlar ise şu şekildedir.

1. Mübalağalı bir şekilde hems sıfatıyla telaffuz edilmesidir
2. Özellikle sâkin olduğu halde hems sıfatının terkedilmesi.
3. kâf harfine yakın bir şekilde telaffuz edilmesi. كشطت gibi.⁴⁰³

5. (ج), (ش) ve (ي) harfleri

Dil ortası ve üst, orta damaktan çıkarılır.

1. (ج) Harfi

Arap alfabesinin beşinci harfi olup dil bölgesi harflerindedir. Dilin ve üst damağın orta kısmından çıkarılır.⁴⁰⁴ Mekkî ise bu harfin “Şîn” ile aynı bölgeden çıktığını söyler.⁴⁰⁵ Bazı kusurlu telaffuzlar ise şu şekildedir.

1. Rıhvet sıfatıyla telaffuz edip “j” harfi gibi okumak.
2. Dâl harfi ile telaffuz edilmesidir.
3. Şin harfi gibi telaffuz edilmesidir. مجاهدین gibi. Müellif Şin harfinin de Cim harfi gibi dil ortasından çıktığını bu sebeple de karıştırılabildiğini söylemektedir.
4. Ye harfine kalbedilerek okunması. المسجد kelimesindeki cim harfi gibi. Müellif bu tarz bir okuyuşun, Arap Yarım Adasının doğu kısımlarında mevcut olduğunu söylemektedir.

³⁹⁹ Süveyd, *ed-Dürer*, 3; *et-Tecvidu'l-Musavver*, 102; *Atlasu-t-Tecvid*, 22.

⁴⁰⁰ Sibeveyh, *el-Kitâb*, 4/433.

⁴⁰¹ ez-Züvey, ”Ses Bilimin Kurucusu Halil b. Ahmet”, 206.

⁴⁰² Mekkî b. Ebî Tâlib, *er-Riâye*, 111.

⁴⁰³ Şerh’u Kitabu et-Tecvidu’l-Musavver, *Youtube*, 17. Bölüm, 17-18-24; Süveyd, *et-Tecvidu’l-Musavver*, 215.

⁴⁰⁴ Süveyd, *ed-Dürer*, 5; *et-Tecvidu’l-Musavver*, 103-105; *Atlasu-t-Tecvid*, 27-30.

⁴⁰⁵ Mekkî b. Ebî Tâlib, *er-Riâye*, 114.

5.”G” harfine kalbedilmesi. Müellif bu okuyuş tarzı ile ise Yemen’de çokça karşılaştığını söylemektedir. Aynı zamanda Mısır’da da uygulanagelen bir hata olduğu söylenmektedir. الحج gibi.⁴⁰⁶

2. (ش) Harfi

Arap alfabesinin on üçüncü harfi olup dil bölgesi harflerindedir. Dilin orta kısmıyla damağın orta kısmı arasından çıkarılır.⁴⁰⁷ Bazı kusurlu telaffuzlar ise şu şekildedir.

1. Mahrecine itimadın az olması sebebiyle sesin az çıkması.

2. Sin harfine yakın telaffuz edilmesi.

3. Kalın okunması. شططا gibi.⁴⁰⁸

3. (ي) Harfi

Arap alfabesinin yirmi dokuzuncu harfi olup dil bölgesi harflerindedir. Dilin ve üst damağın orta kısmından çıkarılır.⁴⁰⁹ Mekkî de bu harfin “ Cim” ve “Şin” ile aynı bölgeden çıktığını söyler.⁴¹⁰ Bazı kusurlu telaffuzlar ise şu şekildedir.

1. Özellikle şeddeli olduğu zamanlarda dile fazla baskı uygulanması.

2. Gunne ile telaffuz edilmesidir. الدنيا gibi.⁴¹¹

6. ض Harfi

Arap alfabesinin on beşinci harfi olup dil bölgesi harflerindedir. Dilin kenarı ve bu bölgeye eşlik eden üst azı dişlerinin olduğu bölgeden çıkarılır.⁴¹² Sibeveyh ise bu harfin mahrecini “dil ön yan tarafı ile azı dişleri arası” olarak tespit etmiştir.⁴¹³ Bazı kusurlu telaffuzlar ise şu şekildedir.

1. Za ve Dal harfine kalbedilmesi

⁴⁰⁶ Şerh’u Kitabu et-Tecvîdu’l-Musavver, *Youtube*, 17. Bölüm, 18:24-21:55; Süveyd, *et-Tecvidu’l-Musavver*, 216.

⁴⁰⁷ Mekkî b. Ebî Tâlib, *er-Riâye*, 113.

⁴⁰⁸ Şerh’u Kitabu et-Tecvîdu’l-Musavver, *Youtube*, 17. Bölüm, 22-23; Süveyd, *et-Tecvidu’l-Musavver*, 217.

⁴⁰⁹ Süveyd, *et-Tecvidu’l-Musavver*, 105.

⁴¹⁰ Mekkî b. Ebî Tâlib, *er-Riâye*, 118.

⁴¹¹ Şerh’u Kitabu et-Tecvîdu’l-Musavver, *Youtube*, 17. Bölüm, 23-23,45; Süveyd, *et-Tecvidu’l-Musavver*, 218.

⁴¹² Süveyd, *ed-Dürer*, 5; *et-Tecvidu’l-Musavver*, 107; *Atlasu-t-Tecvid*, 5.

⁴¹³ Sibeveyh, *el-Kitâb*, 4/433.

2. Kalkale yapılarak okunması
3. Gunne ile telaffuz edilmesi.
4. Sonraki harfe idğâm yapılması. عرضتم gibi.
5. İstîtâle yapılırken arada boş bir zamanın bırakılması.⁴¹⁴

Bu harfe dair teferruatlı bilgi, Süveyd'in görüşlerini ifade ettiğimiz hususi bölümde arzedilecektir.

7. ل Harfi

Arap alfabesinin yirmi üçüncü harfi olup dil bölgesi harflerindedir. Dilin ağza kıyasla en yakın iki kenarından dilin uç kısmının sonuna kadar olan yerden çıkarılır.⁴¹⁵ Modern bazı âlimler bu harfin mahreci olarak dilin ucu ve iç dış eti olarak ifade ederler.⁴¹⁶ Bazı kusurlu telaffuzlar ise şu şekildedir.

1. Kalın okunması gereken yerde ince, ince okunması gereken yerde kalın okunması. بالله، الله gibi.
2. Sonraki harfe idğâm edilmesidir
3. Lâm'ı kameriye'nin Cim'e idğâm edilmesi. الجبال gibi.
4. Lâm harfini gunne ile okuma.⁴¹⁷

8. ن ve ر Harfi

1 ن Harfi

Arap alfabesinin yirmi beşinci harfi olan “nûn”, dil ucu ile dil ucunun karşısında bulunan diş etlerinden ve “lam” harfinin az altından çıkarılır.⁴¹⁸ Mekkî bu harfin mahrecinin “lâm” mahrecinin az bir aşağı ya da yukarısı olduğunu söyler.⁴¹⁹ Sibeveyhi ise dil ucu ile ön dişlerin az üstü olarak bu harfin mahrecini ifade eder.⁴²⁰ Bu harfe hayşûm bölgesinden çıkarılan gunne de eşlik etmektedir. Âlimler bu harfin dil kısmından çıkan kısmını “*en-nisfu'l-mükemmel*” hayşum bölgesinden çıkan kısmını

⁴¹⁴ Süveyd, *Şerh'u Kitabu et-Tecvîdu'l-Musavver*, Youtube, 17. Bölüm, 23:45-25:20.

⁴¹⁵ Süveyd, *ed-Dürer*, 5; *et-Tecvîdu'l-Musavver*, 109; *Atlasu-t-Tecvîd*, 5.

⁴¹⁶ ez-Züveyy, “Ses Bilimin Kurucusu Halil b. Ahmet”, 211.

⁴¹⁷ Süveyd, *Şerh'u Kitabu et-Tecvîdu'l-Musavver*, Youtube, 17. Bölüm, 25,20-26,10; *et-Tecvîdu'l-musavver*, 220.

⁴¹⁸ Süveyd, *et-Tecvîdu'l-musavver*, 112

⁴¹⁹ Mekkî, *er-Riâye*, 133.

⁴²⁰ Mekkî, *er-Riâye*, 133.

ise “*en-nisful-mükemmil*” diye isimlendirmektedirler.⁴²¹ Bazı kusurlu telaffuzlar ise şu şekildedir.

1. Üzerinde vakıf yapılırken gunnenin az veya çok çıkarılması.
2. Kalkale yapılması.
3. Kalın okunması. النار gibi.
4. Şeddeli durumlarda sesi titretmek. Müellif bu durumu “tatnîn” veya “hezheze” olarak ifade etmektedir. من الجنة والناس gibi.⁴²²

2. ر Harfi

Arap alfabesinin onuncu harfi olan “râ” dil ucu ile dil ucunun karşısındaki diş eti bölgesinden, “nûn” harfine yakın bir yerden çıkarılır.⁴²³ Süveyd “Râ” harfini de ince ve kalın olarak ikiye ayırmakta ve kalın “râ”nın mahreci gerçekleştirilirken dil ortasına doğru derinleştiğinden boğaz bölgesinde daralma olduğunu söylemektedir.⁴²⁴ Mekkî bu harfin mahrecinin de “Nûn” ile aynı bölgeden olmakla beraber “Nûn’un mahrecinden “Lâm’ın mahrecine meylettiğini söyler.⁴²⁵ Bazı kusurlu telaffuzlar ise şu şekildedir.

1. Ğayn harfine kalbedilerek okunması.
2. Kalın okunacak yerde ince, ince okunacak yerde kalın okunması. الرزاق gibi.
3. Tekriri mübalağa ile yapmak. مذكر gibi.
4. Telaffuz esnasında dudakları yummak.⁴²⁶

9. ط , د ve ت Harfleri

Bu harfler, dil ucunun üst dişlerin köküne temas ettirilmesi ile çıkarılır.⁴²⁷ Mekkî ise bu harflerin dil ucu ve diş köklerinden çıktığını söyler.⁴²⁸

1. ط Harfi

⁴²¹ Süveyd, *et-Tecvîdu'l-musavver*, 112.

⁴²² Şerh’u Kitabu et-Tecvîdu’l-Musavver, 17. Bölüm, *Youtube*, 26,10-28,35; *et-Tecvîdu’l-musavver*, 22.

⁴²³ Süveyd, *et-Tecvîdu’l-musavver*, 113.

⁴²⁴ Süveyd, *et-Tecvîdu’l-musavver*, 115.

⁴²⁵ Mekkî, *er-Riâye*, 135.

⁴²⁶ Süveyd, *et-Tecvîdu’l-musavver*, 222.

⁴²⁷ Süveyd, *ed-Dürer*, 6; *et-Tecvîdu’l-Musavver*, 116; *Atlasu-t-Tecvîd*, 38.

⁴²⁸ Mekkî, *er-Riâye*, 138, 141, 144.

Arap alfabesinin on altıncı harfi olup dil ucu ve üst dişlerin diplerinden çıkarılır. Bazı kusurlu telaffuzlar ise şu şekildedir.

1. Hems ile okunması. "فطال" gibi.

2. Harekesinin kesrâ olması sebebiyle bu harfin ince telaffuz edilmesi. "طباقا" sözcüğündeki "ط" harfinin ince okunması gibi.⁴²⁹ "ط" harfi tefhim sıfatına sahip olduğundan dolayı kalın okunmak durumundadır.

2. د Harfi

Arap alfabesinin sekizinci harfi olup dil ucu ve üst dişlerin diplerinden çıkarılır. Bazı kusurlu telaffuzlar ise şu şekildedir.

1. "Te" harfi ile karışık bir şekilde telaffuz edilmesi. "الدين" kelimesinde olduğu gibi. Burada bulunan "dâl" harfinin "te" harfi ile karışık bir şekilde okunması bu kusuru ifade etmektedir.

2. Mâkablinin kalın harf olması sebebiyle "dâl" harfinin de kalın okunması. "الصدر" kelimesi örneğinde olduğu gibi.⁴³⁰

3. ت Harfi

Arap alfabesinin üçüncü harfi olup dil ucu ve üst dişlerin diplerinden çıkarılır. Bazı kusurlu telaffuzlar ise şu şekildedir.

1. Harekeli iken hems sıfatında mubalağa yapılması. "تتوفاهم" kelimesinde olduğu gibi.

2. Kendinden sonraki harfin kalın olması sebebiyle "te" harfinin de kalın okunması. "تطمئن" sözcüğü gibi.

3. Özellikle sakin olduğunda hems sıfatının terkedilmesi. "تنترأ" sözcüğünde olduğu gibi.⁴³¹

10. ص, س ve ز Harfleri

Bu üç harf, Arap alfabesi içerisinde safir sıfatını kendisinde bulunduran harfler olup.

⁴²⁹ Süveyd, *et-Tecvîdu 'l-musavver*, 223.

⁴³⁰ Süveyd, *et-Tecvîdu 'l-musavver*, 223.

⁴³¹ Süveyd, *et-Tecvîdu 'l-musavver*, 223.

1. ص Harfi

Arap alfabesinin on dördüncü harfi olup dil ucu ile ön alt dişlerin iç kısmından çıkarılır.

2. س Harfi

Arap alfabesinin on ikinci harfi olup dil ucu ile ön alt dişlerin iç kısmından çıkarılır. Mekki ise bu harfin dil ucu ile ön alt dişlerin az üstünden çıkarıldığını söyler.⁴³²

3. ز Harfi

Arap alfabesinin on birinci harfi olup dil ucu alt ön dişlerin iç kısmından çıkarılır.

Safir sıfatına sahip "sâd, sîn, zê" harflerine dair bazı kusurlu okuyuşlar ise şu şekildedir.

1. Safir sıfatının zayıf bir şekilde telaffuz edilmesi. "الصالحين، المسجد، يزكي" sözcüklerinde olduğu gibi.

2. "Sâd" harfinin telaffuz anında dudakların yumulması. "الصالحين" örneğinde olduğu gibi.

3. "Sâd" harfinin ince okunması. "المصير" sözcüğünde olduğu gibi. Nitekim "sâd" harfi tefhim sıfatını haiz bir harf olup kalın okunmak durumundadır.

4. "Sîn" harfinin kalın okunması. "يسطرون" sözcüğü bu durumun misalidir. Nitekim "س" harfi terkîk sıfatına sahip olup kendinden sonraki harfin kalınlığına aldanmaksızın ince okunmak durumundadır.

5. "Sîn" sesinin "ze" sesine karıştırılarak okunması. "واسجد، رجس" kelimeleri gibi.⁴³³

12. ث، ذ، ظ Harfleri

Tecvid literatüründe "peltek harfler" olarak bilinen bu harfler dilin dişe temasıyla çıkarılmaktadır.

12.1. ظ Harfi

⁴³² Mekki b. Ebî Tâlib, *er-Riâye*, 149.

⁴³³ Süveyd, *et-Tecvidu'l-musavver*, 224.

Arap alfabesinin on yedinci harfi olup dil ucu ile ön üst dişlerin uçlarından çıkarılır.⁴³⁴

12.2. ذ Harfi

Arap alfabesinin dokuzuncu harfi olup dil ucu ile ön üst dişlerin uçlarından çıkarılır.⁴³⁵

12.3. ث Harfi

Arap alfabesinin dördüncü harfi olup dil ucu ile ön üst dişlerin uçlarından çıkarılır.⁴³⁶ Bu üç peltek harfe dair kusurlu bazı telaffuzlar ise şu şekildedir.

1. Bu harfler telaffuz edilirken dilin gereğinden fazla çıkarılması.
2. "Zâl" harfinin "Ze"ye dönüştürülerek okunması. "الذاكرين" gibi.
3. "ث" harfinin "س" ya da "ت" harfine dönüştürülerek okunması. "فكثركم" gibi.
4. "ظ" harfinin Sâd-ı muşemmem'e kalbedilmesi. "الظالمين" gibi.⁴³⁷

12. “ و ve م , ف , ب ” Harfleri

Bu harfler dudak bölgesi harfleridir. Halil b. Ahmed dudak bölgesi harflerini “be”, “fe” ve “mîm” harflerinden ibaret kabul ederken, “fe” harfinin alt dudağın içi ve üst ön dişlerin ucundan, “be”, “vâv” ve “mîm”in de iki dudak arasından çıktığını savunur.⁴³⁸

1. “ب” Harfi

Arap alfabesinin ikinci harfi olup dudakların üst üste kapatılmasıyla çıkarılır.⁴³⁹ Bazı kusurlu telaffuzlar ise şu şekildedir.

1. Hems ile telaffuz edilmesi. "الباطل" sözcüğünde olduğu gibi
2. Sakin iken kalkale yapılmaksızın okunması. "ييصرون" gibi. Nitekim kalkale bu gibi harflerin sıfatlarından olup bu harflerin kalkalesiz okunması telaffuz kusurlarını ifade etmektedir.

⁴³⁴ Süveyd, *et-Tecvîdu 'l-musavver*, 118.

⁴³⁵ Süveyd, *et-Tecvîdu 'l-musavver*, 118.

⁴³⁶ Süveyd, *et-Tecvîdu 'l-musavver*, 118.

⁴³⁷ Süveyd, *et-Tecvîdu 'l-musavver*, 225.

⁴³⁸ Halil b. Ahmed, *Kitâbu 'l-Ayn*, 1/58.

⁴³⁹ Süveyd, *et-Tecvîdu 'l-musavver*, 118.

2. “ف” Harfi

Arap alfabesinin yirminci harfi olup alt dudağın içi ile üst dişlerin ucundan çıkarılır.⁴⁴⁰ Bazı kusurlu telaffuzlar ise şu şekildedir.

1. Hems ile okunması. "فطال" gibi.

2. Harekesinin kesrâ olması sebebiyle bu harfin ince telaffuz edilmesi. "طباقا" sözcüğündeki "ط" harfinin ince okunması gibi.⁴⁴¹ "ط" harfi tefhim sıfatına sahip olduğundan dolayı kalın okunmak durumundadır.

3. “م” Harfi

Arap alfabesinin yirmi dördüncü harfi olup dudakların üst üste kapatılmasıyla çıkarılır. Bununla beraber hayşûmdan gelen bir gunne de “mîm” harfine eşlik eder. Dudaktan çıkan kısım “*en-nisfu’l mükemmel*” hayşûmdan çıkan kısım ise “*en nisfu’l mükemmil*” diye isimlendirmektedir.⁴⁴²

4. “و” Harfi

Arap alfabesinin yirmi altıncı harfi olup dudakların öne doğru yumulması ve dil kökünün yükselmesiyle çıkarılır.⁴⁴³ Bu harfe dair telaffuz kusurları ise şu şekilde ifade edilebilir.

1. Kalın harfe mucâveret ettiğinde "vâv" harfinin de kalın okunması. "والله" sözcüğü gibi.

2. Telaffuz anında dudakların tam yumulmaması. "وكان" örneğinde olduğu gibi. Vâv harfinin dudaklar yumulmaksızın Türkçe'de olduğu formda telaffuz edilmesi bu kusuru ifade etmektedir. Nitekim bu harf Türkçe'de dudaklar düz olduğu halde çıkarılırken, Arapça'da bu harfin telaffuzu halinde dudaklar daha yuvarlak bir forma bürünür.

3. Dudaklara fazla baskı ile telaffuz edilmesi. "قوامين، خوانا" sözcüklerinde olduğu gibi.⁴⁴⁴

1. Med Harflerinden “و، ا ve ي” Harfleri

⁴⁴⁰ Süveyd, *et-Tecvîdu’l-musavver*, 118.

⁴⁴¹ Süveyd, *et-Tecvîdu’l-musavver*, 226.

⁴⁴² Süveyd, *et-Tecvîdu’l-musavver*, 121.

⁴⁴³ Süveyd, *et-Tecvîdu’l-musavver*, 120.

⁴⁴⁴ Süveyd, *et-Tecvîdu’l-musavver*, 227.

Bu üç harf Arap alfabesi içerisinde aslî harflerden olmayıp mâkabli olan aslî harflere mutaallak bir şekilde *ses tellerinin titremesi ile*⁴⁴⁵ çıkarılmaktadır.

1. “ا” Harfi

Bu harf üç med harfinden biri olup ses tellerinin titremesi ile çıkar, bu duruma ağız açıklığı eşlik eder. Bu harf genelde Arap alfabesinin ilk harfi olan “hemze” ile karıştırılabilmektedir. Oysa hemze aslî harflerden olup “elif” ise med harflerindedir. Süveyd bu harfin mahrecine dair yapılan bâriz kusurları şu şekilde izah etmektedir.

1. Harfin telaffuzu ânında ağzın gerektiği kadar açılmaması. Nitekim böyle bir durumda harfin hakkının verilebilmesi mümkün olmayacaktır. موسى kelimesinde olduğu gibi.

2. Harf çıkarılırken, mahrecin vâv harfinin mahrecine meylettirilmesidir. Böyle bir durumda elif, vâv harfine yakın bir şekilde telaffuz edilmektedir ki bu büyük bir kusurdur. خالدین kelimesinde olduğu gibi.

3. Elif telaffuz edilirken kendinden önceki harfe tabi olur. Bu sebeple de ince bir harfi telaffuz ederken tefhîm yapmak, kalın bir harfi telaffuz ederken de terkîk yapmak büyük kusurdur. خالدین \ الناس kelimeleri bu duruma bir örnektir. Nitekim ülkemizde de bu örneğin benzerlerini görebilmekteyiz. Okuyucu yer yer elif’i telaffuz ederken önceki harfin etkisinde kalabilmekte, olmaması gerektiği halde kalın veya ince okuyabilmektedir.

4. Elif telaffuz edilirken gunne sesinin dâhil edilmesi. Yine الناس kelimesi bu duruma örnek olarak verilebilir.⁴⁴⁶

2. “و” Harfi

Med harflerinden biri olan vâv harfi ses tellerinin titremesi ile dil kökünün yükselmesi ve dudağın öne doğru yumulmasıyla çıkarılır.⁴⁴⁷

Müellif bu harfin mahrecine dair yapılan bâriz kusurları ise şu şekilde izah etmektedir.

1. Harfin mahrecinin elif veya vâv’a meylettirilmesi. يوقنون \ الظالمون gibi.

⁴⁴⁵ Süveyd, *et-Tecvidu'l-musavver*, 89.

⁴⁴⁶ İnternet ortamında bkz. Dr Ayman Swaid, “Şerh’u Kitabu et-Tecvidu’l-Musavver” *Youtube*, 17. Bölüm, ilk Dört Dakika, 27 Ocak 2022; Süveyd, *et-Tecvidu’l-Musavver*, 208.

⁴⁴⁷ Süveyd, *et-Tecvidu’l-Musavver*, 120.

Müellif bu harfin bazen “o” harfine meylettirildiğini, oysa Arapçada “o” harfinin olmadığını söylemektedir. Aynı zamanda vâv harfi telaffuz edilirken “ü” veya “yâ” harfine meylettirildiğini, bunu da Türklerin yaptığını gülümseyerek eleştirmekte ve bu tavrın doğru olmadığını söylemektedir. Nitekim bu tavrın ülkemizde çokça uygulandığını fakat Arapça’nın ve Kur’ân’ın ruhuna çok da uymadığını söylemek gerekir.

2. Mahrecin gunne sesi ile telaffuz edilmesi. الظالمون gibi.

3. Harf telaffuz edilirken dudağa baskı uygulanması⁴⁴⁸

3. “ي” Harfi

Med harflerinin sonuncusu olan “ye” harfi ise ses tellerinin titremesi ile alt çenenin alçalması ve dil ortasının yükselmesi ile çıkar. Süveyd med harflerinin üçüncüsü olan bu harfin mahrecine dair yapılan bâriz kusurları ise şu şekilde izah etmektedir.

1. Yâ harfi telaffuz edilirken harfin gunneli bir şekilde veya “ı” harfi ile telaffuz edilmesidir. Nitekim müellif bu okuyuş tarzının da doğru olmadığını söylemektedir. المستقيم kelimesi gibi.⁴⁴⁹

Tüm bunlara ek olarak, Süveyd kusurlu okuyuşları *yazılı kaynakların ihmalıyla ortaya çıkan kusurlar* ve *şifâhî okuyuşun ihmalıyla ortaya çıkan kusurlar* olmak üzere iki başlıkta incelemeye tabi tutmuştur.

Kaynaklar Gözardı Edilerek Gerçekleşen Tağyirat

Süveyd, kaynakların göz ardı edilmesinin sonucu olarak ortaya çıkan yanlış okuyuşları şu şekilde sıralar:

1. Dudak taliminin olmaması. Aslında tecvid ilminin pratik kısmının temelini dudak taliminin oluşturduğunu söyleyebiliriz. Çünkü mahreç ve sıfatların düzgün uygulanabilmesi ancak fem-i muhsin bir hocanın rahle-i tedrisinde bulunmakla mümkündür. Bu sebeple de Arapça ifadesiyle “*itmâmu’l-harekât*” olarak bilinen bu

⁴⁴⁸ Dr Ayman Swaid, “Şerh’u Kitabu et-Tecvidu’l-Musavver” *Youtube*, 17. Bölüm, 4-6 Dakika; Süveyd, *et-Tecvidu’l-Musavver*, 209.

⁴⁴⁹ Dr Ayman Swaid, “Şerh’u Kitabu et-Tecvidu’l-Musavver”, *Youtube*, 17. Bölüm, 6-8; Süveyd, *et-Tecvidu’l-Musavver*, 210.

uygulamanın hususî bir kıymeti vardır. Nitekim bu kıymete binaen ülkemizde de *tashih-i huruf* veya *hüsn-i tilâvet* adı altında kurslar düzenlenmektedir.

2. Arapça olan "vâv" harfinin ingilizce olan "o" harfi gibi okunması. Bunun sebebinin ise "vâv" harfinin elif harfine karıştırılarak okunması diye ifade eder.⁴⁵⁰

3. "Yâ" harfinin elif-i mumâle gibi okunması. "الرحيم" ve "نستعين" gibi kelimelerin imâle ile okunması bu kusuru ifade eder.⁴⁵¹

4. "Cim" harfinin yumuşak bir şekilde okunup, "dâl" harfine karıştırılarak okunması. "الرحيم" yerine "الرديم" şeklinde telaffuz bu kusuru ifade eder.

Yine "ج" harfinin "ش" gibi telaffuz edilmesi kusurlu bir okuyuştur. "يجعلون" kelimesinin "يشعلون" şeklinde okunması gibi.

Bununla beraber "ج" in "ي" kalbedilerek okunmasıdır ki, müellif daha çok Kuveyt bölgesinde bu şekilde okunduğunu ifade eder. "إن يايوي و إن ياجوج و ماجوج" terkininin "إن يايوي" şeklinde okuması örnek verilen bu kusuru ifade etmektedir.⁴⁵²

5. "Kâf" harfinin "G" şeklinde okunması. Müellif Hadramevt bölgelerinde bu şekilde okunduğunu söylemektedir. "لقد خلقنا الانسان" ayetinin "halegna" gibi telaffuz edilmesi.⁴⁵³

Nitekim bu şekilde bir okuyuş ile yer yer Türkiye'de de karşılaştığını söylemek mümkündür. Bu şekil bir telaffuz daha çok talim dersi almamış ve bu harfi ancak kendi dilinin etkisiyle ifade eden kimselerden sadır olduğunu söyleyebiliriz. Nitekim Arapça olan birçok harf Türkçe'de bulunmamakta ve bu harflerin mahreci özel bir gayreti gerektirmektedir.

İkinci olarak "Kâf" harfinin "Ĝ" şeklinde telaffuz edilmesidir. "القدر" ve "القدير" kelimelerinin "الغدر" ve "الغدير" diye okunması.⁴⁵⁴

Üçüncü olarak ise "kâf" harfinin "kêf" harfine tağyir edilerek okunması olduğu söylenebilir. "قال" kelimesinin "كال" diye okunması bu durumun örneğidir.

⁴⁵⁰ Süveyd, *Telakki'l-Kur'ân*, 18.

⁴⁵¹ Süveyd, *Telakki'l-Kur'ân*, 18.

⁴⁵² Süveyd, *Telakki'l-Kur'ân*, 19.

⁴⁵³ Süveyd, *Telakki'l-Kur'ân*, 20.

⁴⁵⁴ Süveyd, *Telakki'l-Kur'ân*, 20.

6. Harfin mahrecinden çıkarılmaması sebebiyle dış merciinden çıkan harflerin başka harfe tağyir edilmesidir. "ث" nin "س" harfine, "ذ" in "ز" ye, "ظ" nın sâd-ı muşammam olarak "ز" harfine kalbedilmesi gibi.

7. Bazı bölgelerde o harfin olmaması sebebiyle farklı okunması. "اعجمي" kelimesinin "اهعجمي" şeklinde okunması gibi. Veya harfin illet harf ile okunması "إذا" kelimesinin "ايدا" şeklinde okunması gibi.

8. İmâle-i suğrânın, imâle-i kübra şeklinde okunması. "مجرها" nin "مجرهها" şeklinde okunması gibi.

9. "Vâv" harfinin "v" şeklinde okunmasıdır. Müellif bu okuyuşu daha çok Türklerin yaptığını söylemektedir.⁴⁵⁵ Arapça'da ifade edildiği şekliyle Türkçe'de bulunmayan bir harftir vâv harfî. Nitekim Arapça'da bu harf telaffuz edilirken dudak daha yuvarlak bir forma bürünür fakat Türkçe'de bu harf telaffuz edilirken dudakların daha düz bir şekilde bulunduğunu söylemek mümkündür. Bu harf Türkçe formu ile ifade edildiğinde bir kusuru ifade etmiş olmaktadır.

10. "Dâd" harfinin bazı lehçe ve diğer dillerde olmaması sebebiyle daha kolay olan diğer harflere kalbedilmesi. "Dâd" ın د ظ, veya lâm harfine kalbedilmesi gibi.⁴⁵⁶

11. "Kêf" ve "te" harflerinde hemsî mübalağa ile yapmak. "انكم" ve "تتوفاهم" kelimelerinde olduğu gibi.⁴⁵⁷

Müellifin zikretmiş olduğu bu kusurlar sözlü öğretim olduğu halde tedvin edilmiş kaidelerin göz ardı edilmiş olmasından kaynaklanmaktadır.

Metin Eksenli Okumalardan Kaynaklı Tağyirât

Süveyd sözün ihmal edilip sadece yazılı metinlerin esas alındığı bir yaklaşımın doğurduğu kusurları ise şu şekilde ifade eder.

1. Kendisinden sonra "يوف" harfleri gelmeyen sakin mimlerde gunneyi izhar edip, ihfa yapmak. Müellif bu sıkıntılı telaffuz şeklini ibnû'l-Cezerî'nin *en-Neşr*'inden arz ile nakletmektedir. İbnû'l-Cezerî böyle bir telaffuzun sebebini ise bu kimselerin

⁴⁵⁵ Süveyd, *Telakki'l-Kur'ân*, 21.

⁴⁵⁶ Süveyd, *Telakki'l-Kur'ân*, 23.

⁴⁵⁷ Süveyd, *Telakki'l-Kur'ân*, 23.

metinlerden bu üç harfi izhar harfi olarak görmeleri ve diğer harfleri ihfa harfi olarak zannetmelerinden kaynaklandığını söylemektedir.⁴⁵⁸

2. Müellife göre bu ikinci durum Saçaklızâde Muhammed Mâraşi'nin sözlü öğrenim olmaksızın kendi zihni tasavvuru ile metinlerden elde etmiş olduğu bir çıkarımın ürünü olan iki tehlikeli durumdur.

A. "ط" harfinin, "ض" harfi gibi okunmasıdır. "الشيطان" kelimesinin "الشيطان" ve "اطيعوا" kelimesinin ise "اضيعوا" şeklinde okunması örnek olarak verilebilir.

B. ض harfinin ظ harfi gibi okunması.⁴⁵⁹

3. Bu kusurlardan üçüncüsü ise kendisinden sonra "ب" nin gelmiş olduğu "م" in, "ن" un ihfasına kıyas edilmesidir. Bu da dudak ihfası olan "انزل، الانسان" kelimelerinde olduğu gibi bir telaffuza götürmektedir. Böyle bir telaffuzda ise ehil bir hocadan alınmayıp sadece tedvin edilmiş kaidelerden alındığı için kuvvetli bir şüphe vardır.⁴⁶⁰

2.1.5. "Dâd" (ض) Harfi

Tarih boyunca Arap dili çerçevesinde en çok ihtimam gösterilen meselelerden birinin de "dâd" harfinin nasıl seslendirilmesi gerektiği" meselesi olduğunu söylemek mümkündür. Zamanın akıp geçmesi bu harfe ilgiyi arttırmış, tartışmaları ziyadeleştirmiştir. Bu tartışmaların temelini ise Sibeveyh'in bu harfe yaklaşımının oluşturduğunu söyleyebiliriz. Çünkü Sibeveyh'in bu meseleye yönelik ifadeleri bu alandaki en eski, tafsilatlı araştırmayı ifade etmektedir.⁴⁶¹

Sibeveyh'in dâd harfine dâir görüşlerini şu şekilde özetlemek mümkündür.

1. Dâd harfi mahreciyle farklılık göstermekte ve kendisine mahrecinde ortak bir harf bulunmamaktadır.

2. Dâd harfi rihvet sıfatına sahip olup mahrecinde hava hapsedilemez. Aynı zamanda cehr, itbâk, isti'lâ ve istitâle sıfatlarını da kendinde bulundurmaktadır.

⁴⁵⁸ Süveyd, *Telakki'l-Kur'an*, 26.

⁴⁵⁹ Süveyd, *Telakki'l-Kur'an*, 26.

⁴⁶⁰ Süveyd, *Telakki'l-Kur'an*, 27.

⁴⁶¹ Ganim Kaddûrî el-Hamed, *el-Medhal ilâ İlmi Asvâti'l-Arabiyye*, (Umman: Dâr-ı Ammâr: 2004), 270.

3. Kendinde ziyade sıfat bulunan hiçbir harf diğerine idğâm edilemez. Dâd harfinin diğer harflerden farklı olarak istitâle sıfatı bulunması sebebiyle diğerlerine idğâm edilemez.

4. Dâd harfi bu sıfatların tamamını kendinde toplayan tek harftir.

5. Zayıf bir harf olan dâd'ın dilin sağ taraftan çıkarılabileceği gibi sol taraftan da çıkarılabileceğini ve bunun daha hafif olduğunu söyler.⁴⁶²

Sibeveyh'in yaklaşımı yukarıdaki gibi olmakla beraber dâd harfi şu şekilde tarif edilmiştir. Dâd harfi dil kenarı ile üst azı dişlerinden çıkarılır.⁴⁶³ Dilin sol veya sağ (yahut her iki yanı), dengindeki azı dişlere hafifçe değdirilir. Dil kökü ve ortası, üst damağa yükseltilir. Dilin ucu serbest kalır. Bu esnada çıkarılan za (ظ) ya benzeyen D-Z karışımı ses dâd harfinin sesidir. Çıkarılması zor bir harf olarak bilinir.⁴⁶⁴

Târif her ne kadar yukarıdaki gibi olsa da bu harfin uygulamasının ve telaffuzunun çok da kolay olmadığı âşikardır. Nitekim bu harf, Arap alfabesinin en zor harfi olarak kabul edilmektedir.⁴⁶⁵ Bu harfin benzerleri olmakla beraber Arapça'ya özgün olduğunun söylenmesi mümkündür.⁴⁶⁶ Eymen Süveyd de bu harfin telaffuzundaki zorluğu derslerinde arz etmektedir.

Teleffuzunun zor olması ve diğer milletlerle etkileşime girilmesi bu harfin bazı diğer harflerle karıştırılmasına sebep olmuş, bu durum etkisini günümüze dek sürdürmüştür. Nitekim ülkemizde yer yer “ظ” gibi, yer yer de “ط” ve “dâl” harfine benzer şekilde telaffuz edildiği müşâhade edilegelen bir durumdur. Buna benzer telaffuzların Mısır'da da uygulanageldiği söylenmektedir.⁴⁶⁷ İbnû'l-Cezerî de kimisinin bu harfi çıkarırken “ط” ve “ظ” harflerinin mahrecinden, kiminin ise kalın “ل” ın mahrecinden çıkardığını söylemektedir. Aynı zamanda bu harfin zor ve hususî bir harf olduğunu, bu harfin çıkarılabilmesinin külfet ve ta'limle mümkün olduğunu söylemektedir.⁴⁶⁸ Bu da tarih boyu tartışmalara sebep olan bu harfin mahrecinin,

⁴⁶² el-Hamed, *el-Medhal ilâ İlmi Asvâti 'l-Arabiyye*, 271.

⁴⁶³ el-Hamed, *el-Medhal*, 272.

⁴⁶⁴ el-Hamed, *el-Medhal*, 272; Çetin, *Kur'ân Okuma Esasları*, 102.

⁴⁶⁵ İbnû'l-Cezerî, *et-Temhîd*, 140.

⁴⁶⁶ Ahmet Turan Aslan, “Dâd” *Diyanet İslam Annsiklopedisi*, (Erişim: 29 Ağustos 2024).

⁴⁶⁷ Kemal Beşir, *İlmu 'l-Asvat*, 255.

⁴⁶⁸ İbnû'l-Cezerî, *et-Temhîd*, 140-141; Ganim Kaddûrî, *el-Medhal*, 273.

Sibeveyh'ten İbnû'l-Cezerî'ye, İbnû'l-Cezerî'den günümüze etkisini devam ettirdiğini göstermektedir.

Tüm bu saymış olduğumuz durumlarla beraber “dâd” harfinin doğru anlatılması, doğru öğrenilmesi ve bir fem-i muhsinden tâ'lim edilmesinin gerekliliği de ortaya çıkmaktadır. İşte ifade edilen bu meselelerin de etkisiyle, kıymetli müellif derslerinde bu harfin mahreci üzerinde çokça durmuştur.

Müellif “dâd” harfinin mahrecini *حافة اللسان مع ما يقابلها من الاضراس العاى* “dilini iki kenar ucundan biriyle onun karşısında bulunan üst azı dişleri”⁴⁶⁹ olarak tarif etmiştir.

Aynı şekilde “dâd” harfinin cehr, rihvet, tefhîm ve istitâle gibi sıfatları haiz olduğundan, “cehr, tefhîm, rihvet ve istitâle” gibi sıfatlarının göz önünde bulundurularak telaffuz edilmesi gerektiğini söylemektedir.⁴⁷⁰ Müellif istitâle sıfatını dilin damağa ve azı dişlerine yayılarak harfin mahrecinde uzaması olarak zikretmekte, rihveti de ağız kapalıyken nefesin akması şeklinde değil, ses akışı olarak anlatmaktadır. Nitekim “الارض” kelimesinden yola çıkarak önce “râ” harfinin tefhîm ve beyniye sıfatlarının hakkı verilerek telaffuz edilmesi ve ardından “dâd” harfinin sıfatlarıyla beraber mahrecinden çıkarılması gerektiğini söylemektedir.⁴⁷¹ Nitekim klasik eserler de bu sıfatları dâd harfinin sıfatları olarak ifade etmekte⁴⁷² bazı kimseler ise bu sıfatlara tefeşî ve nefh sıfatını da ilave etmektedir.⁴⁷³

Tüm bu ifadeler göstermektedir ki “dâd” harfinin “ط” ve “ظ” harflerinden farklı olarak istitâle ve rihvet sıfatları göz ardı edilmemelidir ki “dâd” harfinin telaffuzu hakkıyla gerçekleştirilebilsin.

2.1.6. Gunne

“Sözlükte “hayşum bölgesinden gelen ses”⁴⁷⁴, küçük dil ve burundan çıkan ses” anlamlarına gelen gann (gunne) kökünden isimdir.⁴⁷⁵ Kırâat ve tecvid ilimlerinde ise “genizden gelen ses” olarak tarif edilir.⁴⁷⁶ Gunne mîm ve nûn harflerine tâbi bir sıfattır ve özellikle Kur’ân-ı Kerîm’in tilâveti sırasında meydana gelen *ihfâ*, *idgam*, *iklâb* ve

⁴⁶⁹ Süveyd, *et-Tecvîdu'l-Musavver*, 107.

⁴⁷⁰ Süveyd, *et-Tecvîdu'l-Musavver*, 107.

⁴⁷¹ İkra, “*en-Nutku'l-Fasîhu li Harfi'd- Dâd*”, *Youtube*, 5 Mart 2017.

⁴⁷² Et-Tahtîd, 161.

⁴⁷³ Sait Bosat, 532.

⁴⁷⁴ İbn-i Manzûr, *Lisânu'l-Arab*, “Ğunne”, Erişim: 30 Ağustos 2024).

⁴⁷⁵ el-Maânî, “Ğunne”, (Erişim: 30 Ağustos 2024)

⁴⁷⁶ İbnû'l-Cezerî, *et-Temhîd*, 171.

izhar hallerinde⁴⁷⁷ nazal (burunsu) bir inleme olarak duyulur. Ayrıca neşîde ve şarkı okunması (teğannî) sırasında duyulan melodik inlemeler de bu terimle ifade edilebilir.⁴⁷⁸

Gunnenin tarifi yukarıdaki gibi olsa da telaffuz noktasında farklılıklar görülebilmektedir. Nitekim kimileri gunneyi telaffuz ederken tekdüze ince bir şekilde telleffuz etmekte olup kimileri ise gunnenin tâbi olduğu harfe göre kalın ya da ince bir şekilde telaffuz etmektedir. Bu durum ülkemizde tekdüze ve ince bir okuyuş şeklinde okunmakta ve bu hal üzere öğretilmektedir.⁴⁷⁹ Fakat bazı meselelerde farklılaşma yaşandığı gibi ülkemiz ve diğer İslam dünyası arasında bu meseleye dair de farklı bir yaklaşım görülmektedir. Öyle ki bu yaklaşımın tezahürlerini Eymen Süveyd'de de görmek mümkün olmaktadır. Ülkemizde gunne kalın olmayan ve tâbi olduğu harfe göre değişiklik göstermeyen bir şekilde ifade edilirken, Süveyd gunneyi “gunne-i murrakkaka” ve “gunne-i mufehhame” olmak üzere ikiye ayırmaktadır. Yani gunnenin tabi olduğu harfe göre bir tavır benimsemektedir. Bu durumda müellif “gunne sonrası gelen harf kalın ise gunnenin kalın, harf ince ise gunne ince telaffuz edilmelidir” diye bir kanaat arz etmektedir.⁴⁸⁰

Diğer bir tartışma konusu ise gunnenin uzatılma süresidir. Nitekim bu konuda da özellikle ülkemizde ve İslam dünyasında ölçünün kaçırılılabildiğinin örneklerine rastlayabilmekteyiz. Bu konuya dair müellif Süveyd'in görüşünü ise Yavuz Fırat Hoca'nın makalesinden arz edelim. “*Bazı Arap okuyucuları ise, imamların, ğunne sesinin belli bir miktar uzatılmasını ifade eden hareke veya med ölçüsünün belirlenmediğini söylerler. Sadece, şeddeli ve idğamlı olan, ihfâ olandan; ihfâ olan izhar olandan; izhar olan da harekeli olandan uzundur, derler. Ölçü ancak bir uzman/fem-i muhsin'den öğrenilerek alınır ve ğunnenin uzatılması okuma hızı ile uyumlu bulunur. Tahkîk okuyuşunda daha uzun, tedvîrde biraz az, hadr'de ise daha da azdır.*”⁴⁸¹ İşte bu ifadelerden de anlaşıldığı üzere müellif gunnenin miktarına dair bir miktar ifade etmemekle beraber, Kur'ân tilavetindeki ölçüye göre bir ölçünün belirlenmesi gerektiği düşüncesini savunmaktadır. Bu durumda tilâvet tahkik, tedvîr veya hadr ile yapılıyorsa gunnenin de tahkik, tedvîr veya hadr ölçüsünde olması

⁴⁷⁷ İbnû'l-Cezerî, *et-Temhîd*, 165-171.

⁴⁷⁸ Sarı “Gunne” *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, (Erişim: 30 Ağustos 2024).

⁴⁷⁹ Fırat, “Kur'ân Tilavetinde Arap ve Türkler Arasındaki Farklılıklar”, *Bilimnâme*, 2014/1, 35.

⁴⁸⁰ Süveyd, “Kalın ve İnce Gunne”, *Youtube*, 27 Haziran 2021.

⁴⁸¹ Fırat, “Kur'ân Tilavetinde Arap ve Türkler Arasındaki Farklılıklar”, 36.

gerekmektedir. Oysa bazı âlimler şeddeli olması durumunda iki hareke yani bir elif miktarı tutulması gerektiğini savunmuştur.⁴⁸² Bu da müellifin yaklaşımının özgün olduğu görüşünü mümkün kılmaktadır.

2.1.7. İklâb ve Dudak ihfâsında Dudakların Formu

Sâkin nûn ve tenvinden sonra “be” harfinin gelmesiyle “nûn”un mîme dönüştürülerek okunması “iklab”⁴⁸³, sâkin mimden sonra “be” harfinin gelmesi ile gerçekleşen kaideye ise “dudak ihfâsı”⁴⁸⁴ denmektedir. Bu iki tecvid kaidesinin ortak tarafı ise gunneli bir şekilde okunmalarıdır.

İklab ve dudak ihfâsının yapılma şekline gelince, bu konuda da aynı şekilde bazı ihtilaflarla karşılaşmaktayız. Nitekim bu konuda iki görüş ortaya çıkmaktadır. Birinci görüş iklâb ve dudak ihfâsı gerçekleşirken dudağın hafif bir şekilde kapatılmasını ifade eder. İkinci görüş ise bir sayfanın yatay şekilde ağza girebileceği kadar ağzın açık olması gerektiği düşüncesini ifade etmektedir. İşte İslam dünyasında özellikle bu iki görüşün de uygulandığını görmek oldukça mümkün olsa da ülkemizde birinci görüş uygulanmaktadır. Nitekim Süveyd de bu ikinci uygulamanın Mısır’da, Kahire radyosunda okuyuculara baskı yapılarak, yıllarca uygulandığını, ancak zamanla bu uygulamanın yanlış olduğunun anlaşılması sebebiyle vazgeçildiğini söylemektedir.⁴⁸⁵ İkinci görüşü savunanların ise bu konuda ifrata kaçtığı açık bir durumdur. Çünkü bazı kimseler olması gerektiğinden fazla ağzını açmakta ve “mim” harfi tamamen yok sayılmaktadır.

Bu konuda müellif Süveyd de birinci görüşü tercih etmekte ve şöyle söylemektedir: “ترميمهم بحجارة” *derken birinci kelimenin sonu mîm harfi ile bitiyor. Bu halde dudaklar tabîi olarak kapalı hale geliyor. Ardından henüz dudaklar açılmadan be harfi telaffuz edilmeye başlanıyor ve bu esnada dudaklar açılıyor. Şimdi hangisi daha kolay? Boşluk koyarak okumak mı yoksa dudaklar kapalı iken okumak mı? Dili bozulmamış fasih konuşan Arapların haberler anlamına gelen “الانبياء” kelimesini ve koku anlamına gelen “العنبر” kelimesini telaffuz ederken dudaklarda boşluk bıraktıkları görülmüş müdür? Halbuki onlar nûn harfini mîm’e kalbederek telaffuz*

⁴⁸² Fırat, “Kurân Tilavetinde Arap ve Türkler Arasındaki Farklılıklar”, 35.

⁴⁸³ Mekki, *er-Riaye*, 207; İbnü’l-Cezerî, *et-Temhîd*; Çetin, *Kurân Okuma Esasları*, 179.

⁴⁸⁴ Ebu Amr ed-Dâni, *Şerhu Kasideti’l-Hâkâni*, Thk: Gazî b. Büneydir el-Amr, 2/357; Çetin, *Kurân Okuma Esasları*, 167.

⁴⁸⁵ Meseleye dair bkz. Ayman Swaid, “İklâb”, *Youtube*, (11.12.2023).

etmektedirler. Öyleyse iklâb ve dudak ihfâsının telaffuzunda dudaklarda bir boşluk olacak görüşünün bir temeli yoktur. Buna bir temel bulmaya çalışılsa sözü edilen kârî'in yaptığı gibi bu ancak kıyas-ı fasid/yanlış kıyas olabilir. Kaldı ki şimdi insanlar furce/boşluk konusunda da birbirlerinden ayrılmaktadırlar. Kimi şu kadar, kimi bu kadar kimi de orta yolu bulmaya çalışarak bir tutarsızlık içerisinde bulunmaktadırlar.”⁴⁸⁶

Tüm bu ifadeler Eymen Rüşdî Süveyd'in birinci görüşü tercih ettiğini göstermektedir. Süveyd her ne kadar birinci görüşü kabul etse de yirmi yıl boyunca ikinci görüşü tatbik ettiğini fakat araştırmaları sonucunda bu ikinci görüşün âlimler tarafından “muhtes” (sonradan ortaya çıkan) bir görüş olarak kabul edildiğini ifade etmektedir.⁴⁸⁷ Tüm arzedilen bu hakikatler, müellifin bu konuya dair görüşünü ifade ettiği gibi, meselelere dar ve saplantılı bir pencereden bakmadığını da göstermektedir. Bu konuda âcizâne bize göre ülkemizde de öğretilen ve “mîm” ve gunnenin sıfatlarını muhafaza ettiğini düşündüğümüz birinci görüş, daha isabetlidir.

2.1.8. Kalkale

Hareket etmek, sarsmak ve depretmek manalarına olup çoğulu “kalâkil”dir.⁴⁸⁸ İstılahta ise “*harfin sâkin halini telaffuz ederken, çıkış yerinin titretilmesi*” demektir. Kalkale harfleri ise “قطب جد” harflerinden ibarettir.⁴⁸⁹

Kalkalenin tarifi yukarıdaki gibi olsa da uygulama noktasında bazı farklılıklarla karşılaşabilmekteyiz. Nitekim bu uygulamadaki farklılıklar ülkemiz ve Arap dünyası arasında bâriz bir şekilde görülmektedir. Bir görüşe göre kalkale her durumda fethaya meyilli olmalı iken, diğer bir görüşe göre ise kendinden sonraki harfin harekesi ile uyumlu olması gerekmektedir. Farklı bir görüş ise herhangi bir harekeye benzemeyen, harekeler arası bir ses olup, mahrecin patlamasıyla ortaya çıkan zait bir sestir, diye ifade edilmektedir.⁴⁹⁰ Sonuncu görüşe göre ise kalkale uygulanırken, mâkablının harekesince hareket edilmelidir⁴⁹¹ ki ülkemizde bu yöntem uygulanagelmektedir.

⁴⁸⁶ Fırat, “Kur’ân Tilavetinde Arap ve Türkler Arasındaki Farklılıklar”, 40.

⁴⁸⁷ Eymen Rüşdî Süveyd, “el-Mukaddimetu'l-Cezeriyye” *Youtube*, 22 Mayıs 2011.

⁴⁸⁸ el-Maânî, “Kalkale”, Erişim: 30 Ağustos 2024).

⁴⁸⁹ Dâni, *et-Tahdîd*, 109.

⁴⁹⁰ Çetin, *Kurân Okuma Esasları*, Bilgi için 191'deki dipnota bkz.

⁴⁹¹ Çetin, *Kurân Okuma Esasları*, 191.

Süveyd ise kalkaleyi *sükûn ve hareke arası bir hal*⁴⁹² olarak ifade etmektedir. Aynı şekilde Süveyd, kalkaleyi telaffuz ederken üç harekeden birine meylettirmeyi de doğru olarak kabul etmemektedir. Bu sebeple de kalkalenin üç harekeden biri verilmeksizin, kendine özgün mecrasından telaffuz edilmesi gerektiğini düşünmektedir.⁴⁹³ Yani müellif (ابتر، فلق) kelimelerinde olduğu gibi kalkale yapılırken mâkablince hareke vermeyi veya fetha hareke vermeyi kabul etmemekte ve kalkalenin kendine özgün bir durumunun olduğunu savunmaktadır. Nitekim ülkemizde de bu görüşü savunanlar⁴⁹⁴ olduğu gibi bize de bu görüş daha isabetli gelmektedir.

2.1.9. Dudak Talimi

İtmâmu'l-harekât yani dudak talimi harfin sesinin tam ve eksiksiz çıkarılması demektir. İbnü'l-Cezeri işba' "الاشباع" kelimesinin de bazen bu anlamda kullanıldığını söylemektedir.⁴⁹⁵

Dudak talimi harf fethalı iken ağzın açılması, dammeli iken dudağın yumulması, kesralı iken çenenin aşağı doğru meylettirilmesi ve sakın iken ifrat ve tefrit olmaksızın harfin mahrecinden çıkarılması durumunu ifade eder.

Tarif yukarıdaki gibi olsa da uygulama noktasında İslam dünyasında farklılıkların olduğu, bu farklılıkların ihtilafa yol açabildiği bir hakikattir. Bu farklılıklara değinmeden önce Süveyd'in, meseleye dair görüşlerini arzedelim.

Süveyd fetha, damme ve kesranın aslen "و", "ا" ve "ي" harflerinden ibaret olduğunu, sadece yarı zamanlamayla telaffuz edildiğini söyler.⁴⁹⁶ Farklı bir dersinde ise bu hareketlerin kısa "elif, vâv ve yâ" harfi olduğunu söyler.⁴⁹⁷ Ve mâdem ki bu hareketler bu harflerin kısa hali gibidir, öyleyse o şekilde telaffuz edilmelidir, diye ifade eder. Bu noktada "انكم و الطارق" kelimelerini örnek verir. Birinci kelimedede "râ" harfinin imâle ile "rîiii" şeklinde değil "ri" şeklinde okunması gerektiğini, ikinci lafzın ise "o"

⁴⁹² Süveyd, "Şerhu Kalkale", *Youtube*, 20 Kasım 2021.

⁴⁹³ İkra, "Tedrîbât li Tahlîsi Kalkale", *youtube*, 11 Kasım 2016.

⁴⁹⁴ Şan, *Tartışmalı Güncel Tecvid ve Kirâat Meseleleri*, 49.

⁴⁹⁵ Şan, *Güncel Tecvid ve Kirâat Meseleleri*, 45.

⁴⁹⁶ Dr. Ayman Swaid, Bernâmeucu Dekâik fi'l-Harekât (İtmâmu'l-Harekât), 20. bölüm, 00:41-03:32, *Youtube*, (28.11.2023), https://youtu.be/jm_BpZIDyMM?si=2CohvLCvnEK-Bav1.

⁴⁹⁷ El-İslâmu İlmun ve Edebun, Eymen Rüşdî Süveyd (İtmâmu-l-Harekât), 01:00, *Youtube*, <https://youtu.be/Za7OqXyfQIg?si=qqSqbeAJ6dHy-7r9>.

harfi ile değil normalde vâv harfi nasıl okunuyor ise o şekilde kısa bir vâv gibi okunması gerektiğini ve böyle bir telaffuzun Arapça'da olmadığını ifade eder.⁴⁹⁸

Yine Süveyd nasıl “elif” telaffuz edilirken ağız açılıyor ise fethada ağız açılmalı, dammede vâv'ın telaffuzu gibi dudak yumulmalı, kesrada ise yâ'nın telaffuzu gibi çene aşağı meylettirilmeli ve harf sakın iken de kendi mahrecinden çıkarılmalıdır, der.

Ülkemizde ise yer yer Eymen Süveyd'in ifadelerine mugayyır uygulamaların olduğu muhakkak. Çünkü ülkemizde birçok yerde "انكم" kelimesinde olduğu gibi özellikle ince harfler damme ile telaffuz edilirken damme "ü" harfine yakın bir okuyuşla ifade edilir. Aynı şekilde "تبتّم" kelimesinde olduğu gibi sakın olan kalkale harflerinin makabline göre telaffuz edilmesi gerektiği savunulurken⁴⁹⁹ Süveyd ise kalkalenin mahrecinin kendine özgü olduğunu⁵⁰⁰ ve buna benzer durumların Arapça'nın yapısına ters düştüğünü ifade eder.

Şunu söylemek gerekir ki Kur'ân bir dil üzere inmiştir ve Kur'ân'ın dili Arapça'dır. Herhangi bir metin nasıl ki yazılmış olduğu dilden âri bir şekilde düşünülemez ise Kur'ân'ı da nâzil olduğu dilden âri düşünemeyiz. Bu sebeple de Kur'ân talim edilirken kadim metinler göz önünde bulundurulduğu gibi ilahi hitabın taşıyıcı dili olan Arapça'nın da göz ardı edilmemesi gerekir. Nitekim ülkemizde bu noktada hassasiyet namına aşırılıklara şahit olabildiğimizi söylememiz mümkündür.

2.2. KIRÂAT VE KUR'ÂN EĞİTİMİNE DAİR YAKLAŞIMLARI

Bu kısımda kırâat ilmine dair öz bir okuma gerçekleştirilip ardından meselelere dair Süveyd'in yaklaşımları arzedilecektir.

2.2.1. Kırâatın Tanımı ve Türleri

Kırâat, “karae” fiilinden mastardır ve sözlükte okumak anlamını ifade etmektedir.⁵⁰¹ Terim olarak İbnü'l-Cezerî kırâati, “Kur'ân kelimelerinin edâ keyfiyetini ve bu kelimelerdeki ihtilafi, râvilerine nispet ederek bildiren bir ilimdir” şeklinde tarif

⁴⁹⁸ Dr. Ayman Swaid, Bernâmecu Dekâik fi'l-Harekât (İtmâmu'l-Harekât), 00:41-03:32, *Youtube*.

⁴⁹⁹ Çetin, Kurân Okuma Esasları, 191.

⁵⁰⁰ İkra, “Tedribât li Tahlisi Kalkale, *youtube*, 11 Kasım 2016.

⁵⁰¹ İbn-i Manzûr, Lisânu'l-Arab, “Karae” (İslamîweb), (Erişim: 17 Eylül 2024)

etmektedir.⁵⁰² Zerkeşî ise “Kur’ân-ı Kerim kelimelerinin yazılış ve keyfiyetlerindeki teshil, tahfif ve diğer benzeri hususlardaki ihtilafları onları okuyanlara isnad ederek bilmek”, diye ifade etmektedir.⁵⁰³

Tarifi yukarıdaki gibi olan kırâat ilminin gayesi ise *kıraat imamlarından nispet edilen, Hz. Peygamber'e kadar sahih bir senetle ulaşan kıraatleri, zayıf ve mevzû kıraatlerden ayırmak ve bu kıraatleri öğretmektir.*⁵⁰⁴ Aynı zamanda Kırâat ilminin gayesini *tevâtür halindeki ihtilafları zaptetme melekesini kazandırmaktır* diye ifade edebiliriz. *Yâni, mütevâtir olmak şartıyla ne kadar ihtilaf varsa, bunları elde edip uygulama melekesini kazandırmak, bu ilmin gâyesini teşkil eder.*⁵⁰⁵ Kırâat çeşitleri ise şu şekildedir.

2.2.1.1. Sahih Kırâatler

“Sahih kırâat, muttasıl bir senetle Hz. Peygamber’e (s.a.v.) ulaşan, bir yönüyle de olsa Arap dili gramerine uygun olan ve kitâbet bakımından Hz Osman’a (r.a.) nispet edilen mushafların resmi hattına muvafık olan kırâat demektir.”⁵⁰⁶ Mekkî Ebî Tâlib ise el-İbâne isimli eserinde Kur'an ile kırâat arasındaki bağı işlerken, makbûl bir kıraatın Nebi'den (s.a.v.) sika raviler kanalıyla nakledilmesini, Arap dili açısından yaygınlık kazanmasını ve nihayet resmi Osmaniye uyumlu bulunmasını kıraatin makbuliyeti açısından gerekli görür.⁵⁰⁷ Sahih kırâatin şartları bu şekilde ifade edilmekte ve bu kırâatlerin reddinin câiz olmadığı gibi, inkârının da helal olmadığı ve bu kırâatlerin Kur'ân'ın indirilmiş olduğu yedi harften olduğu söylenmektedir. Ancak bu üç şarttan biri ihmal edildiğinde bu kırâat zayıf, şâz ya da bâtil şeklinde isimlendirilir.⁵⁰⁸ Kimi ulemâ sahih olmayan kırâatleri zayıf, şâz ve bâtil olarak değerlendirir. Böylece bizim aşağıda ifade etmiş olduğumuz tasniften farklı olarak bu âlimler mevzû ve müdrec kırâatleri de bâtil olarak kabul ederler. Bu isimlendirmeler farklı olsa da aynı durumun farklı bir izahından ibarettir.

⁵⁰² İbnu'l-Cezerî, Neşr, 61,

⁵⁰³ Bedruddîn ez-Zerkeşî, *el-Burhân fî Ulûmi'l-Kur'ân*, Beyrut, 1/318.

⁵⁰⁴ Mehmet Ünal, Kur'an'ın anlaşılmasında kıraat farklılıklarının rolü, 35.

⁵⁰⁵ Abdurrahman Çetin, *Kur'ân ilimleri ve Kur'ân-ı Kerim tarihi*, (İstanbul: Dergâh Yay, 2014), 264.

⁵⁰⁶ İbnü'l-Cezerî, *en-Neşr fî Kıraati'l-Aşr*, (Beyrut: Dâr-ı Kutub-ı İlmiyye), 1/120; Ebu'l-Fazl Celaleddin Abdurrahman b. Ebi Bekr b. Muhammed el-Hudayrî es-Suyûtî eş-Şâfi, *el-İtkân fî Ulûmu'l-Kur'ân*, thk: Muhammed Ebu'l-Fadl İbrahim, (Vizeratu Şuuni'l-İslamiyye), 491.

⁵⁰⁷ Mekkî b. Ebî Tâlib, *el-İbâne*, 39.

⁵⁰⁸ İbnü'l-Cezerî, *en-Neşr*, 491.

Bu kriterler sahih olan kırâat için şart koşulsa da bu kriterlere İbn-i Amir, Hamza, Nafi gibi ziyade kriter ekleyenler veya İbn-i Şenebuz ve İbn-i Miksem gibi sadece senet ve Arapçaya, ya da sadece mushafa uygun olmasını yeterli görenler de olmuştur.⁵⁰⁹

Sahih kırâatler için yukarıda ifade etmiş olduğumuz üç esas yeterli kabul edilirken zamanla tevâtürü şart koşanlar olmuştur. Öyle ki âlimlerin bir kısmı sahih kırâat için tevâtürü şart koşmuş, tevâtürün olduğu yerde diğer iki şarta ihtiyaç olmadığını ifade etmişlerdir.⁵¹⁰ İbnû'l-Cezerî de ilk eserlerinden olan *Muncidu'l-mukriîn*'de tevâtürü şart koşarken *en-Neşr* adlı eserinde bu fikrinden vazgeçmiş ve yukarıda zikredilen iki şartla beraber senedin sahih olmasını yeterli görmüştür.⁵¹¹ Bugün dahi okunagelen sayıları İbnû'l-Cezerî ve bazı farklı âlimler tarafından benimsenmiş ve itibar görmüş on kırâat⁵¹² de sahih olmakla beraber, bazı âlimler sahih kırâati mütevâtir ve meşhur olmak üzere iki sınıfta değerlendirmişlerdir.⁵¹³

2.2.1.2. Sahih Olmayan Kırâatler

Sahih olmayan kırâatler ise mütevâtir kırâatin üç şartını veya bu şartlardan herhangi birini taşımayan kırâatlerdir. Bu kırâatler şâz, merdûd veya makbûl olmayan kırâat olarak isimlendirilmekle beraber âhad, şâz, müdrec ve mevzu olmak üzere de sınıflandırılmışlardır.⁵¹⁴

Genel olarak baktığımızda kırâatleri ikili, üçlü, dördü, beşli hatta altılı tasnife tabi tutanlar olmuştur. Nitekim İbnû'l-Cezerî ve Ebu Şâme kırâatleri genel olarak sahih ve şâz olarak ayırırlarken, Ebu Şâme sahih ile yedi kırâati, İbnû'l-Cezerî ise on kırâati kastetmişlerdir.⁵¹⁵ Bu durum da göstermektedir ki İbnû'l-Cezerî tarafından on kırâat sahih olarak kabul edilmekle beraber on kırâati de kendi içerisinde tevâtür ve meşhûr olmak üzere ikili tasnife tabi tutanlar da vardır.

⁵⁰⁹ Mehmet Ünal, "Kırâat Kriterleri Bağlamında Kırâatlerin Tevâtürü Meselesi ve Şia'nın Buna Bakışı", *Milel ve Nihal Dergisi*, 3/83.

⁵¹⁰ Suyûtî, *İtkân*, 498.

⁵¹¹ Ömer Özbek, "İbnû'l-Cezerî'nin Kırâatlerin Mütevâtirliği Meselesine Bakışı", *Bilimname*, 2018/2.

⁵¹² Osman Bayraktutan, "Kırâatlerin Sınırlandırılması Meselesi", *Iğdır Üniversitesi İlahiyat Fak. Dergisi*, 11/138.

⁵¹³ Suyûtî, *İtkân*, 502.

⁵¹⁴ Suyûtî, *İtkân*, 503, 506.

⁵¹⁵ Yunus İşeri, "Sihhat Açısından Kırâat Çeşitlerinin Kavramsal Anlamda Değerlendirilmesi", *Cumhuriyet İlahiyat Dergisi*, 2/474, 475.

Mekkî b. Ebî Tâlib ise sahih kırâatleri kendi içinde ikiye ayırırken bunlardan ilki için kabul edilip okunan kırâatler, ikinci kısım için -ki bu tür Mekkîde âhâd kırâatlere denk gelmektedir- kabul edilen ancak okunmayan kırâatler olarak sınıflandırmıştır. Üçüncü grupta zikrettiği ise kabul edilmeyen ve okunmayan okumalar şeklinde olup bu da literatürde merdûd denilebilecek kırâat türüne denk gelmektedir.⁵¹⁶

Mehmet Dağ Hoca mütevâtir, meşhur ve âhâd kırâati sahih kategorisinde değerlendirirken, mevzû, âhâd, müdrec ve şâz okumaları da merdud olarak adlandırmakta ve “sahih” kavramının karşısına “merdud” kavramını yerleştirmektedir.⁵¹⁷ Böylece tespit kriterleri yönünden ikili bir tasnif yolunu benimsemektedir. Bu durum da göstermektedir ki kırâatlerin tasnifi meselesi, bu meseleye yaklaşım durumuna göre değişiklik göstermektedir.

2.2.2. Yedi Harf

Hız Peygamber (s.a.v.) bir hadisi Şerif’lerinde " انزل القرآن على سبعة احرف " yani “*Kur’ân yedi harf üzere indirilmiştir*”⁵¹⁸ buyurmaktadır. Bu ve benzeri birçok hadis, birçok farklı tarikle rivâyet edilmiştir. Hz. Peygamber’in (s.a.v.) *Yedi Harf*’ten neyi kastettiğine dair âlimler arasında tartışmalar yüzyıllardır devam edegelmiştir. Bu konunun önemine binâen kısaca bu meseleye dair serdedilmiş olan görüşleri arz etmekte fayda görmekteyiz. *Yedi harf*’in ne olduğuna, Hz Peygamber’in bundan neyi kastettiğine dair birçok görüş olmakla beraber, bunların büyük çoğunluğu itibar görmemiştir. Asıl konumuzun yedi harf meselesi olmaması sebebiyle, kuvvetli görüşleri kısa bir şekilde arz etmekle yetineceğiz.

1. Yedi Harfin Müteşâbih Olarak Değerlendirilmesi

Bazı bilginler “*yedi harf*” tabirinin medlulu müşkil, mânası müteşâbih olması sebebiyle mânasının bilinemeyeceği kanaatindedirler. Çünkü harf kelimesi birçok mânaya delalet eden ortak bir lafızdır ki hangi mânanın kastedildiği anlaşılamaz, demişlerdir. Celaleddin es-Suyûtî (ö.1505) bu görüşü savunmuş ve “*yedi harfin te’vili*

⁵¹⁶ Servet Kılıç, “Mekkî b. Ebî Tâlib’in Sahih Kırâat Kriterlerine Yaklaşımı”, Genç Mütefekkirler Dergisi, sayı.2, 2/234; Suyuti, *İtkan*, 499.

⁵¹⁷ Mehmet Dağ, “Kırâat ilminde Şâz Kavramı”, *Marife*, 2/60.

⁵¹⁸ *Buhâri, Fedailu’l-Kurân*, 5, 27, Malik b. Enes, *Kurân*, 5; Suyûtî, *et-Tenvîru’l-havâlik*, Dâr’ı İhya’il-Kutubi’l-Arabi, 1/106.

bilinmeyen müteşâbihten olduğunu ve hadiste de Kur'ân da olduğu gibi, müteşâbih olduğunu” söylemiştir.⁵¹⁹

2. Arap Kabilelerinin Yedisinin Dili Olarak Değerlendirilmesi

Bazılarına göre “yedi harf”, Arap kabilelerinden yedisinin dilidir. “yedi harf” konusunda en çok taraftarı olan görüşün bu olduğu söylenmektedir.

Ebu Hâtim es-Sicistanî (255/868), Ebu Ubeyd Kâsım b. Sellâm (224/938) gibi bilginler bu görüşü savunanalar arasındadır. Fakat bu lehçelerin hangileri olduğuna dair ihtilaf peydah olmuştur.⁵²⁰

3. Müterâdif Lafızların Değişik Yedi Vecih Olarak Değerlendirilmesi

“Bazı bilginlere göre yedi harf; aynı mânaya gelen ve birbirine eşit olamayan değişik lafızların yedi vechidir. Mesela gel anlamına gelen ” هلم، تعال، اقبل، الي، قصدى، ” *değişik lafızların yedi vechidir. Mesela gel anlamına gelen ” هلم، تعال، اقبل، الي، قصدى، ”* *kelimeleri gibi. Bu görüşün taraftarlarının da çok olduğu bildirilmektedir. Abdullah b. Vehb (197/812), Süfyan b. Üyeyne (198/813), Tâberî (310/912) gibi âlimler bu görüşü benimseyenler arasındadır.”⁵²¹*

4 Yedi Harfin Yedi Vecih Olarak Değerlendirilmesi

Bu görüşe göre ise yedi harften maksat, yedi vecihtir. Bu görüşü savunanlar arasında; Ebu Hatim es-Sicistani (255/869), İbn-i Kuteybe (276/889), Ebu'l-Fadl er-Râzi (290/902), el-Bakıllani (403/1013), Mekkî b. Ebi Tâlib (437/1045), İbnü'l-Cezerî (833/1429) vb. âlimler bulunmaktadır.⁵²²

5. Yedi Harfin Yedi Kırâat Olduğu Görüşü

Yedi harfin yedi kırâat olduğunu savunanalar da olmuştur. Nitekim Halil b. Ahmet (175/795) bu görüşü savunmuştur. Fakat Zerkeşî (794/1392) zikrettiği birçok görüş içerisinde bu görüşü en zayıf görüş olarak nakletmiştir.⁵²³

Diğer bir görüş ise “yedi”den neyin kastedildiği üzerinedir ki o görüşte şu çerçevede ifade edilebilir. Yedi harften maksat; bilinen yedi sayısı olmayıp kolaylık,

⁵¹⁹ Suyûtî, *et-Tenvir*, 1/106.

⁵²⁰ Zerkeşî, *el-Burhân*, 309.

⁵²¹ Zerkeşî, *el-Burhân*, 313.

⁵²² Çetin, *Yedi Harf ve Kiraatler*, 123,141.

⁵²³ Zerkeşî, *el-Burhân*, 305.

genişlik ve çokluktur. Kâdi İyad (544/1149), Kâsimi (1914), Râfii (1937) gibi bilginler bu kanaattedir.

Bu görüşe göre, “*es-seb’a lafzıyla belirli bir sayı kastedilmemiştir. Onlu sayılarda yetmişin, yüzlü sayılarda yedi yüzün çokluğu ifade etmesi gibi, birli sayılarda da yedi çokluk ifade eder.*”⁵²⁴

6. Meseleye Dair Süveyd’in Görüşü

Süveyd meseleyi açıklığa kavuştururken, öncelikle Kur’ân’ın yedi harf üzere indiğini ifade eden hadisi şerifi zikirle başlamakta ve Kur’ân’ın *Yedi Harf* üzere indiğini ifade eden hadislerin tevâtür derecesine vardığını, bunun inkârının mümkün olmadığını söylemektedir.⁵²⁵

Aynı şekilde, Kur’ân’ın Kureyş lehçesi ile indiği hadisine de âtıfta bulunarak, bunun Kur’ân’ın tamamının Kureyş lehçesinde indiğini ifade etmeyip, çoğunlukla bu lehçe üzere indiğini söylemektedir. Öyle ki Kur’ân’da geçmekte olan "كالعهن المنفوش" ve "وطلح منضود" gibi âyetlerdeki "العهن" ve "طلح" gibi kelimelerin Kureyş tarafından bilinmiyor olması ve Kur’ân’da farklı lehçe, hatta farklı dilde kelimelerin olduğunu göstermektedir. Öyle ki bir Arap toplumunda kullanılan bazı kelimeler diğerinde kullanılmıyor, sahâbe (ra) mânâyı Hz. Peygamber’e (s.a.v.) arz ediyorlardı. Tüm bu durumlar sebebiyle Eymen Süveyd, yedi harfin çoğunlukla lehçe kaynaklı olduğunu ifade etmektedir.⁵²⁶

Süveyd’in bu çerçevede yapmış olduğu açıklamalara ek olarak; Süveyd, âlimlerin bu konuda ihtilaf ettiğini, Yedi Harfin ne olduğuna dair söz birliğinin gerçekleşmediğini ve ilâhî muradın ancak Allah tarafından bilindiğini ve kıyamet günü bu muradın ifşa olacağını söylemektedir.

Süveyd, aynı zamanda kırâat-i aşerenin de yedi harf içerisinde olduğunu fakat bunun bir harfi mi yoksa birden fazla harfi mi kapsadığının bilinemeyeceğini söylemektedir.⁵²⁷ Mekkî b. Ebi Tâlib (ö.437/1045)⁵²⁸ ve Taberî (ö.310/923) bu

⁵²⁴ Çetin, *Yedi Harf ve Kırâatler*, 134.

⁵²⁵ Süveyd, “el-Ahrufu’s-Seb’a”, *Youtube*, 33, 24 Tem 2018.

⁵²⁶ Süveyd, “el-Ahrufu’s-Seb’a”, *Youtube*, 10-30, 24 Tem 2018.

⁵²⁷ Süveyd, “el-Ahrufu’s-Seb’a”, *Youtube*, 41, 24 Tem 2018.

⁵²⁸ Mekkî b. Ebi Tâlib, *el-İbâne an maâni’l-Kırâat*, thk: Dr. Abdulfettah İsmail (Kahire: Dâr-u Nahda Mısr li’t-Tab’ ve’n-Neşr), 71; Mehmet Şevket Öztürk, *Mekkî b. Ebi Tâlib ve el-İbâne an Meâni’l Kırâat*, (Bursa, Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2021), 79.

kırâatlerin yedi harften bir harf olduğunu söylerken Kadı Ebu Bekr Bâkılânî ise kırâatlerin yedi harfin yedisi olduğunu söylemektedir⁵²⁹

Yedi harf meselesinin tartışmalı bir mesele olduğu, tam olarak mahiyetinin ne olduğuna dair ittifak edilemediği, ancak bu çerçevede itibar görmüş veya zayıf kalan görüşlerin olduğu, ehlinin mâlumûdur. Bu sebeple de “şahsımca yedi harf şudur” demek mümkün olsa da “muhakkak yedi harf şudur” demek çok da mümkün değildir. Bundan dolayı kanaatimizce bu ve benzeri birçok meselede Allah kullarına acziyetlerini göstermekte ve kendi dinine dair konuşturup onları dini ile meşgul kılmaktadır. Yâni yedi harfin hakikati Süveyd’in de dediği gibi, bize göre de ancak Allah’ın ilmince malumdur ve herşeyin ifşâ olacağı kıyamet günü bu hakikat de ifşâ olacaktır. Anlaşılan o ki, insana bakan yönüyle bu mesele de birçok mesele gibi, kırâat alanının bir problematiği çerçevesinde tartışılmaya devam edecektir.

2.2.3. Kur’ân’ı Lahn (Nağme, Ezgi) İle Kırâat Etme

Peygamber efendimiz (s.a.v.) Kur’ân’ı güzel okumayı, okurken sesi güzelleştirmeyi tavsiye etmiş,⁵³⁰ kendisi de en güzel şekilde Kur’ân’ı terennüm etmiştir. Bununla beraber Efendimiz meseleye dair hadiste şöyle buyurmaktadır. *“Kur’ân’ı Arap lahnı ve üslûbu ile okuyun. Fâsıkların, yahûdi ve huristyanların lahnı ve tavrı ile onu okumaktan sakının. Benden sonra bir kavim gelecek; onlar Kur’ân’ı şarkıcıların, râhibelerin ve yas tutan kadınların üslûbu ile okurlar. Ama okudukları hançerelerinden (boğazlarından) öteye geçmez. Onların da, bu okuyuşlarından hoşlananların da kalpleri fitne ile dolmuştur.”*⁵³¹ Bu meseleye dair hadisi şerifler de ifade etmektedir ki Kur’ân gelişigüzel okunabilecek bir kitap olmayıp, özenle ve güzel sesle okunabilecek ilahi bir hitaptır. Bununla beraber lahnın ve Kur’ân okunurken dikkat edilmesi gereken ölçülerin ne olduğu, âlimler arasında tartışılmalıdır.

Çoğulu “*elhân*” ve “*luhûn*” olarak gelen “*lahn*”, sözlükte “*i’rapta hata yapmak, doğru olana muhalefet etmek*”,⁵³² *doğru olanı terketmek, marş ve müzik*⁵³³

⁵²⁹Ebu Şâme Şihabuddin Abdurrahman b. İsmail el-Makdisi, *Murşidu’l-Veciz*, Thk: Velid Mesaid et-Tabtabai, (Kuveyt: Mektebetu İmam ez-Zehabi,1993), 323.

⁵³⁰ Ahmed b. Şuayb b. Ali Ebu Abdurrahmân en-Nesâî, *Sünen en-Nesâî*, thk. Raid b. Sabri b.Ebî Alfe, (Cidde: Dâru Tuveyk, 2008), 83 (No.1015).

⁵³¹ Ebu Bekr Ahmed b. Hüseyin el-Beyhakî, *Şuabu’l-îmân*, thk. Muhammed Said b. Beyvunî Zağlûl, (Beyrut: Dâru Kutubu İlmiyye, 2000), 2/540.

⁵³² Ahmet Hasan ez-Zeyyâd-İbrahim Mustafa, *Mu’cemu’l-Vasît*, “Lahn”, 872; el-Maânî, “Lahn”, (Erişim: 30 Ağustos 2024).

⁵³³ İbn-i Manzûr, *Lisanu’l-Arab*, “Lahn”, (Erişim: 30 Ağustos 2024).

mânalarına gelir. Bununla beraber “*Kur’ân okurken harflerin zat ve sıfatlarında hata yapmaya ve yapılan hatalara da lahn denilmektedir. Hadislerde ise ezgi, nağme, teğanni gibi manalarda kullanılmıştır.*”⁵³⁴ Süveyd ise bu eserinde lahn kelimesini ezgi, nağme manalarında kullanmış, Kur’ân’ı nağme ve ezgi ile kırâat etmenin hükmünü araştırmıştır.

Lahn kelimesinin mânası yukarıdaki gibi olmakla beraber mezkûr meseleye dair hadisler, âlimleri bu meseleye dair konuşturmuş ve farklı görüşler ortayaatılmıştır. Enes b. Mâlik (ö. 711), Saîd b. Cübeyr (ö. 713), Hasan-ı Basrî (ö. 728), İbrâhim en-Nehaî (ö. 714), İbn Sîrîn (ö. 729), Mâlik b. Enes (ö. 795) ve Ahmed b. Hanbel’in (ö. 855) de aralarında bulunduğu bazı âlimler, Kur’ân lafızlarının yapılarının bozulabileceği, dikkatlerin mânadan makama çevrileceği ve asıl gayeden uzaklaşılacağı gibi gerekçeler ileri sürerek, makamla Kur’ân okunmasını uygun görmemişlerdir.

Diğer taraftan Kur’ân’ın sahip olduğu üstün ahenk ve musiki ve Efendimizin “Kur’ân’ı güzel sesle okuyun” diye tavsiye etmesi sebebiyle, Hz. Ömer, Adullah b. Mes’ûd (ö. 652), Abdullah b. Abbas (ö. 687), Ebû Hanîfe (ö. 150), Şâfiî (ö. 820) gibi âlimler, tecvid kurallarına uymak kaydıyla Kur’ân’ın makamla okunabileceğini söylerler.⁵³⁵ Bu durum iki görüşe göre de âlimlerin fikir beyân ettiğini ve Kur’ân’ı, tecvid kaidelerince tavizsiz okumanın çok önemli olduğunu göstermektedir.

Eymen Süveyd ise *el-Beyân* adlı kitabında farklı âlimlerin, farklı görüşlerini arzettikten sonra, hülâsa kısmında lahn ile tilavete dair şu görüşleri ifade etmektedir.

1. Kur’ân’ı mûsiki lahnı ile okumak bid’attır. Çünkü ne Rasulullah (s.a.v.) ne de sahâbe (ra) böyle yapmıştır, ne de Cebrail (as) Kur’ân’ı böyle indirmiştir.

2. Kur’ân okurken sesi güzelleştirmek şer’en istenen bir durum olsa da bu ancak Arap lahnı ile olmalıdır.

3. Bir okuyucu Kur’ân’ı nağme (lahn) ile okuyorsa tilavetin mi mûsikinin mi hükmü ön plana çıkmıştır, bakılır. Şâyet tilavetin hükmü öne çıkmışsa bu kırâat

⁵³⁴ Çetin, “Lahn”, *DİA*, (Ankara: 2003), 27/55; (Erişim: 11 Aralık 2023).

⁵³⁵ Çetin, “Lahn” 27/55.

kerihtir. Fakat mûsikinin hükmü ön plana çıkmışsa bu kırâat haramdır ve dinlemenin hükmü de aynı şekildedir. Bu konuda icma vardır.⁵³⁶

Yukarıda Süveyd'in ifade ettiği gibi Kur'ân tilâvetinde Kur'ân'ın ruhunun muhafaza edilmesi elzendir. Aksi durumda Kur'ân âyetlerinin azametine aykırı bir tavır içerisine girilmiş olacaktır ki bu en asgari yönüyle keraheti ifade eder.

2.2.4. Kur'ân Öğrenimi (Telakki'l-Kur'ân)

Kur'ân'ın ilk muallimi Cebrail (a.s.) ilk talebesi ise Hz. Peygamber (s.a.v.) dir. Bu öğrenim süreci ise beşerî yöntemlerin üstünde bir yöntemle, vahiyle gerçekleşmiştir. Vahiy, çoğunlukla nûranî varlık olan bir melek vesilesi ile gizli ve hızlı bir şekilde gerçekleşmiş olup, insanlar açısından merakları celbeden bir esrarı ifade etmiştir. Bu sebeple de tarih boyunca vahyin Allah Teala'dan meleğe, melekten peygamberlere ve peygamberlerden insanlara nakil süreci araştırılmış ve bu mesele çokça çalışmaya sahne olmuştur. Âlimler bu çerçevede yer yer farklı fikirler beyân etmiş ve bu beyânât kitaplarda yerini almıştır.

Vahyin son örneğinin Kur'ân olması ve Kur'ân'ın Hz. Peygamber'e naklinin bu yolla gerçekleşmiş olması sebebiyle, öncelikle vahye dair kısa bir ma'lumat arz edilecek olup ardından Süveyd'in *Telakki'l-Kur'ân* eseri çerçevesinde, Kur'ân'ın öğrenim ve nakil yöntemi araştırma konusu edilecektir.

1. Vahiy

Vahiy kelimesi “v-h-y” harflerinden türemiş mastar olup *işaret, yazı, risalet, ilhâm, ve gizli söz* gibi manalara gelmektedir.⁵³⁷ İstilahî olarak ise vahiy; “Allah'ın bir emri, bir hükmü veya bilgiyi peygamberine gizli olarak bildirmesi” demektir.⁵³⁸ Aynı zamanda vahiy Allah Teala'nın tarihe özel bir şekilde müdahalede bulunmasıdır, şeklinde de değerlendirilmiştir.⁵³⁹

Vahiy, yukarıda da ifade edildiği üzere Allah'ın peygamberleri ile hızlı ve gizli bir şekilde iletişime geçmesini ifade etmektedir. Nitekim Kur'ân daha önceki

⁵³⁶ Süveyd, *el-Beyân*, 44.

⁵³⁷ İbn-i Manzûr, *Lisânu'l-Arab*, “Vahiy”, (Erişim 02 Eylül 2024).

⁵³⁸ Yusuf Şevki Yavuz, “Vahiy”, *Diyanet İslam Ansiklopedisi*, (İstanbul: 2012), 42/440; (Erişim 02 Eylül 2024).

⁵³⁹ Mehmet Akif Ceyhan, “Müslüman Geleneğinde Vahiy Anlayışı”, *AUID* 11, (Aralık 2018), 471.

peygamberlere de vahyedildiğini bizzat kendisi anlatmaktadır.⁵⁴⁰ Önceki peygamberlere vahyolunduğu gibi Hz. Peygamber'e de vahyolunmuş, Kur'ân'da ise bu vahyolunmuş şekline dair yer yer bilgiler arzedilmiştir. Bu çerçevede Kur'ân'ın aslının levh-i mahfuz'da olduğu,⁵⁴¹ Kur'ân'ın Kadir gecesinde indiği,⁵⁴² Kur'ân'ın Hz. Cebrâil tarafından indirildiği,⁵⁴³ Hz. Peygamber'in Kur'ân'ı kavraması için peyderpey indirildiği⁵⁴⁴ ve Hz. Peygamber'in unutmamak için aceleyle tekrar etmeyip Hz. Cabrail'in okuması bitmeden kendisinin başlamaması gerektiği⁵⁴⁵ gibi vahyin içeriğine dair durumlara değinilmiştir. Bu vesile ile vahye dair bilgiyi, yine vahiy yoluyla öğrenebilmemiz mümkün olabilmektedir.

Vahyin son ürünü, ilahî son hitap olan Kur'ân, vahyin son muhatabı ise Hz. Muhammed (sav) dir.⁵⁴⁶ Kur'ân'ın ilahî bir kitap olması önceki kitaplarla benzer şekilde vahyolunduğunu göstermektedir. Fakat Kur'ân'ın diğer kitaplara kıyasla farklılaşan en belirgin özelliği ilahî muhafazaya muhatap olmasıdır, denilebilir. Çünkü Kur'ân'ı koruyacağını Kur'ân'ı inzâl eden Allah bizzat Kur'ân'ında buyurmuş, diğer kitaplar ise bu korumadan mahrum kalmışlardır.⁵⁴⁷

Kur'ân'ın tilavet ve nazmı, ilahî bir va'd ile muhafaza altına alınmış olsa da Kelâmullah'ın Hz. Cebrail'den Hz. Peygamber'e, Hz. Peygamber'den sahabeye ve oradan günümüze tarihî serencâmı merak konusu olmuş ve araştırılmıştır. Bu sebeple bu kısımda Eymen Süveyd'in penceresinden, Kur'ân'ın günümüze uzanan öğrenim süreci ve yöntemine dair bir araştırma içerisine girilecektir.

2. Hz. Peygamber (sav) Döneminde Kur'ân Öğrenimi

Kur'ân'ın nüzûl süreci 610 yılında, Hira Mağarası'nda, Alak Sûresi'nin ilk beş ayeti ile başlamıştır. Hz. Peygamber (sav) bu vesileyle Hz. Cebrail'den Kur'ân'ı vahiy yoluyla alır ve ümmetine ulaştırırdı. Böylece nûranî bir varlıktan, beşerî ve cismanî bir varlığa kelâmullah'ın nakli gerçekleşmiş olurdu.

⁵⁴⁰ Nisa, 4/163; Ahzab 33/40.

⁵⁴¹ Zuhuf, 43/4.

⁵⁴² Kadir, 97/1-3.

⁵⁴³ Tekvir, 81/19-73.

⁵⁴⁴ Furkan, 25/32.

⁵⁴⁵ Kıyame, 75/16-19.

⁵⁴⁶ Ahzâb, 33/40.

⁵⁴⁷ Hicr, 15/9.

Eymen Süveyd de ilahi ma'lumatın nûranî bir varlıktan, et ve kandan ibaret bir varlığa naklinin sıradan bir durum olmadığını, klasik öğrenim yöntemleriyle gerçekleşmediğini, hakikatini ancak vahyolunan Peygamberin bilebileceğini söyler. Bununla beraber vahyin Hz. Peygamber'in göz ve kulaklarına değil, ruh ve kalbine indirildiğini ifade eder. Eymen Süveyd bu süreci her birimizin tecrübe etmiş olduğu rüya âlemine benzetir. İnsan rüyada göz ve kulaklarını kullanmaksızın görür, işitir ve malumat edinir.⁵⁴⁸ Bu durum da bize göstermektedir ki ilahi ma'lumatın hızlı ve gizli bir şekilde muhatabın kalbine aktarılması, gayet mümkündür. Nitekim en uzun rüyanın bile sadece birkaç saniye sürdüğünü bilimsel araştırmalar ortaya koyduğuna göre, bu vahiy sürecinin hakikatini anlamak da zor olmasa gerektir.

Kur'an'ın Hz. Peygamber (s.a.v) in kalbine vahyolunduğu *Söyle (yahudilere): Cebrâil'e kim düşmansa bilsin ki, Allah'ın izniyle önce gelen kitapları doğrulayıcı, müminler için bir hidayet rehberi ve müjdeci olarak Kur'an'ı senin kalbine indiren odur*⁵⁴⁹, *Onu, senin kalbine uyarıcılardan olası diye açık bir Arapça ile Rûhulemîn indirmiştir.*⁵⁵⁰ âyet-i kerimleri ile vurgulanmıştır. Hz Peygamber de bazen vahyin zil sesi şeklinde kendisine ulaştığını ve bu durumun vahyin en şiddetli hali olduğunu söylemiştir.⁵⁵¹ Bu durum da bu sürecin normal beşeri bir yöntemle olmadığını göstermektedir.

Vahyin tarifinde zikredildiği ve âyet-i kerimelerin de izah ettiği gibi hızlı ve gizli bir şekilde bilginin naklinin klasik yöntemlerdeki arz ve sema yöntemleri ile gerçekleşmeyeceği âşikârdır. Bu sebeple, bir peygamberin beşer üstü kabiliyetlerle donatıldığını ve onlardaki fetanet ve kavrama sıfatlarının bütün beşerin üzerinde bir meziyet olduğunu söylemek mümkündür. Nitekim bu konuda, vahiy esnasında melek Cebrâil mi beşerleşti, yoksa bir beşer olan Hz. Peygamber (s.a.v.) mi melekleşti, diye tartışmalar gerçekleşmiştir.⁵⁵²

Hız. Peygamber kitabeti ve telaffuzu, zâhir ve bâtını, esrâr ve nurlarıyla Kur'an'ı melek Cebrâil'den alıyordu. Kur'an'dan bir âyet incek olsa Hz Peygamber vahiy kâtiplerini çağırır, bu kâtipler Hz Peygamber'in huzurunda vahyi yazıya dökerlerdi.

⁵⁴⁸ Süveyd, *Telakki'l-Kur'an Abra'l-Usûr*, 5.

⁵⁴⁹ Bakara 2/97.

⁵⁵⁰ Şuara 26/193-195.

⁵⁵¹ Buhari, *Bed'ul-Vahy*, 2; Süveyd, *Telakki'l-Kur'an Abra'l-Usûr*, 5.

⁵⁵² Halil Aldemir, "Vahiy Sırasında Hz Peygamber'in melekliğe yükselmesi ya da vahiy meleğinin beşeriyete bürünmesi teorisi", *Sosyal Bilimler Dergisi*, c.5, 10/17,18.

Kâtiplerden biri bilerek ya da sehven ayeti yanlış yazsa Hz. Peygamber'e vahiy gelir ve bu yanlış derhal düzeltilirdi.⁵⁵³

Nitekim Kur'ân kitabesinde, imlânın Hz Osman'ın yazdırmış olduğu mushaflara uygun olmasının hükmü, âlimler arasında tartışılmalıdır. Ulemânın kimisi hattı Osmanî'nin tevkîfi olduğunu, kimisi gerekli olduğunu, kimisi ise başka şekilde imlasının caiz olduğunu ifade etmişlerdir.⁵⁵⁴

Hz Peygamber (s.a.v.) Cebrail'den (a.s.) aldığı şekli ile Kur'ân'ı sahabesine okuyor, sahabe kulaklarıyla bu okuyuşu dinliyor ve alıyordu. Bir zaman sonra ise Hz. Peygamber (s.a.v.) sahabesinden Kur'ân okumalarını talep ediyor, ibni Mes'ûd gibi sahabeden bizzat dinliyordu.⁵⁵⁵ Böylece Hz. Peygamber (s.a.v.) Kur'ân ve Kırâat öğretiminde, arz ve sema olmak üzere iki yöntemin temellerini atmış oluyordu. Hz. Peygamber'in (s.a.v.) okuması sahabenin dinlemesi ve sonra Hz. peygamber'e (s.a.v.) okuması talebe hoca ilişkisinin, Kur'ân öğrenimindeki önemini gösteriyordu. Bu durum Kur'ân'ın tek başına öğrenilmesinin doğru olmadığını ve her daim bir fem-i muhsin üstattan öğrenilmesi gerektiğinin açık ifadesidir.

Tarih boyunca insanoğlu birçok malumat edinmiş, bunun ancak bir kısmı diğer nesillere aktarılabilmiştir. Aktarılan bu bilgi çoğunlukla kulaktan kulağa gerçekleşmiş olup Tevrat ve İncil gibi muharref kitaplara dair bilgilerin kayıt altına alınması bile ancak yüzlerce yıl sonra tahrifle mümkün olabilmiştir. Zaten Kur'ân dışında aradan yüzyıllar geçmesine rağmen aynı ile sabit kalmış bir metni örnek gösterebilmek mümkün olmayacaktır.⁵⁵⁶

Kur'ân'ın diğer söz ve metinlere kıyasla en belirgin özelliklerinden biri de söz ve kitabetin mezcedildiği bir yöntemle nakledilmesidir. Kur'ân'ın indirildiği vakte kadar Kur'ân'ın nakil yöntemine benzer bir yöntemin örneği yoktur. Yani Kur'ân ne tamamen şifahî ne de tamamen kitabî nakledilmemiş, hem kitabî hem şifâhî naklolunmuştur.

⁵⁵³ Hakka 45-47; Süveyd, *Telakki'l-Kur'ân Abra'l-Usûr*, 6; Ziya Şen, "Kur'ân-ı Kerim'in Yazılması", *Diyanet İşleri Başkanlığı Dini Yayınlar Daire Başkanlığı*, c.46, 1/34.

⁵⁵⁴ Altıkulaç, *Mesâhif-i Kadîme*, S???

⁵⁵⁵ Süveyd, *Telakki'l-Kur'ân Abra'l-Usûr*, 6.

⁵⁵⁶ Baki Adam, "Tevrat", *DİA*, (İstanbul: 2012), 41/40; (Erişim 03 Eylül 2024).

3. Hz. Peygamber Sonrası Dönem

Hz. peygamber'in (s.a.v.) vefatından sonra, Kur'an'ı bir mushafta cem etme ihtiyacı doğmuş, Hz. Ömer'in (r.a), Hz. Ebubekir'e (r.a.) tavsiyesiyle, Hz. Ebubekir (r.a.) döneminde, Kur'an ayetleri, bir mushafta toplanacak şekilde yazılmıştır.⁵⁵⁷ Hz. Osman (r.a.) döneminde ise Kur'an, Ermenistan-Azerbaycan savaşında çıkan kargaşa dolayısı ile Huzeyfe b. Yemân'ın durumu Hz Osman'a aksettirmesinin sonucu olarak, Zeyd b. Sâbit başkanlığında bir komisyon tarafından çoğaltılmıştır. Çoğaltılan bu mushaflar bir okuyucu ile beraber Medine, Mekke, Kûfe, Şam ve Basra'ya gönderilmiştir.⁵⁵⁸ Bu durumun sonucu olarak bu kâriilerin okuyuşları bu illerde ön plana çıkmıştır. Bu tablo içerisinde dikkatleri en çok cezbeden meselenin her bir mushafta bir öğreticinin gönderilmiş olmasıdır, denilebilir. Bu şekilde söz ve yazı cem edilmiş olduğu gibi, yazıyla oluşabilecek yanlış anlaşılmalarda söz, söz ile ortaya çıkabilecek kusurlar ise yazı ile desteklenerek giderilebilmiştir.⁵⁵⁹

Sahabe döneminde Kur'an'ın telaffuzuna dair pek sıkıntı yaşanmasa da diğer milletlerin İslam'a girmesiyle, telaffuz kusurları artmaya başlamıştır. Bu sebeple Ebu'l-Esved ed-Düeli (ö. 688) ve Halil b. Ahmet (ö. 791) gibi âlimler Kur'an'ın metin, ses ve telaffuzunu muhafaza edecek kural ve kaideleri koymaya başlamışlardır.⁵⁶⁰ Böylece bu âlimler harflerin mahreç ve sıfatları, medlerin zamanlaması, gunne ve ihfa gibi meseleleri Hz. Peygamber (s.a.v.) den alındığı şekliyle kayıt altına almışlardır.⁵⁶¹

Ebu'l-Â'la el-Hemezânî'nin *et-Temhîd*'inden alıntıyla, Cebele b. Süheym'den gelen bir senetle Efendimiz (sav) in "اللفراء و المساكين" ayetini medle ve ağzını açarak okuduğu,⁵⁶² ikinci olarak da Ebu Bekir b. Ayyâş senediyle gelen rivayette İbn-i Ayyâş'ın Âsım'dan "رسَل الله الله"⁵⁶³ ayetini sorduğunu onun ise "birinci lafz-ı celâli kalın, ikincisini ise ince oku" dediği nakledilir.⁵⁶⁴ Bu da Kur'an'a dair bilginin hoca talebe ilişkisi ile nesilden nesile aktarıldığını göstermektedir.

⁵⁵⁷ Sadık Kılıç, "Kur'an'ın Cem'i Meselesi", *Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 4/276.

⁵⁵⁸ Ziya Şen, "Hz Osman Döneminde İstinsah Edilen Mushafların Akibeti", *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 36/32.

⁵⁵⁹ Süveyd, *Telakki'l-Kur'an Abra'l-Usûr*, 10.

⁵⁶⁰ Süveyd, *Telakki'l-Kur'an*, 7.

⁵⁶¹ Süveyd, *Telakki'l-Kur'an*, 7.

⁵⁶² Süveyd, *Telakki'l-Kur'an*, 8.

⁵⁶³ En'am, 164.

⁵⁶⁴ Süveyd, *Telakki'l-Kur'an*, 8.

Süveyd, âlimlerin gayretlerine sebebi “Kur’ân seslerini farklı dillerin kullanımı ile oluşabilecek değişikliklerden korumak” olarak ifade eder ve lafzın önemini şu şekilde arz eder. "إن الالفاظ قوالب المعاني، فإذا تغير اللفظ تغير المعنى المناط به." "Lafızlar mânaların kalıplarıdır. Lafızlar değiştiğinde mânaların tutunduğu dayanak da değişir, demektir."⁵⁶⁵ Ve böylece müellif mânanın selametinin, lafzın selametiyle mümkün olduğunu söyler adeta.

Bazı âlimler lafzın mâna yönünden önemini ifade edercesine Kur’ân’ın i’câzının lafız ve mâna bütünlüğünde olduğunu ifade ederler. İbn-i Abdi Rabbih (v. 327/938) mânaları ruha, lafızları da cesede benzetir. Ebû Hilâl el-Askerî (Ö. 395/1004) de manaları cesede, lafızları ise elbiseye benzetmektedir.⁵⁶⁶ Hacı İbrahim Efendi (Ö. 1889) ise “*mana güzel olup da lafızlar yakışsız olursa yahut lafız ile mana yekdiğerine mütenâsib ve mütelâyim olmamasından dolayı lafızların tertib ve düzeninde hâlel bulunursa; bu durum güzel ve yakışıklı bir kimsenin, nefret edilen çirkin bir kıyafete girmesi gibi olur,*” demektir.⁵⁶⁷ Arzetmiş olduğumuz bu ifadeler de göstermektedir ki Kur’ân lafzı ve manasıyla bir bütünlük ifade etmektedir, lafzı ve manasıyla Kur’ân’dır. Böylece lafızda ortaya çıkan bir tahrifatın Kur’ân’ı tahrif etmesi kaçınılmaz olacaktır.

Eymen Süveyd bu durumu ifade noktasında "عسى" ve "عسى" fiillerini örnek verir. Nitekim biri teracci diğeri isyan ifade eden bu iki kelime telaffuz edilirken küçük bir sıfat kayması lafzı ve doğal olarak mânayı değiştirecek ve tahrif meydana gelecektir.

Müellif, başlangıçta Sibeveyhi gibi âlimlerin harflerin mahreç ve sıfatları konularını sarf ve nahiv kitaplarına bir başlık olarak derc ettiklerini, fakat sonraki dönemlerde önemine binaen, tecvid ilmi olarak hususi te’lif edildiğini söylemektedir.⁵⁶⁸

Süveyd aynı zamanda tecvid kaidelerinin sözlü ve yazılı olmak üzere iki metotla nakledildiğini, biri olmaksızın diğेरinin ayakları kaydıracağını ifade eder.⁵⁶⁹

⁵⁶⁵ Süveyd, *Telakki'l-Kur’ân Ebra'l-Usûr*, 9.

⁵⁶⁶ Nasrullah Hacımüftüoğlu, *Kur’ân’ın Belâgatı ve İ’câzı*, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, (Ankara, 2022), 16.

⁵⁶⁷ Hacımüftüoğlu, *Kur’ân’ın Belâgatı ve İ’câzı*, 17.

⁵⁶⁸ Süveyd, *Telakki'l-Kur’ân*, 9.

⁵⁶⁹ Süveyd, *Telakki'l-Kur’ân*, 11.

Süveyd mezkûr ifadelerinin ardından tecvid ilmine dair malumatın mantuk ve mektûbî yöntemin cem'i ile nakledilmesi gerektiğini söyler. Nitekim mantuk olmaksızın kitâbî olanın farklı anlaşılacağını, yazılmış kaideler olmaksızın sözle nakledilen bilgilerin terazisinin şaşabileceğini, İbn-i Mücâhid ve Mekkî b. Ebî Tâlib'den rivayetle arzeder.

İbn-i Mücahit bu çerçevede kurrâyı şu şekilde kısımlandırır:

Öyle kârieler vardır ki bunlar i'râbı, kırâat vecihlerini, Arap dili ve kelimelerin mânasını bilir ve kusurlu okuyuşları anlar. İşte bu meziyyetlere sahip kurrâ mahareti sebebiyle bütün İslam beldelerinde kendisinden çekinilen kimsedir.⁵⁷⁰

İkinci grup ise irabı, kırâat vecihlerini bilmez ve Kur'ân'ı duyduğu kadarıyla ezberler. Bundan dolayı da okuduğunda kusurlu okur, hata eder.⁵⁷¹

Üçüncü kimse de odur ki i'râbı ve lügatı bilir, mânâyı anlar fakat kırâat ilminden mahrum olması sebebiyle bu ilme dair âlimlerin ve kitapların zikrettiği ihtilafı okuyuşları bilmez. Böylece bu kimse i'rab ve lügat bilgisiyle önceki nesillerin okumadığı bir şekilde okur ve bidat ehlinden olur.⁵⁷²

Bu konuda Mekkî b. Ebî Tâlib ise "kitap ve kırâatlarda bir rivayet yazılı olarak naklediliyorsa bu rivayetin "evla" bir rivayet olduğunu, tilâvet ve kitâbetle nakledilmeyen rivayette ise hata ve şüphenin olabileceğini söyler. Bu sebeple de kurrânın her daim yazılı metinlerle iletişim içerisinde olduğunu söyler.⁵⁷³

4.Kur'ân Öğrenim Yöntemleri

Tarihten günümüze Kur'ân öğrenimi belli esaslara dayanarak günümüze ulaşmıştır. Bu sebeple Süveyd, başlıca Kur'ân öğrenim yöntemlerini şu şekilde sıralamaktadır.

1.Tashîh-i Tilâvet: Bu yöntem talebenin düzgün okuyuşu hocasından dinlemesi ve onu taklit etmesi ile gerçekleşen bir yöntemdir. Bu yöntem Fatıha Sûresi ve Amme Cüzü gibi Kur'ân'ın bir kısmını okuyarak gerçekleştirebileceği gibi, tamamını okuyarak

⁵⁷⁰ Süveyd, *Telakki'l-Kur'ân*, 12.

⁵⁷¹ Süveyd, *Telakki'l-Kur'ân*, 12.

⁵⁷² Süveyd, *Telakki'l-Kur'ân*, 14.

⁵⁷³ Süveyd, *Telakki'l-Kur'ân*, 14.

da uygulanabilir. Bu yöntem Kalun, Verş, Hafs gibi rivayetlerden biri esas alınarak gerçekleştirilir.⁵⁷⁴

Bu yöntemin ülkemizde daha çok kısa sûreler üzerinden gerçekleştiğini söylemek mümkündür. Nitekim talebe kısa sûreleri dudak talimi ile fem-i muhsin hocasından dinler ve uygulamaya çalışır. Bu çalışmalar sonunda dudakları belli bir forma ulaşan talebe böylelikle meleke haline getirmiş olduğu uygulamaları, Kur'ân'ın tamamında uygulama fırsatı bulur.

2.Hıfz: Bu özellik Hz. Peygamber'in (s.a.v.) ümmetinin meziyyetlerindedir. Rabbimiz şöyle buyurmaktadır. "بل هو آيات بينات في صدور الذين أوتوا العلم" "*Hayır, o, kendilerine ilim verilenlerin kalplerindeki apaçık âyetlerdir.*"⁵⁷⁵ Böylece tashih-i tilâvetle Kur'ân doğru bir şekilde öğrenilmiş, hıfz ile de kalplerde korunmuş olur.

Süveyd tashih-i tilâvet ve hıfz yönteminin mezcedilmiş haliyle Kur'ân'ı öğrenim yöntemlerini üç başlık altında incelemeye tabii tutmaktadır.

1. Pratik ve teorik olarak, tilâvetin ahkâmını uygulayacak şekilde, Kur'ân'ın tamamını isnat sahibi bir hocaya okumaktır. Bu uygulanagelen yöntemlerin en üstünüdür. Geçmişten günümüze kurra imamlar bu yöntemi uygulamışlardır.

2. Tilâvet kaidelerinin kapsamlı olarak öğrenildiği ve Kur'ân'ın tamamına uygulanmasıyla beraber Kur'ân'ın bir kısmının ezberlendiği yöntemdir.⁵⁷⁶

3. İkinci yöntemden farklı olarak Kur'ân'ın bir kısmında pratize edilen yöntemdir.⁵⁷⁷

Müellif birinci yöntemin "*İcâzet fi'l-Kur'âni'l-Kerîm*" diğer iki yöntemin ise "*şehadetu itkâni't-tilâve*" veya benzeri şekilde ifade edilmesi gerektiğini düşünmekte ve bu üç yöntem içerisinde en üstün olanın birinci yöntem olduğunu ifade etmektedir.⁵⁷⁸

⁵⁷⁴ Süveyd, *Telakki'l-Kur'ân*, 30.

⁵⁷⁵ Süveyd, *Telakki'l-Kur'ân*, 30; Ankebût, 29/49.

⁵⁷⁶ Süveyd, *Telakki'l-Kur'ân*, 35.

⁵⁷⁷ Süveyd, *Telakki'l-Kur'ân*, 36.

⁵⁷⁸ Süveyd, *Telakki'l-Kur'ân*, 36.

2.2.6. Ehl-i Kur'ân'a Tavsiyeler

Osmanlı'nın yıkılması ile beraber ülkemizde ilmî çalışmaların sekteye uğradığını söylemek mümkündür. Bir müddet bu çalışmaların gayriresmi bir şekilde yürütüldüğünü söyleyebiliriz. İslami ilimler yer yer gayriresmi kurumlar üzerinden gerçekleştirilirken, yer yer de ilahiyat fakülteleri üzerinden gerçekleştirilmiştir. Kur'ân öğrenimi ve hıfzı çalışmaları ise çoğunlukla Kur'ân Kursları üzerinden yürütülmüştür. Bu vesile ile Kur'ân Kurslarına olan ilgi devam edegelmiştir. Nitekim kaynaklar 2023 yılı itibariyle ülkemizdeki hafız sayısının iki yüz bini geçtiğini ifade etmektedir.⁵⁷⁹ Bu da tecvid ve kırâat âlimi olan Eymen Süveyd'in tavsiyelerini bizim için oldukça kıymetli kılmaktadır. Bu sebeple, tezimizin son başlığını Süveyd'in Kur'ân ehline tavsiyelerini oluşturacak şekilde oluşturmayı arzu ettik. Süveyd'in ilim ve Kur'ân ehline tavsiyelerini şu şekilde sıralayabiliriz:

1. Tashîh-i niyet: Dinimizin bize öğrettiği ilk şey bir işe başlamadan önce niyete çekidüzen vermektir. Bundan dolayıdır ki ilim talebesi niyetini Allah'ın rızasına ayarlamalı ve öylece ilim yolculuğuna koyulmalıdır. Talebe ilme başlarken niyetinin, ilim öğrenip öğretmek ve Allah'ın rızasını kazanmak mı, yoksa dünyevi menfaat veya makam ve mevki elde etmek mi diye sorgulamalıdır. Bir kimsenin niyeti Allah rızası olursa, dünyası için de Allah ona yeter. Yeter ki kişi dünyalık için değil de Allah için Kur'ân'ı öğrensin ve öğretsin.⁵⁸⁰

2. Plan ve Program: Talebe öncelikle vaktini ve yeteneğini göz önünde bulundurmalı ve buna göre plan yapmalıdır. Plan ve program olmaksızın başarı elde etmek mümkün olmayacaktır.⁵⁸¹

3. Sabır: Kişi öğrendiğini dünyevi menfaat için değil Allah rızası için öğrenmelidir. Dünyanın cefasına ve eğitim esnasında karşılaşılan sıkıntılara sabır ile muamele etmelidir. Şayet sabrederse küfür ehlini dahi rızıklandırır Allah Mü'min ve Kur'ân talebesini ihmal etmeyecektir.⁵⁸²

⁵⁷⁹ Diyanet Haber, "2023'te 13 bin 334 kişi Hafızlık İcâzetnâmesi aldı", 06 Kasım 2023, (Erişim: 17 Eylül 2024).

⁵⁸⁰ Alhusaini Academy, Nesaihu Kable'l-Bidâye, *YouTube*, (Erişim 17 Eylül 2024).

⁵⁸¹ WanatlwKur'ân, Vasiyyetu Dr. Eymen Süveyd, *YouTube*, 00:00-00:40, (Erişim 17 Eylül 2024). https://youtube.com/shorts/q8TXdCE-uAk?si=zn2s-xfR4DC_FAmT

⁵⁸² Aşiku'l-Aksa, Ağlâ Nasîha, *Youtube*, (Erişim 17 Eylül 2024).

4. Tecvid ilminin teorisini öğrenmekle yetinmeyip onu tatbik etmek. Bu tatbik gerçekleştirilirken de fem-i muhsin bir hocanın riyasetinde bu süreci gerçekleştirilmesi gerekmektedir. İlimde derinlik isteyen talebe harflerin mahreç ve sıfatlarını iyi kavramalıdır. Hafızlık yapmayı isteyen talebenin hıfzdan önce bu özelliklerle donanması gerekir.⁵⁸³

5. Uzman bir öğreticiden Kur'ân'ı ta'lim etmek. Talebe Kur'an'ın tamamını ya da bir kısmını hocasının huzurunda okuyarak dudaklarının belli bir forma ulaşmasını sağlamak durumundadır. İnsanın fitratı sıkılmaya meyilli olduğundan çalışmalar toplu halde yapılmalıdır. Herkesin zekâ ve kavrayışı aynı seviyede olmayıp, kişiden kişiye değişiklik göstermektedir. Talebe bunun farkında olmalı ve ona göre hareket etmelidir. Nitekim Rabbimiz bu konuda "فاقرؤوا ما تيسر من القرآن" buyurup kişinin kudreti nisbetinde hareket etmesi gerektiğini vurgulamaktadır. Aynı zamanda daimi olan azın, devamlı olmayan çoktan daha fazla fayda verdiğini unutmamalı, az da olsa gücü nisbetinde ilim yolculuğuna devam etmelidir.⁵⁸⁴

6. Kur'ân'ı Hayata Tatbik Etmek: Niyetiniz Kur'an'ı hayata tatbik etmek ve Onu beldenizde yaymak olsun.⁵⁸⁵ Kur'an'ı okuyup ezberleyin. Çünkü Kur'an okuyanlar Hz. Peygamber (s.a.v.) tarafından Allah ehli⁵⁸⁶ olarak ifade edilmiş ve Cennette “oku ve yüksel!”⁵⁸⁷ müjdesine nail olmuşlardır.

⁵⁸³ Alhusaini Academy, Nesaihu Kable'l-Bidâye, *YouTube*, 03-00:10, (Erişim 17 Eylül 2024).

⁵⁸⁴ Alhusaini Academy, Nesaihu Kable'l-Bidâye, *YouTube*, 03:10-07:00, (Erişim 17 Eylül 2024).

⁵⁸⁵ Aşiku'l-Aksa, Ağlâ Nasîha, *Youtube*, 00:00-01:12, (Erişim 17 Eylül 2024).

⁵⁸⁶ Ebû Abdullâh Muhammed b. Yezîd, *İbn-i Mâce*, “Mukaddime”, 215.

⁵⁸⁷ Ebû İsa Muhammed b. İsa İbni-d-Dahhâk, *Tirmizî*, “Fezâilu'l-Kur'ân” 18.

SONUÇ

Eymen Rüşdî Süveyd, 1955 yılında Suriye'nin başkenti Dımaşk'ta doğmuş bir tecvid ve kırâat âlimidir. Suriye'nin buhranlı zamanlarında yaşamış, zamanının büyük âlimlerinden eğitim almış, talebeler yetiştirmiş ve çokça eserler kaleme almıştır. Eğitim hayatı süresince iki doktora ve sekiz icâzetnâme sahibi olmuş, büyük başarılarla imza atmıştır.

Eymen Süveyd, çalışmamız içerisinde zikredilen eserlerin tahkiklerini gerçekleştirirken, ilgili eserlerin el yazması ve matbu' birçok nüshasından ve şerhlerinden istifade etmiş ve tahkiki remizlerle daha anlaşılır bir hale getirmiştir. Müellif tahkiki oluştururken, Kur'ân âyetlerini resmû'l-mushafa göre, diğer kısımları ise modern imla ile yazdığını söylemektedir. Bu da göstermektedir ki müellif, Kur'ân hattının, hatt-ı Osmânî'ye muvâfık olmasını önemsemektedir. Nitekim Kur'ân kitâbetinin hatt-ı Osmânîye uygun olup olmaması meselesi de âlimlerin tartıştığı ve hakkında fikir beyan edegeldikleri bir meseledir.

Süveyd büyük eserler ortaya koyarken, tarihten bu yana ortaya çıkmış olan gelenekten kopmamış; eserlerini, bu birikimi göz ardı etmeksizin, ilmî bir titizlikle ortaya çıkarmıştır. Müellif Süveyd'i, bir taraftan bu ilmi hazinenin bir takipçisi olarak görebildiğimiz gibi, diğer taraftan meselelere dair özgün görüşünü ifade eder bir halde görmekteyiz. Nitekim "*yedi harf*" meselesinde bazı âlimler gibi "yedi harfin" lehçe kaynaklı olduğunu, fakat hakikatini ancak Allah'ın bilebileceğini söylemektedir.

Diğer taraftan, iklâbı ve dudak ihfâsını ağız tamamen kapatarak veya gereğinden fazla açarak telaffuz etmenin doğru olmadığını, yıllarca Mısır devlet radyosunda baskı ile bu şekilde okutulduğunu, kendisinin de uzun müddet bu şekilde okuduğunu, fakat doğru olanı farkedip, bu uygulamadan vazgeçtiğini söylemektedir. Yine o gunneyi, gunneyi murakkaka ve gunneyi mufahhame olmak üzere ikiye ayırmakta ve birçok kimseden farklı olarak ölçüsünün, okuyuşa göre tahkik, tedvir ya da hadr ölçüsünde olması gerektiğini düşünmektedir.

Süveyd'in kalkale noktasında da birçok kimseden ayrıştığını söylemek mümkündür. Kimilerine göre kalkalenin telaffuzunda mâkabli ve sonrası önem ifade ederken, müellife göre kalkalenin mahreci evvelinden ve sonrasından bağımsız olup, kendine özgüdür.

Eymen Süveyd aynı zamanda harflerin mahreç ve sıfatlarına dair eserler yazmış, bu konuda dersler yapmıştır. Bakıldığı zaman bu meselede de geleneksel yaklaşımdan farklı bir noktada durmamaktadır. Nitekim onun bu meseleye dair görüşlerini Mekki, Dâni ve İbnû'l-Cezerî inşa etmiş gibidir. Müellif aynı zamanda eserlerinde ve derslerinde, bu harflerin mahreç ve sıfatlarına yönelik yanlış telaffuzları, kendi penceresinden değerlendirmeye tâbi tutmuştur.

Yine Süveyd, Dâd harfinin cehr, rihvet, tefhim ve istitâle sıfatlarını haiz, telaffuzu zor bir harf olduğunu ve talaffuz anında dâd harfine ait bu sıfatların göz ardı edilmemesi gerektiğini söylemiştir. Bununla beraber dudak ta'limi konusuna da derslerinde yer veren Süveyd, hareketlerin yarı zamanlı “elif, vâv ve yâ” harflerinden ibaret olduğunu ve ona göre okunması gerektiğini söylemiştir.

Birçok meseleye dair fikrini beyan eden Süveyd, Kur'ân ve Kur'ân tarihine dair bazı konularda da görüşlerin ifade etmiştir. Yine Kur'ân'ın nağme ile tilâvetine dair hususi kitap kaleme almış, Kur'ân'ın hükmünün musiki ve nağmenin hükmüne takdim edilmesi gerektiğini söylemiştir. Aynı zamanda vahyin teşekkül süreci ve nakil ve öğrenimine dair de hususi eser kaleme almış, böylece tecvid ilminin ne kadar kıymetli bir ilim olduğunu ifade etmiş, âlimlerin büyük gayretlerinin ne kadar kıymetli olduğunu vurgulamıştır.

Süveyd, Kur'ân'ı sadece okuyup, okutan bir kimse değildir. Aynı zamanda Süveyd, modern dönemde kırâat ilminin, kadim birikiminin bir temsilcisi gibidir. Öyle ki tahkikleriyle kadim eserleri, yeni bir solukla ilim sahasına çıkarmış, bu eserlere dair derin değerlendirmeler ve şerhler yapmış ve *Tayyibe* gibi bazı eserleri kendi dilinden seslendirmiştir.

Birçok yönüyle ön plana çıkan Eymen Süveyd, Kur'ân'a hizmet noktasında medyayı da aktif kullanmaktadır. Bazı TV kanallarında programlar icra ettiği gibi, sosyal medyayı da ilgileri cezbedici bir seviyede kullanmaktadır.

Süveyd kırâat alanında temayüz etmiş, zamanının büyük âlimlerinden okumuş, kendisi de ortaya koyduğu eserleri ve bu alanda yetiştirdiği talebeleriyle hocalarından aldığı ilmi birikimin hakkını vermiştir.

Eymen Süveyd'in yazmış olduğu çokça eser olmakla beraber, çok az kısmı Türkçe'ye tercüme edilmiş durumdadır. Kendisinden çokça istifade ettiğimizi

düşündüğümüz *et-Tecvîdu 'l-Musavver, Atlasu 't-Tecvîd, el-Beyân li Hükmi 'l-Kur'ân 'i bi 'l-Elhân ve Telakki 'l-Kur'ân Abra 'l-Usûr* ve diğer eserlerinin de tercüme edilip Türkçe'ye kazandırılmasının ve çevrimiçi derslerinin takip edilmesinin, her Kur'ân talebesine çokça faydası olacağı kanaatindeyiz.

Sonuç olarak Süveyd'in, kırâat ve tecvid ilimlerinde çok kimsenin ulaşamayacağı bir konumda olduğu, kanaatindeyiz. Öyle ki bazı kimseler tarafından, “zamanın İbnû'l-Cezerî'si” olarak arz edilmektedir.

Çalışmamızın sonuç kısmını ifâde ettiğimiz bu son cümlede, kıymetli müellife dünya ve âhiret muvaffakiyeti ve okuyucuya bol istifâde diliyoruz.

KAYNAKÇA

Adam, Baki. “Tevrat”. Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, Erişim: 17 Nisan 2024, <https://islamansiklopedisi.org.tr/tevat>.

Alemdar, Yusuf. “2. Uluslararası Kırâat Sempozyumu: “Tarihten Günümüze Kırâat İlmî”. İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 212/27.

Alhusaini Academy, Nesaihu Kable’l-Bidâye, *YouTube*, (Erişim 17 Eylül 2024). <https://youtu.be/TiOuwWUjaHI?si=jDzaJVT2jEt45tZf>

Altıkulaç, Tayyar. “İbnû’l-Cezerî”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. Erişim 11 Şubat 2023.

<https://islamansiklopedisi.org.tr/ibnul-Cezeri>

.....“el-Muknî”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. Erişim 12 Şubat 2023. <https://islamansiklopedisi.org.tr/el-mukni--dani>

.....“Ebu’l Hasan İbn-i Galbun”. Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, Erişim: 15 Aralık 2023,

<https://islamansiklopedisi.org.tr/ibn-galbun-ebul-hasan>.

Abdulaziz abdufettah. *Kavaidu’t-Tecvid*. Mektebatu’d-Dâr bi’l-Medineti’l-Munevvera.

“Arapça Kitap Haberleri”, *Twitter*, (28 Ocak 2020, 12:02), Erişim 12 Temmuz 2023.

<https://twitter.com/arabickutub/status/1222082460906872834>

Arslan İhsan. “Vahiy Kapsamında Rahip Bahîrâ Olayı’nın Değerlendirilömesi”, Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, (2018),8, 315.

Aslan, Ahmet Turan. “Dâd” Diyanet İslam Annsiklopedisi, (Erişim: 29 Ağustos 2024). <https://islamansiklopedisi.org.tr/dad>

Assabile, “Ayman Swid”, Erişim 18 Aralık 2022.

<https://ar.assabile.com/ayman-swed-345/ayman-swed.htm>

Aşiku’l-Aksa, Ağlâ Nasiha, *Youtube*, (Erişim 17 Eylül 2024). <https://youtu.be/3AKh9LZ1To0?si=iG3Nx8OXlqwn7Rz>

Ba Wazir, Qusai Talal Abdullah, Ğanim Kadduri el Hamed ve Kur'ân İlimlerine dair Çalışmaları, Bursa: Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2018.

Bayraktutan, Osman. "Kırâatlerin Sınırlandırılması Meselesi" İğdır Üniversitesi İlahiyat Fak. Dergisi, 11, (Nisan 2018).

Beşir, Kemal. *İlmu 'l-Asvat*. Kahire: Dâr'ı Ğarib.

el-Beyhakî, Ebu Bekr Ahmed b. Hüseyin. Şuabu'l-îmân, thk. Muhammed Said b. Beyvunî Zağlûl, Beyrut: Dâru Kutubu İlmîyye, 2000.

Beyler, Muhammet. "Abdulfettâh Ebû Gudde", TDV Ansiklopedisi, (Erişim:18 Temmuz 2024). <https://islamansiklopedisi.org.tr/ebu-gudde-abdulfettah>

Biriřik, Abdulhamit. *en-Neşr. DİA*, Erişim 12 Aralık 2023

<https://islamansiklopedisi.org.tr/en-nesr>

Buhârî, Ebu Abdullah Muhammed b. İsmail b. İbrahim el-Cufî. *El-Câmiu's-Sahîh*, "Tevhid".

Buzpınar, Ş. Tufan "Suriye", TDV İslam Ansiklopedisi, Erişim 17 Temmuz 2024. <https://islamansiklopedisi.org.tr/suriye#3>

....."Suriye, Osmanlı Dönemi". Erişim 17 Temmuz 2024. <https://islamansiklopedisi.org.tr/suriye#3>

Câhız, Ebû Osman Amr b. Bahr el- Kînanî. el- Beyân ve't-Tebyîn, nşr. Abdusselâm M. Harun, Mısır 1975.

Ceyhan, Mehmet Akif. "Müslüman Geleneğinde Vahiy Anlayışı", AUID 11, (Aralık 2018), 471.

Çalışkan, Abdulhamit, *Ebü'l-Kâsım el-Hüzelî'nin kırâat ilmindeki yeri ve el-Kâmil fi'l-Kırâât adlı eseri*. Konya: Necmettin Erbakan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Temel İslam Bilimleri Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi.

<https://acikerisim.erbakan.edu.tr/xmlui/handle/20.500.12452/7870,1/08/2023>

Çetin, Abdurrahman. Kur'ân Okuma Esasları. Bursa: Emin Yayınları, Basım, 2021.

.....*Kur'ân ilimleri ve Kur'ân-ı Kerim Tarihi*. İstanbul: Dergah Yayınları. 3.Basım, 2014.

.....*Yedi Harf ve Kırâatler*, İstanbul; Ensar Yayınları, 2013.

Çollak, Fatih. “‘Hırzû’l-Emânî ve Vecu’t-Tehani’”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, Erişim 11 Kasım 2023.

<https://islamansiklopedisi.org.tr/es-satibiyye>,

Dağ, Mehmet. “Kırâat ilminde Şâz Kavramı”. *Marife*, sayı 2.

.....“İbn-i Mücahid’in Kırâatleri yedi ile Sınırlaması”, *EKEV Akademi Dergisi*, Yıl 10, Sayı.27, 2006.

Danacı, Sibel. ”Kur’ân’ı Kerim’in Metinleşme Süreci ve Surelerin Tertibine Dair Görüşlerin Değerlendirilmesi” *KAREFAD ÇAKÜ Edebiyat Dergisi*, sayı.1.

Dânî Ebu Amr. *et-Taahid*, thk: Ğanim Kadduri el-Hamed, Umman: Dar’ı Ammar.

Dâru Gavsânî, “Telakki’l-Kur’ânî’l-Kerim’i Ebra’l-Usûr”, Erişim 9 Aralık 2023.

<https://gwthani.com/ar/books/201>

Dâru Gavsânî, “Ebhâsun Tecvîdiyye”, Erişim 9 Aralık 2023.

<https://gwthani.com/ar/books/182>

Demirci, Muhsin. *Tefsir Tarihi*. İstanbul: İFAV Yayınları, 14.basım, 2012.

..... “*Tefsir Usulü*”. İstanbul: İFAV Yayınları, 63. Basım, 2017

..... *Kur’ân Tarihi*, İstanbul: İFAV yay. 8.Basım, 2015.

Diyanet İşleri Başkanlığı Meali, Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2011.

Dr. Ayman Swaid, “es-Sîretu’z-Zâtiyyetu’l-Fadîletu Dr. Eymen Rüşdî Süveyd”, *Facebook*, 28 Ekim 2020. Erişim 10 Ağustos 2023.
<https://fb.watch/hv776GkMNB/>

.....*Instagram*, Erişim 13 Haziran 2023.

https://instagram.com/dr.ayman_swaid?igshid=NTc4MTIwNjQ2YQ=

.....“Şerh’u Kitabu et-Tecvîdu’l-Musavver” *Youtube*, 17. Bölüm, ilk Dört Dakika, 27 Ocak 2022, Erişim 16 Ağustos 2023.
https://youtu.be/_2RZIEq0t6s

.....Bernâmecu Dekâik fi’l-Harekât (İtmâmu’l-Harekât), 20. bölüm, 00:41-03:32, *Youtube*, (28.11.2023).

https://youtu.be/jm_BpZIDyMM?si=2CohvLCvnEK-Bav1.

.....*Twitter*, Erişim 13 Haziran 2023.

https://twitter.com/swaid_dr?s=11

.....*Facebook*, Erişim 13 Haziran 2023.

<https://www.facebook.com/Dr.AymanSwaid>

Ebu Şâme, Şihâbuddîn Abdurrahmân b. İsmâîl el-Makdisî, *Murşidu'l-Veciz*, thk: velid Mesaid et-Tabtabai, Kuveyt: Mektebetu İmam ez-Zehebi, İkinci Basım, 1993.

Evsen, Nezahat. *Fonetik Açından Kur'ân'ın İ'cazı*. Şırnak Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 2016.

Fırat, Yavuz. "Kur'ân Tilavetinde Arap ve Türkler Arasındaki Farklılıklar", *Bilimnâme*, 2014/1.

el-Ferahindî, Halil b. Ahmed. *Kitabü'l-'Ayn*, (Thk: Abdülhamid Hindavî), Daru'lKütübi'l-İlmiyye, Beyrut, 1424/2002.

Hacımüftüoğlu, Nasrullah. *Kur'ân'ın Belâgatı ve İ'câzı*. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2022.

Hacı İbrahim efendi. *Edebiyyât-ı Osmaniyeye*, çev. Volkan Karagözlü, Kimlik Yayınları, Kayseri: Kimlik Yayınları, 2019.

Halebî, Semîn. el-İkdu'n-Nedîd fi Şerhi'l-Kasîd, Thk; Eymen Rüşdî Süveyd, (Cidde:Dâru nuru'l-Mektabat, 2001), 101-143.

el-Hamed, Ganim Kaddûrî, el-Medhal ilâ İlmi Asvâti'l-Arabiyye, (Umman: Dâr-ı Ammâr: 2004).

Hanay, Necmettin. "Taberîye Yöneltilen Tenkitler Bağlamında Yedi Harf ve Kırâatleri Savunma Refleksi", *Mütefekkir; Aksaray Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi Dergisi*, c.2, sayı 4, 2015.

Harman, Ömer Faruk, "Ahd-i Atık", *DİA*, Erişim 11 Aralık 2023.

<https://islamansiklopedisi.org.tr/ahd-i-atik>

....."Hristiyanlık", Türkiye Diyanet Vakfı Ansiklopedisi, Erişim: 17 Nisan 2024.

<https://islamansiklopedisi.org.tr/incil>.

Hatip, Abdualaziz. "Semin el-Halebi" *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. Erişim 15 Aralık 2023.

<https://islamansiklopedisi.org.tr/semin-el-halebi>

- el-Husarî, Mahmud Halil *Ahkamu Kiraeti'l-Kur'âni'l-Kerim*, ta'lik. Muhammed Talha Bilâl, Dâru Beşâiri'l-İslâmiyye, 2. Basım.
- el-Hüzeli, Ebu'l-Kasım Yusuf b. ali el-Cubâre. el-Kamil fi'l-Kırâat, thk; Ebu İbrahim Amr b. Abdullah, Dâru Semâ li'l-Kitâb.
- Itr, Nurettin. *Ulûmu'l Kur'ân-ı Kerîm*. Dımaşk: Matbaatu's-Sabah, 1996
- İbnu'l-Cezerî, *el-Mukaddimetu'l-Cezerîyye*, Thk; Eymen Rüşdi Süveyd, Cidde: Dâru Nûru'l-Mektebât, 4. Basım, 2006.
-*en-Neşr*, thk. Ali Muhammed dabba', 2. Cilt, Beyrut: Dâru Kutub-ı İlmiyye.
-*et-Temhid*, thk. Ğanim Kadduri Hamed, Beyrut: Müessesetu Risale Naşirun, 2001.
- İbn-i Cinni, Ebu'l-Feth Osmân el-Mevsîlî el-Bağdâdî. *el-Hasâis*, thk: Dr. Abdulhamîd Hendavî, 1. cilt, Dâru Kutub'i İlmiyye. İbn Cinnî,
- Sirru Senâ'eti'l-İ'râb, (Thk: Hasan Hindavî), Daru'l-Kalem, Dimaşk, 1413/1993.
- İbn-i Ebi Dâvûd, Ebu Bekr Abdullah b. Süleyman b. Eş'âs es-Sicistanî el-Hanbelî, *Kitabu'l-Mesâhif*, thk; Dr. Muhibbiddîn Abdu's-Subhân Vaiz, Beyrut: Daru'l-Beşairu'l-İslamiyye, 3. Basım, 2002.
- İkra, “Tedrîbât li Tahlîsi Kalkale, 11 Kasım 2016, Erişim 10 Temmuz 2023. <https://youtu.be/INV8OHZS5Hc>
- İpek, Ali - Nuhuğlu, Güler “Eski Harflerle Basılmış Türkçe Tecvid, Usul-i Fıkıh ve Kırâat Eserleri”, *Kafkas Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 4.
- Kara, Ömer. İbnü'l-Cezerî: Hayatı ve Eserleri, Tebliğ, (Erişim 24 Temmuz 2024). <https://mushaflariinceleme.diyagnet.gov.tr>.
- Karagözlü, Volkan. (Hacı İbrahim efendi) Edebiyyât-ı Osmaniyye, Kimlik Yayınları, 1. Basım, Kayseri, 2019.
- Kılıç, Mustafa. Kur'ân Eğitiminde Harflerin Sıfatlarından Renklendirme Yoluyla Yararlanma, “Yakın Doğu Üniversitesi İslam Tetkikleri Merkezi Dergisi, Yıl 5, Cilt 5, Sayı 2, Güz 2019”, 241.
- “Kırâat Âlimi İbnu'l-Cezerî Memleketinde Anıldı”, *Diyanet Haber*, (01.11.2018), Erişim 02.01.2024. <https://www.diyanehaber.com.tr>
- Küçük, Raşit. “İsnad”, DİA, (Erişim: 27 Temmuz 2024). <https://islamansiklopedisi.org.tr/isnad--hadis>,
- Manaz, Abdullah. “ Dünden Bugüne Suriye”, *Stradıgma Dergisi*, 2003/10, 1.

Marefa, Abdulaziz es-Sûd”, Erişim 9 Aralık 2023.

<https://m.marefa.org>.

Mekkî b. Ebi Tâlib, *el-İbâne an maâni'l-Kırâat*, thk. Dr. Abdulfettâh İsmâîl, Kahire: Dâr-u Nahda Mısır li't-Tab' ve'n-Neşr.

.....er-Riâye li Tecvîdi'l-Kirâeti ve Tahkîki Lafzi't-Tilâveti, thk: Mektebetu Kurtuba, 1. Basım.

en-Nesâî, Ahmed b. Şuayb b. Ali Ebu Abdurrahmân. Sünen en-Nesâî, thk. Raid b. Sabrî b.Ebî Alfe, (Cidde: Dâru Tuveyk, 2008), 83 (No.1015).

“Özel Program”, TV NET, 31 Mart 2009, Erişim 13 Haziran 2023.

<https://fb.watch/hv776GkMNB/>

Öztürk, Mehmet Şevket. “Mekkî b. Ebi Tâlib ve el-İbâne an Meâni'l Kırâat”, Bursa: Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2021.

Macles Alukah, “Eymen Rüşdî Süveyd”. Erişim 18 Aralık 2022.

<https://fb.watch/hv776GkMNB/>

Kanâtu İkrâi'l-Fedâiyye, “Dr. Eymen Rüşdî Süveyd”,*Youtube*, 20 Mayıs 2014. Erişim 28 Aralık 2023. <https://youtu.be/XRnHZKyTnz0>

Karaçam, İsmail. Kur'ân-ı Kerim'in Faziletleri ve Okunma Kaideleri, (İstanbul, 2008), 197.

Kılıç, Servet, “Mekkî b. Ebi Tâlib'in Sahih Kırâat Kriterlerine Yaklaşımı”, *Genç Mütefekkirlere Dergisi*, C. 2, Sayı. 2.

Râbitatu'l-Âlemi'l-İslâmî, “Dr. Ayman Rüşdî Sweid”, Erişim 18 Aralık 2022. https://www.aleqraa.com/org_chart/20

Râbitatu Ulemâi Sûriyyîn, “Şeyh Muhyiddîn el-Kurdî”, Erişim 09 Aralık 2023. <https://islamsyria.com/ar/%D8%A7%D9%84%D8>

Râbitatu Ulemâi Sûriyyîn, “Şeyh Muhammed Sükker”, Erişim 9 Aralık 2023. <https://islamsyria.com>

Sarı, Mehmet Ali, “Gunne”, Cilt 14, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. İstanbul, 1996, Erişim 19 Ağustos 2023. <https://islamansiklopedisi.org.tr/gunne>

.....İcazet (Kırâat), *DİA*, (Erişim: 27 Temmuz 2024).

<https://islamansiklopedisi.org.tr/icazet--egitim>.

Sarıkaya, Bünyamin. “Türkçe Öğretiminde Görsel Okuma”, Muş: Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, cilt.5, sayı.3, 2017

Seyda Yay., “Tecvid el-Musavver”, Erişim 12 Haziran 2023.

[https://www.seydayayinlari.com/urun/et-tecvid-el-Musavver-1-2,](https://www.seydayayinlari.com/urun/et-tecvid-el-Musavver-1-2)

es-Suyûfî, Hafız Celaledin Ebu'l-Fadl Abdurrahman b. Ebubekr el-Mısri, *et-Tenviru'l-Havâlik*, Dâru İhyâi'l-Kutubi'Arabi, 1/106.

.....el-İtkân fi Ulûmi'l-Kur'ân, thk. Muhammed Ebu'l-Fadl İbrahim, Vizeratu Şuûni'l-İslâmiyye.

Süveyd, Eymen Rüşdî. *el-Beyân li Hükmi'l-Kur'ân'il Kerim bi'l-Elhan*, Birinci Basım, Cidde: el-Cemaâtu'l Hayriyye li Tahfizi'l Kur'âni'l Kerîm, 1991.

.....*et-Tecvidü'l-Musavver*, ikinci cilt, Dimaşk/Suriye: Mektebetu İbnu'l-Cezerî. 2. Basım, 2011.

.....[*Atlasu't-tecvid*, Dimaşk/Suriye: Dâru'l-Gavsani. 2. Basım, 2008.](#)

.....[*Tahkîku't-tayyibeti'n-neşr fi kırâati'l-aşr*, Dimaşk: Mektebet-u İbnu'l-Cezerî, 2012.](#)

.....[*Tahkîku Manzûmeti Akiletu etrabi'l-kasaid fi Esna'l-mekâsid*, Cidde: Dâru Nûru'l Mektebât, 4. Basım, 2006.](#)

.....[*Tahkîk-u Hirzi'l-Emânî ve Vechi't-Tehâni*, Dimaşk: Dâr-u Nûru'l-Mektebât, Birinci Basım, 2013.](#)

.....[*Şerhu'l-mûfid fi't-tecvid*, Birinci Baskı, \(Suriye: Dâru Gavsânî, 2019\), 1, 3.](#)

.....[*ed-Düreru'l-Müneyyerât*.](#)

.....[*Ebhâsun tecvidiyye*. \(Dimaşk/Suriye: Dâru'l Gavsânî\), 2006.](#)

.....[*et-Tecvidü'l-Musavver*, Dimaşk/Suriye: Mektebetu İbni'l-Cezerî, 2. Basım, 2011.](#)

.....[*Tahkîku Mukaddimetu'l-Cezerîyyeti fima Yecibu ale Karii'l-Kur'âni en Ye'lemehu*. Dâr'u Nuru'l-Mektebeti Yay.](#)

.....*Kurrâsetu mehârici'l-hurûfi'l- Arabiyye*, (Dâru'l-Gavsânî).

.....*Kurrâsetu sıfâtu'l- hurûfi'l- Arabiyye*, (Dâru'l- Gavsânî).

.....*Nuzhetun Tecvidiyye*, (Dâru'l- Gavsânî).Swaid, Ayman. *Youtube*, Erişim 11 Aralık 2023.

<https://youtube.com/playlist?list=PLJi21Zen45zQ-p3e38-Wb94LhDKIZ7sac&si=OdBuj61rJEQuuFW9>

.....Ayman. “Bernâmecu Şerhi Manzûmeti’l-Müfid fi’t-Tecvid”
Youtube, Erişim 11 Aralık 2023.

https://youtu.be/eLsPGE5Q-Rc?si=9BTdzzQtQ2ea13_q

.....“el-Ahrufu’s-Seb’a”, *Youtube*, 24 Tem 2018, Erişim 6 Haziran 2023.
<https://youtu.be/PgC3QwwV09o>

.....“en-Nutku’l-Fasîhu li Harfi’d- Dâd”, *Youtube*, 5 Mart 2017, Erişim
19 Temmuz 2023. https://youtu.be/Ea_zuVi_99o

..... “İklâb”, *Youtube*, Erişim 11 Aralık 2023.

<https://youtu.be/QtTcYyQfTl0?si=ujlZVIQ37g115eA>

.....“el-Mukaddimetü’l-Cezeriyye” *Youtube*, 22 Mayıs 2011, Erişim
04/07/2023. <https://youtu.be/wGypTG6g8yU>

.....“Şerhu Kalkale”, *Youtube*, 12.dk., 20 Kasım 2021, Erişim 10
Temmuz 2023. <https://youtu.be/jL956EGLygs>

.....“Şumûsu’l-Kurrâ”, *Facebook*, 28 ekim 2022, erişim 18 Aralık 2022.

<https://fb.watch/hv776GkMNB/>

.....Manzûmetü’l-Mukaddimetü’l-Cezerî, *YouTube*, (Erişim 27 Temmuz
2024). <https://youtu.be/HO8s32ijyh0?si=GYyNiooly06gdK7x>

.....Manzûmetü Hirzi’l-Emânî ve Vechu’t-Tehânî, *YouTube*, (Erişim 27
Temmuz 2024).
<https://youtu.be/qgflT2dJzDs?si=KhjSPjgTAKJk9zT1>

.....Manzûmetü Akîleti Etrâbi’l-Kasâid fi esnâ’l-Mekâsid, *YouTube*,
(Erişim 27 Temmuz 2024).
<https://youtu.be/i8pu10HQ7RM?si=DV2BRfWdMPTwQckn>

.....Manzûmetü Tayyibeti’n-Neşr fi kırâati’l-Aşr, *YouTube*, (Erişim 27
Temmuz 2024). <https://youtu.be/XIPKLT-Apmo?si=uCcVMMP3SNG19XS4>

.....Manzûmetü’l-Müfid fi’t-Tecvîd, *YouTube*, (Erişim 27 Temmuz
2024). https://youtu.be/6jL6TngxbWw?si=KDVUfshb2vCFA_Lq

.....Manzûmetü ed-Dürretü’l-Mudiyye fi Kırâati’l-Merdiyye, (Erişim 27
Temmuz 2024).

-*et-Tibyân fi Âdâbi Hameleti 'l-Kur'ân* Şerhi,
<https://youtube.com/playlist?list=PLJi21Zen45zSCWA0AKZI35QH6Oys75uGl&si=RX1KuMvK4IVG7tFG>
-*Mukaddimetü 'l-Cezerî Şerhi,*
<https://youtube.com/playlist?list=PLJi21Zen45zSkoXvMkb5mp70H7FSSnpEc&si=NMuPlLloRWXPPkFd>
-*Ahkâmu 't-Tecvîd,*
<https://youtu.be/xv30yuphBtY?si=cdzZwct35b95KApl>
-*el-Müfid,*
https://youtube.com/playlist?list=PLJi21Zen45zQ1s5r8ANaBG98rpGXD0GRV&si=9lQhrBhk8K_nF3_K
-*et-Tecvîdu 'l-Musavver Şerhi,*
<https://youtube.com/playlist?list=PLJi21Zen45zQ-p3e38-Wb94LhDKIZ7sac&si=JmgbPMI64Em0HdqC>
-*Silsiletu 'l-Hurufi 'l-Arabiyye,*
<https://youtube.com/playlist?list=PLJi21Zen45zT3XYozZ4BMAFxxuFb4xGcz&si=qM2SpJR08C40YbIK>
-*ed-Dekâiku fi 't-Tecvîd ve 'l-Kırâat,*
<https://youtube.com/playlist?list=PLJi21Zen45zQTV2etOVFrvggYCiV5Pljq&si=NKiAE9e7yzStflRg>
-*Şumûsu 'l-Kurrâ,*
https://youtube.com/playlist?list=PLJi21Zen45zQjklUfdPB9JzIIS-g39ML&si=Ui8WtL_4F7cJXnay
-*Maa 'l-Kur'an*
https://youtube.com/playlist?list=PLJi21Zen45zQypNEah29M-YUORNUvRE-k&si=_t3kWoIoDPzH9AUj
-*Hatmetü 'l-Kur'ân,*
https://youtube.com/playlist?list=PLJi21Zen45zQypNEah29M-YUORNUvRE-k&si=_t3kWoIoDPzH9AUj
-*Sorulara Cevaplar,*
<https://youtube.com/playlist?list=PLJi21Zen45zQeVoLkMALetBm0r7RAbaiB&si=m2VM8MSBeRA4PSGq>
-*Tashihu 't-Tilâve,*
<https://youtube.com/playlist?list=PLJi21Zen45zSw4VNbhKzy17yfdNkPsg92&si=FDvsP46w-NJR03-X>

.....İcâzâtu Eymen Süveyd min Şuyuhihi,

https://youtube.com/playlist?list=PLJi21Zen45zQnhDTEh8O3Tig_jdidXAdx&si=wX-ZghHP7zmY9ijv

Sibeveyh. *el-Kitâb*, thk: Abdusselam Muhammed, Cilt 4, Kahire: Mektebat'ı Hancı, 2. Baskı. Sibeveyh, Ebu Bişr Sibeveyhî Amr b. Osman b. Kanber el-Hârisî, *el-Kitâb*, thk. Abdusselâm Muhammed Hârûn, Dâru'l-Kalem, 1966.

İşeri, Yunus. “Sıhhat Açısından Kırâat Çeşitlerinin Kavramsal Anlamda Değerlendirilmesi”, *Cumhuriyet İlahiyat Dergisi*, Sayı. 2.

Şa'ban, Muhammed İsmail, *El-Medhâlu ile İlmi'l-Kırâat*, Mektebet'u Sâlim

Şan, Lokman, *Tartışmalı Güncel Tecvid ve Kırâat Meseleleri*, Ankara: Fecr Yay., 2022.

Şenocak, İhsan. “İlmin Muhafızı: isnad”, (15 Mart 2015), (Erişim: 27 Temmuz 2024). <https://www.ihsansenocak.com/isnad>.

Tomar, Cengiz. “Suriye” , TDV İslam Ansiklopedisi, (Ankara: TDV Yayınları, 2009), Erişim: 17 Temmuz 2024. <https://islamansiklopedisi.org.tr/suriye#2-baslangictan-osmanli-donemine-kadar>

.....“Suriye (Kültür ve Medeniyet)”, TDV İslam Ansiklopedisi, (Erişim: 17 Temmuz 2024). [https://islamansiklopedisi.org.tr/suriye#4Özbek, Ömer. “İbnu'l-Cezerî'nin Kırâatlerin Mütevâtirliği Meselesine Bakışı”, *Bilimname*, 2018/2.](https://islamansiklopedisi.org.tr/suriye#4Özbek, Ömer. “İbnu'l-Cezerî'nin Kırâatlerin Mütevâtirliği Meselesine Bakışı”, Bilimname, 2018/2.)

Özel, Ahmet - Kallek, Cengiz. “Zekeriyâ el-Ensâri”, Erişim 13 Ağustos 2023. <https://islamansiklopedisi.org.tr/zekeriyya-el-ensari>,

Özgüdenli, Gazi Osman. “Düşüncenin Havzaları: İslam Düşünce Tarihinde Başlıca İlim ve Kültür Havzaları”, (Erişim: 17 Temmuz 2024).

Öztürk, Mehmet Şevket, *Mekkî b. Ebi Tâlib ve el-İbâne an Meâni'l Kırâat*, Bursa: Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2021.

Öztürk Hayrettin “Kur'ân-ı Kerim Kıraatinde Dâd Harfî: Mahreci ve Sıfatları”, *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2018/44.

Ünal, Mehmet, “Kırâat Kriterleri Bağlamında Kırâatlerin Tevâtürü Meselesi ve Şia'nın Buna Bakışı”, *Milel ve Nihal*, Cilt.8, Sayı.3.

Yılmaz, Naif. *Kur'ân-ı Kerim'i Doğru ve Güzel Okuma; Tecvid*.

El-İslâmu İlmun ve Edebun, Eymen Rüşdî Süveyd (İtmâmu-l-Harekât), 01:00, *Youtube*, 18.02.2022.

<https://youtu.be/Za7OqXyfQIg?si=qqSqbeAJ6dHy-7r9>.

Zerkeşî, Ebû Abdillâh Bedrüddîn Muhammed b. Bahâdır b. Abdillâh et-Türkî el-Mısrî el-Minhâcî ez-Zerkeşî eş-Şâfî, *el-Burhân fî ulumi'l-Kur'ân*.

ez-Zurkânî, Muhammed Abdulazîm Menâhîlu'l-İrfân fî Ulumi'l-Kur'ân, İsa el-Babî el-Halebî Matbaası.

Wanatlwalkur'ân, Vasiyyetu Dr. Eymen Süveyd, YouTube, 00:00-00:40, (Erişim 17 Eylül 2024). https://youtube.com/shorts/q8TXdCE-uAk?si=zn2s-xfR4DC_FAmT

Wikipedia. “Eymen Süveyd”, Erişim 11.07. 2023.

<https://ar.wikipedia.org>.

Wikipedia, “Muyiddin el-Kurdî”. Erişim 11.07. 2023.

<https://ar.m.wikipedia.org>.

Wikipedia, “Ahmed Abdulazîz eZeyyâd” Erişim 9 Aralık 2023. <https://ar.m.wikipedia.org>.

Wikipedia, “İbrahim Ali Şehhâte es-Semennûdî”. Erişim 9 Aralık 2023. <https://ar.m.wikipedia.org8%A%8A>

Wikipedia, “Şeyh Âmir b. es-Seyyîd Osmân”. Erişim 9 Aralık 2023. <https://ar.m.wikipedia.org>.

Wikipedia. “Eymen Süveyd”. Erişim 7 Kasım 2023

<https://ar.wikipedia.org>.